

Louise Ness

«Offentligheten er Aanden af vor Constitution»

En empirisk undersøkelse av opposisjonsbladet *Patrouillen* og dens påvirkning på den politiske samtalen i Norge i perioden 1824—1831.

Forord

En stor takk til veileder Kristian Nymark for uvurderlig hjelp, innsikter og inspirasjon til skriving. Takk for detaljerte tilbakemeldinger og gode faglige diskusjoner. Denne oppgaven kunne ikke vært til foruten din kyndige og tålmodige hjelp. Takk til Helén Larsen for korrekturlesing. Takk også til min lille kollokviegruppe Vilde og Asbjørn for konstruktive tilbakemeldinger gjennom året. Og takk for støtte og oppmuntring fra mannen min Mathias og døtrene våre Eva Sophie og Oline; takk for at dere har holdt ut med meg, lagt til rette for meg og heiet på meg hele veien.

Universitetet i Sørøst-Norge
Fakultetet for økonomi, historie og samfunnsvitenskap
3184 Borre

<http://usn.no>

© 2023 Louise Ness

Denne avhandlingen representerer 60 studiepoeng

Patrullen er efter nærværende Indsenders redeligste Følelse et ypperligt konstitutionselt Blad, der sandeligen fortjener at blive bekendt og læst over hele Riget.¹

¹ *Trondhjem Borgerlige Realskoles alene privilegerede Adresse-contoires Efterretninger*, 11.5.1824, s. 4

Sammendrag

Denne masteren har undersøkt opposisjonsavisen *Patrouillen*, og hvilken påvirkning den hadde på den politiske offentlige samtalen. For å finne ut av dette har jeg tatt for meg en rekke utgaver av *Patrouillen*, samt sett på referater fra stortingssesjoner og andre samtidsaktørers beretninger for å finne frem til funn som korrelerer og kan gi et godt bilde av dens påvirkning på offentligheten. Oppgaven har sett på hvilke politiske ideologier som var styrende, og hvilke sosiale og kulturelle faktorer som regulerte samtiden etter 1814, og deretter plassert *Patrouillen* inn i dette.

Patrouillen var i perioden 1824—1831 Norges fremste opposisjonsblad, og forskning har stadig trukket frem avisen som et toneangivende opposisjonsblad uten at det har foreligget noen egen forskning eller analyse på *Patrouillen* som nettopp dette. Det er det denne masteroppgaven skal bidra med til. Gjennom dens dekning av politiske forhandlinger på Stortinget, sentrale hendelser i samfunnet og kritiske innlegg om samtidens debatter, bidro *Patrouillen* til å utvide offentligheten hvor den politiske samtalen fant sted. Grunnloven som ble vedtatt i 1814 hadde åpnet for trykkefrihet i Norge, og la til rette for en fremvekst av nye tidsskrifter. Trykkefriheten ble vernet om som en av Grunnlovens hjørnesteiner. Gjennom trykken kunne offentligheten underrettes og oppdateres på politiske forhandlinger i Christiania, og delta i offentligheten.

Men aviser var avhengig av portomoderasjon for kunne nå ut, ettersom postgangen var en kostbar affære. I 1826 fikk *Patrouillen* innvilget portomoderasjon, som førte til at avisen kunne nå ut til et større publikum på nasjonalt plan og få et bredere nedslagsfelt. Dette var ideologisk viktig for redaktør Ludvig Mariboe som gjennom sin politiske karriere kjempet for å utvide den politiske offentligheten med slagordet: «Offentligheden er Aanden af vor Constitution».²

Han var en engasjert opposisjonspolitiker som kjempet for allmuens tilgang på politiske forhandlinger, ettersom det i tiden etter 1814 var den styrende eliten av embetsmenn som i hovedsak dominerte den politiske samtalen. Gjennom sine politiske rapporter fra Stortinget og debattinnlegg, var avisen med på å bidra til en mer åpen og tilgjengelig offentlighet for et gradvis mer utvidet publikum. *Patrouillen* ble lagt ned i 1831 etter at Mariboe ble valgt inn på Stortinget, men la et betydelig grunnlag for nye opposisjonsblader som fulgte etter.

² *Patrouillen*, 17.2.1830, s. 2

Innholdsfortegnelse

Forord	II
Sammendrag	IV
Innholdsfortegnelse	V
1 Innledning	1
1.1 <i>Problemstilling og avgrensning</i>	1
1.2 <i>Kilder og metode</i>	3
1.3 <i>Forskningsstatus</i>	5
1.4 <i>Den norske offentligheten på 1820-tallet i et teoretisk perspektiv</i>	7
2 Norge etter 1814	10
2.1 <i>Politikk og samfunn i embetsmanntida</i>	12
2.1.1 En politisk maktkamp mellom Kongen og Stortinget	15
2.1.2 Opposisjonelle bølger.....	19
2.2 <i>Pressen og ytringskulturen i den norske offentligheten</i>	22
2.2.1 Embetsmennesenes konseptualisering av trykkefriheten	25
2.2.2 Vern om den resonnerende trykte ytring	27
2.3 <i>Oppsummert</i>	31
3 Patrouillen – en «Oppositions-Tidende»	33
3.1 <i>Portomoderasjonsnekt</i>	37
3.2 <i>Ludvig Mariboe</i>	45
3.3 <i>Oppsummert</i>	47
4 Patrouillens dekning av politikken i 1824	49
4.1 <i>I offentlighetens ærend</i>	49
4.1.1 Kongens veto forslag	51
4.1.2 To opponenter: <i>Tilskueren</i> og <i>Patrouillen</i>	53
4.1.3 Lokalpolitikk og « <i>Politiske Strøetanker</i> »	59
4.2 <i>Oppsummert</i>	63

5	Fra kommenterende til refererende. <i>Patrouillen</i> i 1827 og 1830	64
5.1	<i>På plass i Christiania: Patrouillen 1827</i>	64
5.1.1	<i>Storthings-efterretninger</i>	67
5.2	<i>På plass på Stortinget: Patrouillen 1830</i>	70
5.2.1	«Offentligheten er Aanden af vor Constitution»	73
5.3	<i>En premissleverandør for opposisjonspressen?</i>	77
5.4	<i>Oppsummert</i>	79
6	Konklusjon	81
7	Litteratur og kilder.....	85
7.1	<i>Trykte kilder</i>	85
7.2	<i>Stortingsforhandlinger</i>	85
7.3	<i>Aviser og tidsskrifter</i>	86
7.4	<i>Rettskilder</i>	86
7.5	<i>Litteratur</i>	86

1 Innledning

I år 1814 ble den norske Grunnloven vedtatt av riksforsamlingens 112 representanter på Eidsvoll. Og gjennom den nye Grunnloven ble det lagt et grunnlag for at en ny norsk offentlighet kunne vokse frem. Den norske Grunnloven var inspirert av opplysningstidens opphøyde idealer om folkestyre og maktfordeling; om sannhet og fornuft gjennom frie diskusjoner. Norge hadde blitt løst fra Danmark dette året, og tiden etter var preget av en følelse av selvstendighet som fulgte inn de politiske anliggende i tiden etter. Gjennom lovfesting av trykkefriheten i paragraf 100: «Trykkefrihed bør finde Sted», ble folkets mulighet til å få innsikt i og debattere politiske anliggende muliggjort gjennom trykken.

I teorien la dette til rette for en offentlighet som var tilgjengelig for alle - et politisk samtalerom forankret i trykken og i pressen. Prinsippet med trykkefrihet var at gjennom en offentlig politisk diskusjon skulle man komme frem til en felles folkevilje og fornuft. I praksis var det derimot andre spilleregler for offentlig debatt og deltagelse. Premissene for deltagelse og embetsmennesenes forestilling om hvordan den trykte debatt skulle utspille seg, skal vi snart se stod i spenn med den realiteten som vokste frem i tiårene etter 1814.

Likevel la trykkefriheten til rette for at en fri og uavhengig presse kunne vokse frem, og nye tidsskrifter og informasjonsorganer ble etablert. Meningsdannelse og politisk diskusjon fant i økende grad frem til avisspaltene i en presseindustri som var i stadig vekst. Og en rekke kritiske og politiske tidsskrifter tar til orde for å hylle og verne om Grunnloven og trykkefriheten som den fremste av borgerlige rettigheter. Felles for mange av de tiddskriftene var at de var i opposisjon til kongen og regjeringens politikk, og embetsmennesenes dominans i samfunnet. Opposisjonsblader kaller vi disse. *Patrouillen*, med kaptein Ludvig Mariboe som redaktør, var blant disse nye opposisjonsbladene som oppstod i denne perioden. Og året Grunnloven fylte ti år ble den første utgaven av avisen trykt, og den i starten anonyme Mariboe startet sin karriere som redaktør.

1.1 Problemstilling og avgrensning

Denne masteroppgavens mål er å undersøke hypotesen om opposisjonsbladet *Patrouillen* bidro til å utvide den politiske offentligheten i Norge etter 1814, mer presist på 1820-tallet. For å besvare denne problemstillingen har jeg jobbet ut ifra noen underordnede forskerspørsmål. Hvordan påvirket *Patrouillen* den offentlige samtalen? Hvorfor påvirket

den offentligheten og i hvilken grad kan vi regne *Patrouillen* som en sentral aktør i den offentlige samtalen og utviklingen av en politisk opposisjon?

For å besvare de ulike underordnede forskerspørsmål er det nødvendig å avklare pressevilkårene på 1820-tallet. Disse vil bli diskutert i kapittel 2. Å sette *Patrouillen* inn i pressens historiografi og historisk sammenheng er relevant for å få forståelse for dens betydning og funksjon i den offentlige diskursen. *Patrouillen* har i tidligere litteratur og forskning blitt fremstilt som et av landets fremste opposisjonelle informasjonsorgan i dens utgivelsesår.³ Denne oppgaven vil derfor gjennom grundig gjennomgang av funn, forsøke å finne frem til svar som kan si om disse påstandene er bestandige, og gjennomgå relevante kildematerialer og empiri for å kunne si noe om hvordan og hvorfor avisen kan ha brukt sin opposisjonelle stemme til å kritisere statsmaktens interesser og fremme opposisjonelle ideer. Funnene vil bli presentert og drøftet tematisk og kronologisk i kapittel 5.

I undersøkelsen av *Patrouillens* påvirkning på offentligheten, har denne oppgaven tatt for seg utgivelser som kom ut de årene Stortinget var samlet. Tingmennene var samlet det påfølgende år etter valg; hvilket da var henholdsvis 1824, 1827 og 1830. Som opposisjonsavis og det er rimelig å anta at det er en økt aktivitet og skriverier om omkring politikk i avisen i disse årene. Det kunne virke fristende å se på månedene da det var valg til Storting, men fordi valgagitasjon var sett på som umoralsk, var den ofte stille og privat. Altså vil det være rimelig å anta at det var lite politisk aktivitet i tidsskriftene som utkom i denne tiden. Det er derfor for denne oppgavens relevans lagt særlig vekt på de månedene da Stortinget var samlet påfølgende år etter valget, hvilket var henholdsvis månedene februar – august i 1824, februar—juli i 1827 og februar—september i 1830, men også sett på enkelte utgaver fra andre år der et viste seg relevant. Etersom *Patrouillen* grunnlegges en knapp måned før stortingssamlingene i 1824, har januar dette året også blitt inkludert i forskningsarbeidet dette året.

Avgrensingen i denne oppgaven er blant annet gjort på bakgrunn av den tidsrammen og det omfanget denne oppgaven har å forholde seg til. Å gå igjennom alle utgaver som ble gitt ut vil være en altfor omfattende oppgave gitt tidsrammene og størrelse denne oppgaven skal forholde seg til. Derfor har det vært nødvendig å avgrense ut ifra denne oppgavens tematiske hensikt. Det at Stortinget kun var samlet hvert 3. år, gjør det rimelig å forvente at avgrensningen ikke uten videre ekskluderer store funn eller innsikter i signifikant kontrast

³ Nymark, 2020, s. 201, 240; Eide, 2010, s. 208—209; Johansen, 2010, s. 121

til de som er gjort innunder avgrensningen. Den politiske aktiviteten i offentligheten kulminerte i de månedene denne oppgaven har tatt for seg. På bakgrunn av dette vil jeg påstå at funnene som har blitt gjort og presentert vil gi et tilstrekkelig inntrykk og grunnlag for å si noe om *Patrouillens* betydning på offentligheten i denne sammenheng.

1.2 Kilder og metode

I arbeidet med denne masteroppgaven, har trykte og utrykte kilder som aviser, tidsskrifter og stortingsmeldinger vært av stor betydning. Mange av kildene mine er funnet gjennom andre studiers og litteraturs referanser, samt gjennom bruk av søkemotoren på Nasjonalbiblioteket og i Oria. Dette har utvilsomt forenklet kartleggingsprosessen etter relevant litteratur og forskning, og åpnet opp for utilsiktede oppdagelser som har vist seg gode for oppgavens formål. Slik som funnene som ble gjort gjennom nærlesing av *Patrouillen*, da kilder som tidsskriftene *Tilskueren* ble vurdert relevante og inkludert i arbeidet med denne masteren. Aviskonkurransen, særlig den som angikk *Tilskueren*, ga et interessant perspektiv på *Patrouillens* rolle i den politiske debatten i 1824 i dens forhold og samspill med en meningsopponent.

Patrouillen ble utgitt i oktavformat i perioden 1824—1827, som ble samlet til et hefte omtrent hvert kvartal. De to første årene fra 1824—1826 ble avisen utgitt i Drammen hos boktrykker Carl Ferdinand Rode. Oktavformatet tilsvarer omtrentlig en A5-format. Det utkom 1—2 ganger i uken, men med noe økt hyppighet da Stortinget var samlet. Først i 1826 stod Ludvig Mariboe frem som redaktør da avisens virksomhet ble flyttet til Christiania og til Opfostringshuset Bogtrykkerie ved A. Jensen.⁴ I 1828 går avisen fra å bli trykt i oktavformat til å gå over til folioformatet.⁵ I 1829 opprettet Mariboe eget trykkeri og overtok trykkingen, men var fortsatt i Christiania.⁶

I arbeidet med denne oppgaven har jeg benyttet meg av de digitaliserte utgavene av *Patrouillen* som er gjort tilgjengelige på nasjonalbibliotekets nettside. Dette har gjort arbeidet med å lese i og jobbe med avisen enklere ettersom det gir mulighet for å søke på relevante begreper, aktører eller hendelser. Det har dog vært nødvendig å være bevisst at det

⁴ *Patrouillen* ble mens det ble trykt Drammen fra 1824—1826 skrevet *Patrouillen*, uten i. Først når den ble flyttet til Christiania ble feilen korrigert og i-en inkludert. Denne oppgaven vil for å være konsekvent, refererer til *Patrouillen* slik den blir trykt fra 1827—1831.

⁵ Første folioutgave ble utgitt 3. februar 1828. Den digitaliserte utgaven er feilaktig datert 2. februar 1828.

⁶ Giverholt, 1984, s. 30 i Eide, 2010, s. 211

kan være relevante utgaver og innhold jeg ikke har fått treff på, da arbeidet med å digitalisere og skannede sider kan føre til at ikke alle søkeord dukker opp i et søk. Frakturskriften har gjort den digitale søkeprosessen noe vanskeligere, da ikke alle ord er gjenkjennelige for det digitale systemet. Derfor har jeg som hovedregel for denne oppgaven forholdt meg til den avgrensningen jeg gjorde innledningsvis og sett systematisk igjennom samtlige av utgavene som utkom da Stortinget var samlet og hvor det har vært rimelig å forvente økt politisk aktivitet i avisen.

Stortingssesjonene har også vært viktige kilder for denne oppgaven og har gitt et utvidet innblikk i hvordan samtidens politiske saker ble drøftet. Disse har også blitt digitalisert og ligger tilgjengelig på stortingets nettsider, og det har vært disse utgavene jeg har benyttet meg av i denne oppgaven. For å undersøke *Patrouillens* samhandling mellom andre relevante tidsskrifter har jeg som nevnt sett på *Tilskueren* fra 1824. Den har foreløpig ikke blitt digitalisert, men var tilgjengelige på Nasjonalbiblioteket i et samlet bind fra 1824. Årsaken til at dette tidsskriftet ble undersøkt, var på bakgrunn av funn gjort i *Patrouillen* som viste til endel meningsutvekslinger mellom tidsskriftene. Disse funnen blir presentert i kapittel 4.

I arbeidet med empirien, har det tidvis vært krevende å hente ut mening fra de gamle, digitaliserte utgavene av *Patrouillen*, vel som andre kilder trykt på tynt papir. Ettersom jeg i hovedsak har tatt bruk av digitaliserte utgaver, har det tynne papiret på originalen gjort at skriften skinner igjennom på mange sider, og gjort det krevende å lese. Et annet viktig aspekt i tilnærmingen til denne tiden, har vært den alle historikere må forsøke på i møte med fortiden; nemlig å sette seg inn i denne periodens forståelseshorisont. Politikk og ytringsfrihet i nærmeste tiden etter 1814 står i stor kontrast med den politikken vi omgir oss med i dag, og den ytringsfriheten som verner vår aktivitet og deltagelse i offentligheten har endret seg på over 200 år. Grunnloven var ansett som liberal ut ifra samtidens erfaring med politikk og styringsformer. Og samfunnets normer og regler for den enkeltes offentlige deltagelse i denne perioden hvilte på andre premisser og rammer. Disse erkjennelsene må følgelig ligge som bakteppe for drøfting av funn og konklusjon.

Det empiriske grunnlaget som denne masteroppgaven har basert seg på, er i bygget på de funnene som har blitt gjort i nærlesing av *Patrouillen* og andre tidsskrifter og kilder fra samtiden. For å kunne si noe som helst om forhold som per definisjon «ikke eksisterer» lengre, har fortolkningen av de rester som finnes igjen fra den fortiden vi ser på, vært avgjørende. Det å finne sannheter i fortiden er en omdiskutert debatt. Ottar Dahl peker på at

det trolig er en semantisk uenighet i debatten om sannhet i historiefaget, at ved nærmere analyse er man trolig mer enige enn uenige.⁷ Derfor vil jeg kort avklare hva jeg forholder meg til å møte med funnene fra fortiden jeg undersøker.

Det er vanskelig å bevise en *korrespondanse*, et 1:1 forhold, mellom fortiden og våre utsag, skriver historiker Knut Kjeldstadli.⁸ Han argumenterer for at det heller kan finnes en *korrelasjon* mellom utsagnene våre, og for feltet av gyldige utsagn. Vi mangler en fullstendig innsikt i alle nyanser, perspektiver og materialer til å kunne gi et fullstendig riktig bilde av fortiden. Men mange funn kan falsifiseres, og flere funn som samsvarer kan være med på å avgrense feltet for gyldige utsagn. Og innenfor dette feltet av gyldige utsagn kan vi få et bilde av fortiden som korrelerer med våre utsagn. Derfor har det vært av betydning å se på flere samtidskilder, slik som stortings sesjoner og andre aviser. Når funn dem imellom samsvarer, kan vi lettere si noe om hvordan forholdene kan ha vært.

En historiker må legge vekk egne forutinntatte ideer, og forsøke å smelte sammen egen forståelseshorisont i søken etter innsikt i fortiden. Det er av stor betydning å forstå fortiden på dens egne premisser, og for å sette den sammen i en større kontekst. Derfor har det vært viktig å kontekstualisere *Patrouillen* og kartlegge perioden omkring for å kunne si noe om dens påvirkning og betydning for offentligheten den befant seg i. Vi må ikke forveksle moderne pressevilkår og ytringsmuligheter med den som var rådende i den 19. århundre. Det å sette *Patrouillen* inn i en større sammenheng for å forstå den ut ifra sin samtids vilkår og tradisjoner har vært en sentral del av analyse- og tolkningsprosessen for å gi ny forståelse og mening av *Patrouillen*.

1.3 Forskningsstatus.

Det foreligger lite forskning som går i dybden på *Patrouillen* som politisk opposisjonsblad og bidragsyter til en mer åpen, politisk offentlig samtale. Likevel har den stadig blitt trukket fram som en viktig aktør innenfor opposisjonslitteratur og forskning om nettopp dette. Torbjörn Nilsson, i sin bok *Torgslaget i 1829, Myter och minnen om ett norsk-svensk drama*, krediterer *Patrouillen* for den oppmerksomheten hendelsene fikk i etterkant.⁹ Torgslaget ble sett på som en heltefortelling for den norske patriotismen. I tillegg til å gå igjennom den

⁷ Dahl, a) 1999, s. 365,

⁸ Kjeldstadli, 1999, s. 379

⁹ Nilsson, 2018

nasjonale konteksten – byggingen av den norske nasjonale identiteten og Torgslaget betydning for den – så skrev Nilsson om *Patrouillens* dekning av Torvslaget i 1829, samt undersøkelseskommisjonens arbeid i etterkant: «Det var ingen slump att just *Patrouillens* Ludvig Mariboe var en händgiven anhängare av Stortingets offentlighet: ‘Offentlighed er Aanden af vor Constitution’, som han förklarade i ett tal 1830». ¹⁰ Her ble *Patrouillen* trukket fram som et viktig organ for opposisjonsdannelsen og som en bidragsyter for den åpne offentligheten som utviklet seg i perioden. *Patrouillen* var i opposisjon til kommisjonsarbeidet og den offentligheten den omga seg med, og gjennom dens tilgang til protokollene, kunne den underrette offentligheten om kommisjonens arbeid: «Rykten kunde snabbt dementeras tack vare pressens, inte minst *Patrouillens*, interesse för officielt material. Någon annan informationskanal fanns som bekant inte», ¹¹ skrev Nilsson om *Patrouillens* rolle.

Kristian Nymark skriver i sin avhandling om portomoderasjonsnekten betydning for å begrense opposisjonelle ytringer: «Men gjennom å hindre *Patrouillens* distribusjon, fikk Oscar i alle fall til å kneble opposisjonelle stemmer i den nasjonale offentligheten.» ¹² Og trekker videre inn *Patrouillen* som et av organene som ble berørt av portomoderasjonsnekten: «det konkurrerende bladet *Patrouillen* [...] hadde vært opposisjonens viktigste blad». ¹³ Her omtales avisen som det viktigste opposisjonsbladet i den offentlige samtalen før Soelvolds *Statsborgeren* utkom på 1830-tallet. Anders Johansen trekker frem *Patrouillen* som et opposisjonelt organ på 1820-tallet i boken *Allmenningen* og setter *Patrouillen* inn i den kritiske journalistiske tradisjonen. Her presenteres Ludvig Maribo som redaktør til opposisjonsbladet *Patrouillen*. ¹⁴ Også Martin Eide skriver i *Norsk presses historie* følgende om *Patrouillen*:

Bladet *Patrouillen* står i norsk pressehistorie som et talende uttrykk for en ny og selvbevisst opposisjonspresse etter 1814. Den eksemplifiserer en viktig konstruksjon av en journalistisk selvforståelse og maktbevissthet. Opposisjonen ble gjort til en dyd av nødvendighet i den nye staten. ¹⁵

Også her trekkes *Patrouillen* frem som et av landets fremste opposisjonsblader, som legemliggjorde opposisjonens viktige rolle.

¹⁰ Nilsson, 2018, s. 194

¹¹ Nilsson, 2018, s. 197

¹² Nymark, 2020, s. 237

¹³ Nymark, 2018, s. 338

¹⁴ Johansen, 2017, s. 121

¹⁵ Eide, 2010, s. 223

Så langt ser det ut til at ingen har nærlest *Patrouillen*. Der *Patrouillen* nevnes og settes i opposisjonspressens tradisjon, er det ofte hentet sitater fra dens tidligste utgaver, slik som i *Norsk presses historie* hvor følgende sitat er brukt for å sitere *Patrouillen*: «Nærværende Patrouille er udsendt fra en Autoritet med hvilken ingen Dødelig Magt kan maale sig»¹⁶ som er fra 1. utgave den 5. januar 1824. «Autoriteten» var den offentlige meningen.¹⁷ Også Sverre Steen siterte førsteutgaven til *Patrouillen* i *Det fire Norge*, bind 5, og plasserte avisen i klar opposisjon til kongen, regjeringen og grunnlovsforslagene.¹⁸ Også Hjalmar Christensen som skrev om *Patrouillen* i *Det nittende aarhundredes kulturkamp i Norge* fra 1905, refererer kun til utgaver fra 1824.¹⁹ Marte Hommerstad har forøvrig sett på noen utgaver fra 1828 i sin doktoravhandling, men har kun sett på tre utgaver som omhandlet valgloven av 1828.²⁰

Forskning på den opposisjonelle pressen og den politiske kulturen i Norge etter 1814 er et tema som allerede er godt dekt innenfor det overordnede forskningsfeltet, og det er mange som i den sammenheng har påstått at *Patrouillen* var et viktig organ for opposisjonsdannelse. Det er et interessant fellestrekk innenfor opposisjonspressens historie at *Patrouillen* trekkes frem og løftes opp som et betydelig og viktig opposisjonsorgan, når det samtidig er så lite grunnlag innenfor forskningen for det.

Derfor vil denne oppgaven forsøke å være et bidrag til opposisjonspressens historie gjennom å belyse *Patrouillens* betydning og påvirkning på den offentlige samtalen og opposisjonsdannelsen i Norge på 1820-tallet, samt bidra til forskning som kan begrunne *Patrouillens* opposisjonelle karakter og innvirkning på offentligheten. En ren forskning på *Patrouillen* som opposisjonsblad foreligger ikke, og dermed var det et relativt åpen forskningslandskap som lå foran meg og som denne oppgaven skal bidra til å belyse.

1.4 Den norske offentligheten på 1820-tallet i et teoretisk perspektiv

Den politiske debatten var et sentralt trekk i den norske offentligheten i tiden etter 1814 og det var «[...] blant et frit Folks herligste Rettigheder, at hver Borger kan offentlig give sin Stemme tilkjende i Nationens viktigste, som i sine egne Anliggende»²¹ skrev Det Norske Nationalblad 17. juli.1815. Opplysningstidens idealer om at sannheten kommer frem

¹⁶ *Patrouillen*, 5.1.1824, s. 1

¹⁷ Christensen, 1905, s. 383

¹⁸ Steen, 1954, s. 299

¹⁹ Christensen, 1905, s. 383—389

²⁰ Hommerstad, 2012, s. 232—235

²¹ Sitert i Eide, 2010, s. 223

gjennom samtale og diskusjon lå som sterke føringer i vernet og debatten om offentlige trykte ytringer.

Begrepet *offentlighet* vil være relevant å avklare ut ifra denne oppgavens formål og problemstilling. Ordet offentlighet stammer fra det tyske ordet «*öffen*» som betyr åpen. Det er nettopp dette som kjennetegner offentligheten, at den er åpen. Det finnes mange definisjoner på offentlighet, men i denne sammenheng defineres offentligheten som et forum – eller en sfære – der deltagerne kan samtale og ytre seg i alle slags former om sosiale, kulturelle, religiøse eller politiske forhold. Dette forumet kan være både formelt og ikke-formelt, men kjennetegnes ved at det er åpent og at de deltagerne som er involvert forstår språket og den diskursive handlingen.²² Den kan ha rom til ulike ytringer, mangfold av kulturer og synspunkter. De diskursive handlingene som finner sted, er tilgjengelige for alle som deltar i den; gitt premisset om at alle forstår språket og har tid og økonomisk forutsetning for å delta.²³ I denne sammenheng defineres ikke offentligheten ut ifra deltagerne eller publikummet, men det rommet, sfæren eller forumet hvor den diskursive handlingen finner sted.²⁴

En sentral og ofte sitert teoretiker som diskuterer offentligheten og den offentlige diskursen er Jürgen Habermas. Han drøfter de strukturelle overgangene i offentligheten i sin tese *Strukturwandel der Öffentlichkeit* fra 1962, som ble oversatt til norsk av Helge Høibraaten med tittelen *Borgerlig offentlighet*. Boka tar for seg perioden etter 1600-tallet og fremveksten av en utdannet borgerklasse. Den ga en innsikt i en ny type dynamisk sosial sfære som formes ut ifra samfunnsforholdene. Habermas omtalte den europeiske offentligheten på 17-1800-tallet som «den klassiske offentligheten», hvor viktige etiske og politiske prinsipper ble fremsatt i «kraften av det bedre argumentet».²⁵ Habermas' teori om offentlighet sin relevans og gyldighet for den norske offentlighet på 1800 har derimot blitt diskutert og trukket i tvil.²⁶ Hvorvidt den kan anvendes for å forklare de norske offentlighetstrekkene har vært usikkert og diskutert, men likevel har Habermas' offentlighetsteorier lagt et grunnlag for videre forskning på offentligheten²⁷, og har følgelig vært verdt å nevne i denne sammenheng.

²² Nymark, 2020, s. 1

²³ Nymark, 2020, s. 1

²⁴ Nymark, 2020, s. 1

²⁵ Gripsrud, 2017, s. 22

²⁶ De kraftigste kritikken av Habermas' påvirkning på norsk offentlighetshistorie, se Tjønneland, 2018

²⁷ Nymark, 2014, s. 8

Den offentlige diskursen og maktforholdet mellom folket og makthaverne i embetsmannstida har blitt diskutert av flere. Og om tiden etter 1814 har det som oftest vært Seips begrep *embetsmannsstaten* som går igjen når historikere skal beskrive perioden 1814—1884. Dette har sitt opphav i at embetsmennene hadde en betydelige og dominerende posisjon i samfunnet i denne perioden.²⁸ Selv med en fri presse, og stemmerett til folket (eiendomsbesittende, utdannede menn over 25 år), så var det embetsmennene som representerte flertallet både i Storting, Regjering og i administrative posisjoner på regionale og lokale nivåer langt ut på 1800-tallet. Altså var offentligheten fortsatt i stor grad preget av og formet av en elite, til tross for nye, liberale rammevilkår vedtatt i Grunnloven.

En annen som tar for seg en litt annen innfallsvinkel på den norske offentligheten i tiårene etter 1814 er Carl W. Schnitler. Hans diskusjon om særlig opposisjonskulturen i embetsmannstiden har blitt fremsatt i boken *Slegten fra 1814*. Boken gir en kulturhistorisk skildring av embetsmannkulturen i Norge etter 1814. Om denne tiden beskriver Schnitler et skifte i den norske offentligheten, et skifte han selv omtalte som *den store peripetien* – et vendepunkt hvor det plutselig ble en «altoppslukende interesse for offentlige saker».²⁹ Schnitler selv kan synes å ha hatt et noe malkontent syn på utviklingstendensene i embetsmannstiden. Det skinner litt igjennom i hans videre beskrivelser av den norske offentligheten etter 1814: «Plutselig var enhver privatinteresse forsvundet for helt at gaa op i det store politiske foomaal. Det private familiepræg, som norske forhold hadde baaret, slog med ett over i en næsten hysterisk sans for det offentlige».³⁰ Trolig kan han ha vært farget av hans egen families tilhørighet til den gamle embetsstanden og gamle presteslekter. For om de nye forholdene nå hadde slått om i en «hysterisk sans» for de offentlige eller ikke, så var det en betydelig endring i norsk offentlighet og maktforhold som endret seg fra halvt private, patriarkalske³¹ forbindelsene det lenge hadde vært preget av, til en offentlighet som beveget seg ut av de lukkede selskapene og i inn i sidene og spaltene til den voksende presseindustrien.

²⁸ Seip, 1993, s. 14

²⁹ Schnitler, 1911, s. 1

³⁰ Schnitler, 1911, s. 22

³¹ Patriarkalske forbindelser forstås her som at samfunnet før 1814 var preget av at maktforholdene i samfunnet var en forlengelse av familiens og husholdningens forbindelser: kongen var landsfaderen, og presten var en åndelig far for sine sognebarn. Johansen, 2017, s. 113

2 Norge etter 1814

Norges forhold til verden utenfor har vært av stor betydning for dets tilblivelse ved flere anledninger gjennom historien. Veien til den norske selvstendigheten har vært påvirket av politikk utenfor landegrensene, og i tiden rundt 1814 av Napoleons politikk i Europa.³² Dette var tilfelle da Napoleonskrigenes allianser førte til en avtalt overføring fra Danmark til den svenske kongen i 1814.³³ Fredrik VI av Danmark-Norge hadde brakt landene inn i allianse med Frankrike i Napoleonskrigene og havnet dermed i krig mot Sverige. Og som tapende part etter krigens slutt, var det avgjort at Fredrik VI som en del av den tapende part måtte avstå Norge til Sverige.³⁴

Norge har, vel som geografisk også befunnet seg i periferien av både det kulturelle og politiske sentrum i Europa, har og slik sett vært politisk og kulturelt innrammet av både Danmark og Sverige.

Dette er et grunnleggende trekk ikke bare ved landets politiske historie, men også ved dets økonomi og kultur. Det ligger fjernt, og i sin fjernhet og svakhet er det avhengig. Spørsmålet om union eller ikke union, om fremmed kultur eller hjemlig kultur, om å være eller ikke være, har spillet en overveldende rolle.³⁵

Og det var på grunn av utenom-statlige inngripenen at Norge fikk muligheten til å utforme en fri forfatning ettersom Sverige ikke var umiddelbart klare til å overta etter at Danmark måtte si fra seg Norge.

Vel som ytre årsaker, har det også vært hjemlige årsaker som bidro til at nordmennene grep den muligheten som Napoleons-krigene hadde utløst. Ernst Sars fremholdt at det var en indre fremvekst av en «nasjonal ånd» i det norske samfunnet som gjorde at nordmenn ønsket å gripe fatt om muligheten til å etablere en fri forfatning. Det var ifølge han, et ønske om å gjenopprette en norsk, selvstendig nasjonalstat:

Norges politiske Gjenreising i 1814 var ikke et blot Tilfældes Værk[...].Friheden ble ikke fundet, ikke engang 'saagodtsom fundet', som man har uttrykt sig. Frihed og Selvstændighed vindes idethele aldrig paa nogen varig Maade ved Fund eller Gave – det kan alene ske ved Arbejd og Kamp.³⁶

Det var nordmennenes iver og arbeid som hadde gitt Norge friheten. Det var ikke ved tilfeldigheter eller «ved Fund eller Gave». Sars omtaler endringene etter 1814 som en norsk

³² Seip, 1993, s. 17

³³ Seip, 1993, s. 17

³⁴ Bastiansen & Dahl, 2003, 79

³⁵ Seip, 1993, s. 17

³⁶ Sars, 1904, s. 1

gjenreising, og malte et bilde av en nasjon som allerede fra 1814 ønsket et selvstendig Norge. Denne fremstillingen ga et nasjonalromantisk bilde av en norsk stat som lengtet tilbake til fordums tider, og løsrivelse fra union. Sars oppfatninger om tidens samfunn kan plassere han inn i en rekke av historikere som hyller nasjonalismens sterke ånd på 1800-tallet, og i den nasjonal-demokratiske venstre-tradisjonen.³⁷ Hans fremstillinger var preget av et nasjonsbyggingsperspektiv og en romantisering av den frie, norske bonden. Kilden til det norske måtte finnes i bonden og i bondesamfunnet.³⁸

Sverre Steen derimot gjør rede for et perspektiv hvor uviljen mot eneveldet ikke var en selvstendig virkende kraft; nordmennenes «folkeønske» var ikke nødvendigvis løsrivelse.³⁹ Elementene til en selvstendig stat var ikke til stede i 1814 eller i tiden etterpå, argumenterer han. Også historiker Jens Arup Seip argumenterer imot Sars nasjonalistiske fremstillinger: «For det første er det god metode å se med skepsis på en historietolkning som er så smigrende for den nasjonale stolthet»,⁴⁰ kommenterer Seip til Sars' fortolkning av samtiden i Norge etter 1814, og hans bruk av den norske selvstendighetsfølelsen som drivkraft for etableringen av Grunnloven. Hvorvidt det faktisk forelå en folkevilje for løsrivelse og et selvstendig Norge forut for Kieltraktaten kan ikke utelukkes, og er heller ikke for denne oppgaven å drøfte. Men at det var en økende fremvekst av et ønske om løsrivelse og en selvstendig nasjonalstat utover på 1800-tallet var tilfelle.

Selv om det allerede før 1814 var tendenser til en gryende nasjonal bevegelse i det norske folk, var tanken om en løsrevet og selvstendig norsk stat fjernt for mange. Men Seip argumenterte, for at det likevel allerede før 1814 var endel strukturelle overganger fra enevoldstiden til embetsmannstiden og at ideen om en friere offentlighet eksisterte allerede samfunnet før Grunnloven ble utformet. Han undersøkte hvorvidt det allerede før 1814 eksisterte en ideologisk utvikling innenfor praktiseringen av en friere offentlig mening fra enevoldstida over til embetsmannstida.⁴¹

Etter 1808 ble det gradvis etablert en ny norsk riksoffentlighet, selv om rammevilkårene for politisk samtale fortsatt var strenge.⁴² Ønsket om egne sentrale institusjoner innenfor et fellesmonarki var lenge gjort gjeldende, og allerede i 1809 hadde

³⁷ Seip, 1993, s. 18 For utdypende gjennomgang av norsk historietradisjon i denne perioden, se Dahl, 1999, b).

³⁸ Hommerstad 2012, s. 21

³⁹ Seip, 1993, s. 18

⁴⁰ Seip, 1993, s.18

⁴¹ Seip, 1993

⁴² Edgren, 2019, s. 310

det blitt opprettet en egen regjeringskommisjon; i 1811 et eget universitet; og i 1813 en egen bank.⁴³ Disse tendensene og de flere tilfellene av lokal autonomi var viktige trinn i utviklingen av en selvstendig norsk stat.⁴⁴

Avisene før 1814 hadde vært med på å debattere for egne norske banker, universiteter og forsikringsselskap, og var med dette med på å legge til rette for en norsk offentlighet og opinion.⁴⁵ Bladene som rapporterte i enevoldstida kunne inneholde politiske meningsytringer under den eneveldige styringsformen og kan slik sett ses på som forløpere til den pressen som utviklet seg etter 1814.⁴⁶ Sammen utgjorde de strukturelle overganger fra enevoldstida til embetsmantida.

2.1 Politikk og samfunn i embetsmantida

Etter *Firehundreårsnatten* som Henrik Ibsen så uttrykkelig betegnet unionen med Danmark, gikk Norge inn i union med Sverige etter Kieltraktatens bestemmelser. Og fordi Sverige ikke kunne gripe inn umiddelbar, hadde Norge en mulighet til å ta tak i etableringen av en norsk statsdannelse; og Grunnloven ble utformet våren 1814 på imponerende kort tid. Kielfreden bestemmelser kom ikke overraskende på Norge. Allerede under krigen hadde Karl Johan ønsket Norge som lønn mot sin deltagelse i krigen. Dette ga det norske folk mulighet til å ta stilling til hvordan de skulle forholde seg til en slik unionsforbindelse før den ble inngått.⁴⁷ Allerede den 17.mai stod den klar. Men fremfor å innlemme Norge i Sverige på samme måte som Finland tidligere hadde blitt innlemmet, ble den svenske erobringen av Norge stanset 14. august 1814 med kompromisset om at Norge fikk Grunnloven og Sverige fikk unionen.⁴⁸

Embetsmennene som utformet Grunnloven, var utdannede og påvirket av opplysningstidens idealer gjennom sine studier i København. Opplysningsideene som hadde sirkulert på det amerikanske og europeiske kontinentet, hadde fått fotfeste også i det avsidesliggende Norge. Og Grunnloven som ble utformet på Eidsvoll våren 1814 ble bygget på nettopp disse frihetstankene som allerede hadde vært grunnlaget for den amerikanske uavhengighetserklæringen i 1776 og den franske revolusjonen i 1789. Samtidig var den norske nasjonalånden allerede vekt da Kieltraktaten ga Norge til Sverige og var en viktig

⁴³ Seip, 1993, s. 22

⁴⁴ Seip, 1993, s. 22

⁴⁵ Alnæs, 2013, s. 96

⁴⁶ Alnæs, 2013, s. 97

⁴⁷ Sars, 1904, s. 3

⁴⁸ Steen, 1962, s. 13

årsak til at Grunnloven kunne bli utformet på så kort tid. Det var en folkevilje som lå til grunn da Norge en kort stund stod uten en unionsforbindelse som var drivkraften for utformingen av Grunnloven. Det var her i den nye norske Grunnlovens paragraf 100 at trykkefriheten ble vedtatt med følgende ordlyd:

Trykkefrihed bør finde Sted. Ingen kan straffes for noget Skrift, af hvad Indehold det end maatte være, som han ladet trykke eller udgive, medmindre kan forsætliggen aabenbare har enten selv viist, eller tilskyndet Andre til, Ulydighed mod Lovene, Ringeagt mod Religionen, Sædelighed eller de constitutionelle Magter, Modstand mod disse Befalinger, eller fremført falske ærekrænkende Beskyldninger mod Nogen. Frimodige Yttringer om Statsstyrelsen og hvilkenksomhelst anden Gjenstand ere Enhver tilladte.⁴⁹

Embetsmennene var en dominerende elite etter 1814. De besittet stillinger i alt fra statsapparatet til lavere stillinger både på nasjonalt og regionalt plan. I tiden før 1814 hadde embetsmennenes posisjon blitt regulert av konkurransen med et innflytelsesrikt handelspatrisiat.⁵⁰ Men etter Napoleonskrigene ble denne standen kraftig redusert, og i takt med at adelen ble avskaffet i 1821, stod embetsmennene igjen som den mest toneangivende styringsgruppen i samfunnet. Dette førte til at embetsmennene inntok en dominerende posisjon i styringseliten, med stor innvirkning på samtidens politikk og offentlighet.⁵¹

Den norske Grunnlovens brudd med eneveldet som styreform var som følger av de to bærende prinsipper den var bygget på, nemlig folkesuverenitetsprinsipp og maktfordeling.⁵² Den sikret utstrakt stemmerett, og ikke minst trykkefrihet til borgerne. Trykkefrihetens lovfesting i paragraf 100 ga det som ble ansett som svært liberale forhold for pressen i samtidens Europa. Trykkefriheten gjaldt ikke en bestemt samfunnsgruppe; men var en rettighet gitt alle borgere, uavhengig stemmerett eller stand. Denne paragrafen var en av flere paragrafer som forble uendret etter at Grunnloven av 4. november ble vedtatt og godtatt av Karl Johan etter inngåelsen av unionen.⁵³ Før 1814 hadde selve brohodet for riksoffentligheten vært i København, men etter 1814 vokste det frem en ny riksoffentlighet sentrert i Norge, forankret i Grunnloven.

Karl Johan ble konge over Norge og Sverige i den nye unionen, og hadde motvillig godtatt Grunnloven av 4. november og unionen mellom Sverige og Norge hadde skapt fred

⁴⁹ Grunnloven av 4. november 1814, §. 100

⁵⁰ Nymark, 2020, s. 52

⁵¹ Nymark, 2020, s. 51

⁵² Ringveij, 2014, s. 68

⁵³ Seip, 1993, s. 47

i Norden, så vel som lagt til rette for en rekke økonomiske fordeler.⁵⁴ Kongens rolle ble av enkelte hyllet, og sett på som den som hadde reddet Sveriges selvstendighet og trygget den Skandinaviske friheten. Karl Johan var nok enig i denne oppfatningen. Kieltraktaten hadde gitt ham full suverenitet over Norge og Grunnloven, og borgerlige rettigheter og maktfordelingen var noe han hadde gitt nordmennene ut av egen gavmildhet.⁵⁵

Etter 1814, et *annus mirabilis* - mirakelåret - som slottsprest Claus Pavels omtalte året, skjedde det et vendepunkt i den offentlige sfæren som direkte følge av Grunnlovens utforming.⁵⁶ Året hadde vært tettpakket med hendelser som førte til strukturelle endringer i det norske samfunnet.⁵⁷ Norge hadde etablert en ny norsk riksoffentlighet, sitt eget Storting og etablert et eget lovverk i Grunnloven. Og den lovbundne trykkefriheten ble sett på som en grunnleggende forutsetning for et velfungerende folkestyre,⁵⁸ og la til rette for en fremvekst av nye tidsskrifter. En rekke nye opposisjonsblader var blant disse, og ga seg selv den viktige rollen å regulere og diskutere statsstyrelse og politikk for å styrke staten gjennom offentlig debatt. Den ytret også et sterkt vern om Grunnloven og trykkefriheten, som var en hjørnestein for den nye konstitusjonen hvilte på. Dette var et tydelig kjennemerke også for *Patrouillens* politiske stil.

Det sterke verne om Grunnloven var et uttrykk for å verne om den norske selvstendigheten og friheten. Dette var viktig ettersom Norge var i union med Sverige. Det var et ønske om å verne om konstitusjonen, slik at ikke den svenske kongen Karl Johan skulle få for sterk makt og innflytelse i den norske offentligheten. Ved flere anledninger forsøkte han å gjøre inngripen i Grunnloven, og forsøkte å konsentrere makten på sin side, slik som forslag om et absolutt kongelig veto, som vil bli gjennomgått grundigere i kapittel 4. Dette ble lagt frem for Stortinget gjentatte ganger, og fikk dekning i *Patrouillen* ved

⁵⁴ Steen, 1962, s. 12

⁵⁵ Nymark, 2020, s. 194

⁵⁶ Seip, 1993, s. 15

⁵⁷ Seip, 1993, s. 15

⁵⁸ Det er en tendens til å tilskrive demokratiet i beskrivelse av Grunnlovens i historiske betydning. Selv om vi i dag knytter 17.mai og etableringen av grunnloven med at Norge ble et demokrati, er det misvisende å kalle den nye norske staten i nærmeste tiden etter 1814 for et demokrati. Et demokrati slik vi betegner det i dag, defineres ut ifra at folket har direkte eller indirekte innflytelse på hvilke beslutninger som tas gjennom frie valg og flertallsstyre. Norge var riktig nok blitt en stat med økt folkelig styre etter etableringen av Grunnloven, men det var foreløpig kun en liten andel menn som hadde stemmerett. Verken kvinner eller myndige menn fra alle samfunnslag hadde rett til å avgi sin stemme ved valg før i henholdsvis 1913 og 1917. Jeg vil heller argumentere for at forfatningen som ble vedtatt i 1814 la til rette for at en rekke utviklingstendenser (slik som da parlamentarismen ble innført og ved stemmerett til alle over 18 år, for å nevne noen) gjennom det 19. og det 20. århundre bidro til det som har utviklet seg til å bli det demokratiet vi omfatter oss med i dag. For en grundig drøfting om bruken av begrepet demokrati og Norge etter 1814, se Ringveij, 2014, s. 67—93

gjentatte anledninger. Det måtte ikke bli svensk dominans i den norske politiske offentligheten, og den politiske maktkampen som tidvis utspilte seg mellom Kongen og Stortinget, handlet om nettopp dette.

2.1.1 En politisk maktkamp mellom Kongen og Stortinget

En rekke viktige politiske saker var med på å definere både kongemakta og Stortingsmakten i tiden etter 1814. Noen saker mer enn andre, men de tre viktigste sakene i 1821 var adelssaken, gjeldsoppgjøret og trykkefrihetssaken. Disse handlet dypest sett om hvem som faktisk satt med mest makt: Kongen eller Stortinget. Sakene ble ført på Stortinget før *Patrouillen* hadde blitt etablert, men var med på å forme den politiske offentligheten som *Patrouillen* etter hvert steg inn i. For å kunne si noe om *Patrouillens* påvirkning på det politiske samtalerommet, vil dette politiske bakteppet være relevant.

Avskaffing av adelen var i strid med Karl Johans ønske. Men ifølge Grunnlovens paragraf 23 var det bestemt at det skulle være slutt på å arve adelige rettigheter. Også embetsmann og adelsmann grev Wedel Jarlsberg var enig i å avskaffe adelen, ettersom dette var flertallets mening. Og flertallets mening måtte være gjeldende dersom folkestyret skulle bestå. Det var et mindretall, dog et sterkt et, som var enige i kongens ønske om opprettholdelse av adelen.⁵⁹ Det var ikke nødvendigvis et ønske om å støtte Karl Johans side i saken, men mer en frykt for eventuelle konsekvenser ved å motgå han.

I et brev Kongen skrev til stattholder Sandels angående den politiske situasjonen på Stortinget, skrev han om den uroen som hersket i Europa og den kampen som foregikk mellom repressive prinsipper og liberale ideer.⁶⁰ Kongen holdt ikke skjult for stattholderen eller andre lesere av brevet, at utenlandske makter beklaget seg over den utglidningen som skjedde i Norge under opposisjonelle; og at det var farer som truet Norden.⁶¹ Stortinget måtte utvise varsomhet og måtehold: «vis dem særlig faren ved forandringer»⁶² hadde han tipset Stattholderen sin. Som Sverre Steen har påpekt, kunne en muligens spore en politisk emning i flere land, men at det var en reel fare for krig var trolig heller en overdrivelse fra Kongens side i et forsøk på å vippe flertallet over i sin favør. Bildet Karl Johan tegnet av samtidens

⁵⁹ Steen, 1954, s. 130—134

⁶⁰ Steen, 1954, s. 131

⁶¹ Steen, 1954, s. 131

⁶² Sitert i Steen, 1954, s. 134

Europa tjente mer som en trussel til Stortinget som skulle adressere adelssaken, gjelsopprøret og pressefriheten.⁶³

De truslene om urolighet og krig som Karl Johan hadde fremsatt ble avslørt som nettopp trusler, og ble det vedtatt at adelen skulle avskaffes. Saken kunne heller ikke utsettes til neste Storting, ettersom saken om avskaffelse av adelen allerede hadde blitt vedtatt og nektet kongelig sanksjon ved de to foregående Storting.⁶⁴ Dermed kunne ikke Karl Johan lengre legge ned veto denne gangen, ettersom han kun hadde et utsettende veto. Stortinget vant frem i denne saken, men de måtte godta erstatningsplikten.⁶⁵ Dette opplevde Karl Johan som et stort nederlag både for han personlig og for kongemakten.⁶⁶ Til tross for at han ønsket å tvinge Stortinget til å trekke vedtaket, ble det stående. Men kongen vant frem i en viktig sak, det var oppgjørssaken.

Det var i starten to grupper innad i Stortinget som stod imot hverandre i oppgjørssaken.⁶⁷ Forhandlingene varte over en periode på fire år, med lange avbrudd, frem til konvensjonen av 1. september 1819. Kieltraktaten hadde bestemt at Sverige skulle overta Norges gjeld, da de overtok Norge fra Danmark. Men i konvensjonene fra 1819 ble det fastslått at Norge selv skulle betale sin del av gjelden med Danmark. Ved Stortinget i 1821 hadde mindretallet ment at Norge skulle betale tilbake gjelden til Danmark og godta konvensjonene av 1819. En annen gruppe mente at Norge på ingen måte var pliktig å utbetale noen gjeld, men at det på tross av dette skulle godta konvensjonen av 1819. Begrunnelsen var at kongen hadde måtte godta Kieltraktaten for å unngå krig.⁶⁸ Et siste flertall mente at Sverige skulle betale største delen av gjelden, ettersom de tjente på unionen med Norge. Denne siste gruppen ble derimot mer og mer fragmentert i Stortinget.

Forhandlingene dro ut, og etter hvert ble det sett på som nødvendig å betale grunnet den frykten som var plantet for politisk urolighet og ny krig i Europa. Avbetalingstiden ble forlenget fra 10 til 30 år. Karl Johan svarte med et reskript hvor han ba om full godkjenning av konvensjonen fra 1819, Stortinget kunne ikke ugyldiggjøre en traktat som var sluttet av statens overhode. Dens oppgave skulle være å finne den beste måten å imøtekomme traktatens bestemmelser på.⁶⁹ «Ingen er uvitende om at det er meg alene Norge skylder sin

⁶³ Steen, 1954, s. 133

⁶⁴ Steen, 1954, s. 132—133, 254

⁶⁵ Steen, 1954, s. 212—213, 354—255

⁶⁶ Nymark, 2020, s. 147

⁶⁷ Steen, 1954, s. 255

⁶⁸ Steen, 1954, s. 255

⁶⁹ Steen, 1954, s. 206

konstitusjon»,⁷⁰ skrev Karl Johan. Han var imot Sveriges involvering i gjeldsbetalingen med den begrunnelsen at det var for å sikre den norske selvstendighet. Norge måtte godkjenne gjeldoppgjøret i sin helhet dersom det ønsket å utvise selvstendighet. Dette kan trolig avsløres som et vikarierende motiv fra Karl Johans side, men det traff nok mange patriotiske fedrelandshjertes. Den 24. juli ble både innstillingene om adelssaken og gjeldsoppgjøret vedtatt. I saken om gjeldsoppgjøret vant kongen og svenskene og Norge måtte godta gjeldskravet.

Karl Johans forsøk på å revidere forfatningen han hadde godtatt i 1814, var også rettet mot andre viktige politiske saker. Deriblant å svekke embetsstanden ved å oppheve deres uavsettelse; tøyte Stortinget gjennom å kongelig utnevne en ordstyrer slik som i Sverige; og innskrenke opposisjonelle ytringer gjennom etablering av egne domstoler i saker om trykkefrihet.⁷¹ Samtlige av Karl Johans forsøk på å revidere forfatningen avvist og henlagt i Stortinget i 1824.

I 1821 hadde Karl Johan ønsket å begrense og innskrenke trykkefriheten. Pressen hadde blitt en frustrasjon for han og han påstod at det også var blitt til forargelse utover i Europa.⁷² Dette kan heller tyde på at Karl Johan, dersom han faktisk trodde slikt selv, hadde overvurderte den norske opposisjonspressens nedslagskraft, dersom han mente at den hadde europeisk innflytelse. For det var ikke tilfelle.⁷³

Til tross for at mange norske embetsmenn mente at opposisjonspressen misbrukte pressefriheten, så ble det aldri vurdert å innskrenke eller avskaffe trykkefriheten.⁷⁴ Denne lovbundne friheten var en grunnpilar i det nye norske folkestyret. Diskusjonene som gikk handlet mer om hvordan pressen skulle reguleres. Kongen ønsket at 1799-forordningen skulle være gjeldene lov, men han ønsket også ytterligere to tillegg til forordningen: det ene var en jury og det andre et forbud om nedsettende ytringer vedrørende unionspartene.⁷⁵ I 1818 ble saken behandlet i Stortinget, men både Odelstinget og Konstitusjonskomiteen konkluderte med at Karl Johans forslag om et tillegg til forordningen var Grunnlovsstridig.

⁷⁰ Steen, 1954, s. 206

⁷¹ Seip, 1993, s. 76

⁷² Steen, 1954, s. 254

⁷³ Steen, 1954, s. 254

⁷⁴ Steen, 1954, s. 253

⁷⁵ Nymark, 2020, s. 143

Det ville medført både endring i Riksakten⁷⁶, som hadde konstitusjonell status, og endring i Grunnlovens §100.⁷⁷ I 1821 ble forslaget forkastet.

Tre år senere, i 1824 ble Karl Johans' sønn, kronprins Oscar blitt utnevnt til visekonge i Norge. Dette ble opprinnelig gledelig mottatt fra nordmennene sin side. Det var fordi denne forordningen ble sett på som en mulighet for større selvstendighet for Norge. Oscar snakket blant annet norsk og i motsetning til sin franske far, fremstod han som en varmere og mer omgjengelig leder. Han virket i sin helhet som en som stod nærmere nordmennene enn det Karl Johan gjorde. I alt var forventningene til den nye visekongen fylt med optimisme.⁷⁸ Også *Patrouillen* uttrykte en positiv forventning til Oscars nye rolle i Norge:

Vi nære det glade Haab, at endskjønt Kronprindsen hidindtil kun har javt Anledning at befatte sig med de norske militaire Anliggender, saa vil Han, som Norges Vicekonge, ei undlade at antage sig med lige Iver og Varme Alt hvas som angaaer Videnskaber, Konster, Agerdyrking, Handel og Industrie.⁷⁹

Fra Karl Johans' side kan dette på én måte forstås som et forsøk på å imøtekomme nordmennenes ønske om et visekongedømme og for å vise velvilje. Men tanken var nok at med Oscar som visekonge var han i en posisjon hvor han hadde større autoritet og virkning enn det den svenske stattholderen hadde i Norge. Som visekonge kunne han være i tettere kontakt med den norske regjeringen, og kanskje mest av alt, så kunne han fungere på kongens vegne. Fra den nye posisjonen kunne han arbeide for kongens grunnlovsforslag, der det viktigste var å få innført et absolutt veto i lovsaker.

Men forslaget om et absolutt kongelig veto gikk igjennom på Stortinget da det ble lagt frem i 1824.⁸⁰ I alt var egentlig ikke kronprins Oscars opphold i Norge spesielt vellykket når det gjaldt å gjennomføre de politiske ærend Karl Johans hadde satt han til. Men en ting han fikk gjennomført, var å begrense de opposisjonelle ideers spredning i den nasjonale offentligheten gjennom portomoderasjonsnekt,⁸¹ hvilket skal gjennomgås grundig i kapittel 3.1. Opposisjonen på Stortinget var likevel for sterk til at kongen klarte å kneble den gjennom portomoderasjonsnekt til opposisjonsblader.

Kongens makt ble gradvis redusert, og i takt med dette vokste regjeringens innflytelse. Myndighetsområder i politikken som hadde ligget hos kongen, ble overtatt av hans

⁷⁶ Avtalen som formaliserte unionen mellom Norge og Sverige. Nymark, 2020, s. 143

⁷⁷ Nymark, 2020, s. 145

⁷⁸ Steen, 1954, s. 306

⁷⁹ *Patrouillen*, 1.3.1824, s. 82

⁸⁰ Seip, 1993, s. 76. Saken om det absolutte veto vil bli gjennomgått i kapittel 4.1.1

⁸¹ Nymark, 2020, s. 237

statsråder.⁸² Dette kan man se ved at kongelige resolusjoner sjeldnere kom uten en innstilling fra regjeringen. Dette var et tydelig tegn på at kongemakten ble svakere utover 1820—30-tallet.⁸³ Men mye av den makten som forsvant fra kongen gikk ikke i hovedsak til regjeringen, men til Stortinget. Dets myndighetsområder ble utvidet i takt med at kongens ble mindre, og kongens mangel på et absolutt veto var en viktig årsak til at kongen tapte endel politiske saker.⁸⁴ Det var likevel i noen viktige områder at kongens makt stod sterkt; det gjaldt det faktum at han kunne fremme proposisjoner som Stortinget skulle kontrollere og behandle. Stortingsmennene hadde forslagsrett hva det gjaldt lover, men selve Stortinget eller dets komiteer hadde ikke dette. I slike henseender stod kongemakten likevel relativt sterkt.

2.1.2 Opposisjonelle bølger

I perioden fra 1815 og utover de neste tiårene var det tre parlamentariske bølger som preget den norske politikken i stor grad. Disse opposisjonelle bølger førte frem viktige politiske saker og gikk tidvis på tvers av stendene, forent av politisk enighet. Til tross for at unionen med Sverige hadde lagt grunnlag for politisk enighet og stabilitet, vokste det frem en opposisjon. Fremveksten av en institusjonell opposisjon mot kongemakten var allerede i gjæring fra 1815. Denne første opposisjonelle bølgen nådde sine høydepunkt under Stortingene i 1821 og i 1824. Stortinget ønsket å sikre sin makt og sikre sitt myndighetsområde, mens kongen ønsket å sikre den utøvende makts stilling. I de viktigste sakene fra 1821, hadde denne dra-kampen kommet til syne og gitt begge sider hver sine seiere, der Stortinget vant frem i adelssaken, mens kongen vant frem i oppgjørssaken.

I denne perioden etter 1814 har Seip gjort rede for tre opposisjonelle parlamentariske bevegelser som preget det norske politiske livet. Den første opposisjonsbølgen, *den gamle opposisjonen*, oppstod i perioden mellom 1815—1824. Den andre bølgen, *bondeopposisjonen*, varte fra 1830—1836. Mens den siste, og tredje opposisjonen varte fra 1844—1851.⁸⁵ Der den første opposisjonsbevegelsen, handlet om krav og saker som angikk både bønder og embetsmenn, var den andre bevegelsen ledet av bøndene.⁸⁶ *Patrouillen*

⁸² Seip, 1993, s. 78

⁸³ Seip, 1993, s. 78

⁸⁴ Seip, 1993, s. 82

⁸⁵ Seip, 1993, s. 144

⁸⁶ Seip, 1993, s. 144

oppstod kjølvannet av den gamle opposisjonen, og utgjorde sitt virke imellom den første og den andre opposisjonen.

Den gamle opposisjonen var en samling av de næringsdrivende stendene som stod sammen under et bredt økonomisk og konstitusjonelt program. Blant kampsakene var det forslått å bryte embetsstandens monopol ved å innføre forbud mot gjenvalg når det gjaldt stortingspresident posten, og avskaffe amtmannsembetene og slå sammen andre embeter. De ønsket å avhjelpe den økonomiske situasjonen for nordmennene og de pengepolitiske utfordringene som påvirket næringsvirksomheten. Dette lyktes de delvis i, ved å få omgjort en tidligere beslutning angående sølvinnløsning fra 1. januar.⁸⁷ Flertallet i opposisjonen forsvarte trykkefriheten og opphevelsen av adelskap, som de lyktes med å avskaffe i 1821.⁸⁸ Retorikken var patriotisk, og nasjonalismen stod sterkt. Den økte valgdeltagelsen blant bønder ble sett på som et viktig tegn på oppslutningen om Grunnloven og statsstyret.⁸⁹

Karl Johans grunnlovsforslag tapte under embetsstandens ledelse, noe som førte til at embetsstanden gikk seirende ut over både ytre og indre fiender.⁹⁰ Dette, sammen med at deflasjonsprosessene hadde lyktes, gjorde at opposisjonen hadde vunnet frem med noen av sine viktigste saker, og opposisjonen trakk tilbake. Da *Patrouillen* først ble publisert i 1824, hadde den gamle opposisjonen allerede hatt betydelig innvirkning på politikken og samfunnet, og det kan være derfor at *Patrouillen* ikke ble like krass som forgjengeren *Nationalbladet* hadde vært, og som var årsak til at den måtte legges ned i 1821.

Den andre bølgen av opposisjon kom på 1830-tallet og var en opposisjon forenet av bønder. Opposisjonen stod i særlig tilknytning til Stortingene i 1833 og 1836.⁹¹ De pengepolitiske utfordringene fra 1820-årene var forbi, Karl Johan var ikke lengre like fryktet og det var generelt et annet politisk klima som dannet bakgrunn for bondeopposisjonen. Bøndene stod i ledelsen for bevegelsen og opposisjonen tok sikte på å rekruttere bønder til valg. Dette resulterte i en økt representasjon og valgdeltagelse i 1832 som i ettertiden har blitt kjent som *bondestortinget*, hvor bondetingmennene utgjorde nesten halvparten av representasjonene; 44 av 95.⁹² Resultatet stod i kontrast til de foregående Stortingene i 1827 og 1830 hvor embetsmennene hadde vært den dominerende gruppen på Stortinget. Også

⁸⁷ Seip, 1993, s. 146

⁸⁸ Seip, 1993, s. 147.

⁸⁹ Hommerstad, 2012, s. 105

⁹⁰ Seip, 1993, s. 147

⁹¹ Seip, 1993, s.148

⁹² Seip, 1993, s. 149

håndverkernes posisjon ble betydelig i årene før og etter 1830. Stadig fler ble valgt inn i valgmannskollegiene, og det var en økning som vedvarte helt frem til midten av århundret.⁹³

De to opposisjonsbevegelsene hadde ulike kampsaker, og var fragmenterte både i politiske henseender og med sin sosiale sammensetning. Men et fellestrekk ved begge var en motstand mot embetsmannstanden. Det var en økende politisk bevissthet i samfunnet, og opposisjonelle krefter bevegde seg i bondestanden og *Patrouillen* var blant tidsskriftene som stilte seg i kritisk opposisjon til embetsmennene og kongemakten. En av årsakene til den unisone motstanden gikk ut på embetsmennenes lønninger som kom fra bøndernes skatteinnbetalinger. Motstanden til embetsstanden var ikke ny etter 1814. Embetsmennenes dominans i det politiske, religiøse, administrative og religiøse livet ble synliggjort etter 1814, men selve motstanden hadde sine røtter allerede helt tilbake til folkelige motstandsbevegelser som Kristian Lofthus og Lofthusreisningen rundt 1786—87.⁹⁴ Storbonden John Neergaard skrev følgende om dette i *Ola-boka*: «Embedclassen har bestandig havt den afgjørende Stemme, baade til at paalegge Skatter, og deraf lønne sig selv»⁹⁵, en argumentasjon som hadde blitt brukt blant bønder og innenfor opposisjonen siden 1814.

Det andre aspektet ved motstanden mot embetsmannsmotstanden var det faktum at embetsmennene ofte hadde hatt en posisjon i bøndernes tilværelse som kunne virke vanskeliggjørende for bønderne.⁹⁶ Bønderne hadde klare forventninger til god embetsførsel og mente denne forventningen var berettiget når de betalte så høye avgifter til staten, som igjen lønnet embetsmennene.

I samtiden ble den opposisjonelle bevegelsen oppfattet som så forent og truende at den ble omtalt som et «parti». Den semantiske betydningen av begrepet parti må likevel ikke forveksles med dagens. Assosiasjonene med begrepet parti i samtiden var negative, og indikerte mangel på uavhengighet og selvstendighet som var sett på som idealer i den politiske sammenhengen i samtiden.⁹⁷ Politiske partier ble fordømt av de fleste av denne grunn. Samtidig var det en enighet om at en trengte en politisk opposisjon.⁹⁸ Selv grev Wedel Jarlsberg hadde uttalt da han snakket til en studentdeputasjon ved universitetet i

⁹³ Seip, 1993, s. 153

⁹⁴ Dørum, 2010; i Sandvik (red).

⁹⁵ John Neergaard sitert i Nymark, 2014, s. 43

⁹⁶ Sætra, 1998, s. 56—65

⁹⁷ Nymark, 2020 s. 84

⁹⁸ Steen, 1962, s. 37

Christiania i 1827, at: «en opposisjon var så nødvendig at fantes ei, måtte man ønske å fremkalle den for kontrollens skyld».⁹⁹

Men opposisjonens tilstedeværelse og stemme, særlig den i pressen, var ikke alltid likefullt ønsket eller anerkjent. Stattholder Sandels rapport til Karl Johan etter en endt stortingssesjon i 1827 uttrykte stor frustrasjon over «et visst parti som etter hvert ble sterkere, da det trakk over på sin side de medlemmer som ikke var tilstrekkelig kyndige til å skjelne det som var nasjonens ære og sanne interesse [...]».¹⁰⁰ Ludvig Mariboe gikk ikke fri for Sandels penn, og ble trukket frem som en av de opposisjonsmennene som «påvirker svake sjeler».¹⁰¹ Han refererte da til hans rolle som publisist og virksomhet som redaktør i *Patrouillen*, ettersom han på dette tidspunktet ikke enda var valgt inn som tingmann (dette skjedde først i 1830). Det kan på bakgrunn av dette virke som at Maribo ble sett på som en mindre anerkjent deltager i den politiske offentligheten av visse embetsmenn og av de som følte seg truet av hans opposisjonelle virksomhet og posisjon.

2.2 Pressen og ytringskulturen i den norske offentligheten

Trykkefriheten som ble vedtatt i 1814, var én av elleve grunnsetninger som konstitusjonskomitéen på Eidsvoll skulle utforme Grunnloven ut ifra. Den liberale Kongen stilte seg motvillig bak Grunnloven som var embetsmennenes verk.¹⁰² Dette ga dem en definisjonsmakt, og som den dominerende samfunnsgruppen i tiden etter 1814, var det deres tanker om politikk og trykkefrihet som var med på å påvirke og innvirke på innholdet i Grunnloven.¹⁰³

Skriftlige henvendelser var måten en kunne gi sin mening om den politiske dagsorden.¹⁰⁴ Det kunne være gjennom supplikker, petisjoner og forslag fra enkelt personer eller det kunne være gjennom å utveksle meninger i avisene. Den debatten som vokste frem i samfunnet etter 1814 kunne vokse frem fordi den hadde fått en ny arena å utfolde seg på gjennom avisene og tidsskriftene når trykkefriheten ble vedtatt. Norge hadde ikke noen tydelige tradisjoner for opposisjonelle ytringer. Den politiske offentligheten som hadde vært

⁹⁹ Sitert i Steen, 1962, s. 38

¹⁰⁰ Steen, 1962, s. 38—39

¹⁰¹ Steen, 1962, s. 39

¹⁰² Av de 112 representantene som møtte på Eidsvoll, var 57 av disse embetsmenn. Dyrvik, 1998, s. 97.

¹⁰³ Nymark, 2020, s. 51

¹⁰⁴ Hommerstad, 2012, s. 256. Supplikker var i sin natur en bønneskrift hvor man kunne be om nåde, privilegier eller andre goder fra en øvrighet, men fungerte også som et skrift for å uttrykke misnøye mot embetsmennene, og komme med beskyldninger eller motviljer. Hommerstad, 2012, s. 256

gjeldende tidligere, hadde vært sentrert i salonger, klubber og lukkede selskaper for borgerklassen.¹⁰⁵ Gjennom pressen kunne politikken offentlig diskuteres, og et bredere publikum kunne delta og få innsikt i aktualiteter. Politikk og statsstyre ble i større og større grad offentlige anliggende, og en fremvekst av nye aviser som støttet en åpen offentlighet for alle bidro til denne veksten.

Embetsmennene støttet i hovedsak retten til å drive kritisk politisk debatt. Inspirert av europeiske opplysningstanker, og gjennom sin utdannelse fra København var de var åpne for datidens tanker om rasjonalistiske og naturgitte rettigheter: trykkefriheten som en av disse.¹⁰⁶ Gjennom en åpen, offentlig debatt kunne man oppnå felles fornuft og dette skulle munne ut i en felles folkevilje. Denne fornuften og forente viljen skulle igjen bidra til å veilede statsapparatet. Dette ga trykkefriheten en demokratisk funksjon.¹⁰⁷ Denne ideen stod i kontrast med den instrumentelle funksjonen trykkefriheten hadde hatt i enevoldstiden, da målet var å sikre informasjonsflyt og økonomi.

I takt med en mer åpen politisk offentlighet var det en fremvekst av en stadig tydeligere opposisjon, eller som Carl Schnitler litt malkontent fremla det, så var det en opposisjon som var preget av: «latinens aand: alltid i mistænksom oposition og paa vakt mot ethvert magtmisbruk ovenfra».¹⁰⁸ Opposisjonspressen ble kritisert av Schnitler for å være «krampaktig patriotisk», og dens intense fiksering på offentligheten, og beskrev videre at: «En næsten hysterisk patriotisme er et av de mest iøienfaldende træk i det norske samfundsbillede i den nærmeste menneskealder etter 1814».¹⁰⁹ Her nevner Schnitler også *Patrouillen* som en i en rekke aviser som uttalte seg høylytt om «Fædrelandets vigtige Anliggender».¹¹⁰ Opposisjonsmann og fedrelands venn ble nærmest synonymmer, påstod Schnitler, og siterte Nationalbladets egne definisjon: «Et Nationalblad, det er Nationens Blad, maae efter det Natur være et 'oppositionsblad'».¹¹¹

Opposisjonspressen skulle trekke frem alt for offentlighetens forum, for det var i pressen den offentlige meningen hadde sitt utspring.¹¹² Schnitler trakk i tvil opposisjonspressens agenda når alle slags agendaer og private forhold skulle belyses og

¹⁰⁵ Eide, 2010, s. 224

¹⁰⁶ Nymark, 2020, s. 53

¹⁰⁷ Nymark, 2020, s. 53

¹⁰⁸ Schnitler, 2005, s. 1

¹⁰⁹ Schnitler, 2005, s. 26

¹¹⁰ Schnitler, 2005, s. 32

¹¹¹ Nationalbladet, 1816, s. 54, sitert i: Schnitler, 2005, s.35

¹¹² Schnitler, 2005, s. 32

fremstilles i pressen for så å bli: «'frimodigen' kritisert i avisernes i en satirisk og bittert flengede, ofte smaalig og dadelsyk tone, som kan synes at ha sit utspring i alt andet end omsorg for fædrelandets vel».¹¹³ Det er en frimodig kritikk av opposisjonens agenda og rolle i samtiden. Men på samme måte som han anklaget opposisjonen for å være «bittert flengede», kan det synes at han bærer preg av å gjøre litt det samme i sin omtale av den.

En litt annen tilnærming og beskrivelse av opposisjonens fremtredende betydning etter 1814, formuleres i *Norsk Presses historie*. Der beskrives den som at: «opposisjonen ble gjort til en dyd av nødvendighet»,¹¹⁴ slik også grev Wedel Jarlsberg hadde ytret i 1827. Den var nødvendig for å kontrollere og balansere maktforholdene. Den offentlige mening ble av mange hyllet som en samfunnsmakt og journalistikkens fikk et avsløringsoppdrag; et resultat av opposisjonspressens fremvekst og samfunnspåvirkning.

Den patriotiske retorikken var et kjennemerke for flere opposisjonsaviser, hvilket var tilfelle også i *Patrouillen*: «Frie og selvstændige vare vi da, frie og selvstændige ville vi blive saalænge Dovre staaer. Urokkelig staaer vor Grundlov, urokkelig være vor Agtelse for Loven urokkelig være vort Fædrenelandssind [...]».¹¹⁵ Denne nasjonale hyllesten var typisk for 1800-tallets retorikk.

Forutsetninger for en fri, politisk debatt var til stede etter 1814, og det var en fremvekst av nye aviser som bidro til å gjøre politikk og statsstyre til offentlige anliggende.¹¹⁶ Det skjedde en gradvis institusjonalisering av norsk presse, og konturene av en *nyhetsjournalistikk* begynte å komme til syne. Fremveksten av nye norske aviser ga mulighet for dekning av viktige begivenheter, selv om det ikke enda kan sammenliknes med den senere journalistiske tradisjonen.¹¹⁷ Fra å ha en instrumentell funksjon og inneholde politiske meningsytringer under enevoldstiden, var det en fremvekst av flere aktører som etter hvert formidlet både debatter i riksforsamlingen på Eidsvoll og leserinnlegg som skulle gi råd til stortingsmennene på Stortinget. De enkeltstående meningene ble supplert med debatt i tidsskriftene. Det politiske innholdet i tidsskriftene var i stor grad de første årene etter 1814 meningsutvekslinger og debattinnlegg, og ikke referater fra Stortinget, ettersom disse fortsatt

¹¹³ Schmitler, 2005, s. 33

¹¹⁴ Eide, 2010, s. 223

¹¹⁵ *Patrouillen*, 1.4.1824, s. 157

¹¹⁶ Eide, 2010, s. 225

¹¹⁷ Eide, 2010, s. 201

ble holdt bak lukkede dører hvor pressen ikke hadde adgang.¹¹⁸ Disse kom først med *Morgenbladet* fra 1821, og siden *Patrouillen* i 1827.

I denne tiden kan man skille mellom to hovedtyper av aviser. På den ene siden var de som var allment opplysende uten en tydelig politisk tone, slik som *Den norske Rigstidene* av Niels Wulfsberg. På den andre siden hadde man de politiske bladene, med en ofte klar opposisjonell linje, slik som Mariboers *Patrouillen*. Opposisjonspressens oppdrag var å avsløre maktmisbruk og verne om trykkefriheten som var selve kjernen i Grunnloven. Disse avisene ble nok likevel ikke lest av mange, men de som faktisk leste de var de politiske engasjerte mennene, som var deltagere i politikk, debatt og i valg.¹¹⁹

2.2.1 Embetsmennenes konseptualisering av trykkefriheten

Grunnlovens liberale utforming la til rette for et nytt politisk samtalerom på nasjonalt plan og samfunnsdebatten fikk etter 1814 en plattform i pressen. Den nye konstitusjonen hadde lagt grunnlaget for en ny offentlighet.¹²⁰ Det skiftet som fant sted etter 1814 førte til at avisene fikk en langt større rolle i formidlingen av annonser og debatter.

Men det var ulike tolkninger av hvorvidt det faktisk var en åpning for offentlige ytringer fra alle og enhver, eller om det var knyttet opp til en type opinion og samfunnsordning. Ideen om trykkefrihet var et av elleve prinsipper som var gitt til Grunnlovskomiteen av Riksforsamlingens medlemmer, og var et fundamentalt prinsipp i Grunnlovens utarbeidelse.¹²¹ Paragraf 100 presiserte uttrykkelig at det var et vern om den trykte ytringen. Dens behov for å forankre trykkefriheten i Grunnloven kan forstås ut ifra de strenge sensurforordningene fra 1700-tallet, og at trykkefriheten ble sett på som en rettighet angikk enhver borgers naturgitte rettigheter i samfunnet. Det ble oppfattet som en del av de borgerlige rettighetene som tilkom enhver myndig person, på lik linje som retten til privat eiendom og til å bli dømt etter loven.¹²²

Alle hadde i teorien tilgang til offentligheten, så lenge en kunne kjøpe trykksaker og avis. Ingen lover regulerte bønders tilgang på deltagelse i offentligheten. Kunne du kjøpe trykksaker og aviser, hadde du tilgang på deltagelse i det politiske samtalerommet. Men

¹¹⁸ Alnæs, 2013, s. 96

¹¹⁹ Eide, 2010, s. 220

¹²⁰ Eide, 2010, s. 225

¹²¹ Eide, 2010, s. 205; Storsveen, 2010, s. 223

¹²² Storsveen, 2010, s. 223

eliten, som utformet trykkefriheten, hadde en oppfatning om at det var de selv som skulle fylle avisspaltene, og de hadde ingen ønsker om å invitere andre «mindre fornuftige» samfunnsgrupper inn i «det gode selskap». Det var med andre ord ingen lovbunden hindring for deltagelse, men ytre bestemmelser og praktiske forhold som begrenset den frie deltagelsen i offentligheten for alle samfunnsgrupper. Det var et ønske om å beskytte denne offentligheten: «den lutrede, kvasi-intellektuelle form for diskusjon omkring allmenntilgode, estetiske, filosofiske og forsiktige politiske spørsmål som allerede hadde blitt dyrket av eliten innenfor embetsstand og høyere borgerskap»,¹²³ skriver Storsveen.

Dermed kan det tenkes at dette politiske samtalerommet fra embetsmennenes side var opprinnelig tenkt på som en offentlighet forbeholdt eliten som allerede var rimelig skrivekyndige. Embetsmennene på Eidsvoll hadde en idealisert forestilling om trykkefrihetens funksjon og formål. Denne idealiserte tanken kom raskt i konflikt med det som ble praktisert. Forestillingene mennene på Eidsvoll hadde var knyttet til en type opinion og samfunnsordning, mer enn en åpenhet for ytringer av enhver art.¹²⁴ Deres konseptualisering av offentligheten førte til at ytringer i det offentlige rommet ble trangt for meningsmotstandere fra andre samfunnsklasser. Ytringer og språk fra «mindre Indsigtsfulde Mænd»¹²⁵ var i utgangspunktet ikke ønsket velkommen.

Denne rammen rundt offentligheten dannet en felles eksklusiv referanseramme for eliten og et kulturelt hegemoni som ekskluderte andre debattanter gjennom en form for delegitimering av deres innsikter og ytringer.¹²⁶ Dette kulturelle hegemoniet sørget for at embetsmennene kunne dominere det politiske livet i så stor grad som de gjorde.

Men Pierre Poumea Flor, en sentral opposisjonsstemme på 1820-tallet var uenig. Det kunne ikke være Grunnlovens mening at det kun var embetsmenn som skulle få anledning til å få sine tanker og ideer spredt: «de [embetsmennene] der aldrig gjøre opmærksomme paa Feil Misgreb eller Vilkaarlighed»,¹²⁷ skrev Flor og kritiserte den realiteten som preget offentligheten. Han mente at det ble lagt hindringer for de som førte et «Critikens Fakkell [og et] kraftfuldt constitutionelt Sprog»¹²⁸ ved at det ble lagt: «alle mulige Hindringer og

¹²³ Storsveen, 2010, s. 226

¹²⁴ Eide, 2010, s. 205

¹²⁵ Nymark, 2018, s. 329

¹²⁶ Johansen, 2021, s. 119

¹²⁷ Flor, 1822, s. 5

¹²⁸ Flor, 1822, s. 5

Vanskeligheter i Veien». ¹²⁹ Han argumenterte også for at trykkefriheten ikke var reel når det var så mange begrensinger for den:

Naar Grundlovens §. 100 siger: ‘At Trykkefrihed bør finde Sted, og frimodige Yttringer om Statsbestyrelsen og hvilken som helst anden Gjenstand, ere Enhver tilladte’—da kan vel Meningen deraf neppe være den, at visse Yttringers Udbredning skal indskrænkes [...], at Tankernes Meddeleling formedelst Presten, skal tolde efter Vægt til Statscassen, eller behandles som Contrabande?¹³⁰

Det var, mente han, problematisk at det var avgifter på trykte skrifter ved forsendelsen som begrenset dens mulighet for spredning: «Ei heller troe jeg, det er Grundlovens Mening, at Enkelte, mod en ringe Told eller Afgifts Erlæggelse, skal udelukkende nyde Tilladelse at turde forsende overalt i Riget deres paa Prent fatte Tanker». ¹³¹ Det måtte ses på som i strid med Grunnloven, ettersom reguleringer som toll og avgifter innskrenket trykkefriheten.

En reel utfoldelse og deltagelse i politisk debatt i nærmeste tid etter 1814 var ikke tilfelle for folk flest. Dette var også utgangspunkt for mange av de politiske debattene som fant sted i *Patrouillen*. Folkets stemme måtte få rom til å gjøre seg gjeldende, «statsanliggendernes gransking og deltagelsen i disse tilkommer ei længre et eget laug,» istemte Mariboe. ¹³² Politikken måtte være offentlig anliggende, den kunne ikke lengre diskuteres bak lukkede dører i private forsamlinger.

2.2.2 Vern om den resonnerende trykte ytring

Selv om Grunnloven av 1814 hadde sikret et konstitusjonelt monarki, stemmerett til mange og sikring av borgerlige rettigheter, så var det ikke en så stor nyvunnen politisk frihet som man skulle tro. ¹³³ Historien om ytringsfrihet i Norge handlet nemlig i første omgang om trykkefrihet. ¹³⁴ En rekke begrensinger til deltagelse i offentligheten førte til at mange ikke fikk mulighet til å ta del i den. I tillegg sikret paragraf 100 kun trykte ytringer, og mulighet for politisk organisering var begrenset, og kunne få konsekvenser for folkelig ansamlinger som var uønsket fra staten. ¹³⁵ Et nærliggende eksempel på striden om grensene for ytringer var den markeringen som ble gjort i Christiania den 17. mai 1829, kjent som Torgslaget.

¹²⁹ Flor, 1822, s. 5

¹³⁰ Flor, 1822, s. 4

¹³¹ Flor, 1822, s. 4

¹³² Christensen, 1905, s. 385

¹³³ Dørum, 2010, s. 71

¹³⁴ Bjørne, 2019, s. 39

¹³⁵ Dørum, 2010, s. 71

Den nasjonale selvfølelsen hadde blitt styrket i Norge i årene etter unionsforeningen med Sverige. Konflikten mellom konge og Storting hadde roet seg ned etter de urolige stortingssamlingene i 1818 og 1821. Dette førte til at mange ønsket å anerkjenne Grunnlovsdagen som et symbol for den norske selvstendigheten, ble den ble markert i stadig flere byer. Det var ikke noen indikasjoner fra pressen våren 1829 at folk i Christiania hadde planer om en 17. mai-markering.¹³⁶ Heller ikke *Patrouillen* nevnte noe om en slik markering i sine utgaver, men dagen var trolig høyst fremme i folks bevissthet. Den lille agitasjonen som hadde vært i forkant av dagen, hadde dreid seg om å minnes dagen, ikke for å feire den.¹³⁷

Utover dagen samlet deg seg etter hvert flere folk til, og sanger og heia-rop fylte gatene. Politiet ble satt inn for å regulere og stilne folkemengdene og opprette den offentlige roen, det var tross alt søndag. Men folket henstilte seg hverken til politiet, general baron Wedel eller stiftsamtmann Sibbern, og dermed ble det militære kalt inn for assistanse.¹³⁸ I retrospekt har det blitt argumentert for at demonstrasjonen som utviklet seg utover dagen, var rettet mot embetsmennesenes opptreden, mer enn de demonstrerte for friheten. Forsamlingen som utviklet seg til å bli demonstrerende, var uplanlagt og hadde egentlig startet med å være en hyllest til 17. mai som konstitusjonsdagen.¹³⁹

Fra Karl Johans ståsted ble dette oppfattet som unionsfiendtlig og en kamouflert hyllest til Christian Fredrik som ønsket konge.¹⁴⁰ Norges frihet var noe hans selv hadde skjenket nordmennene i 1814 ved at Grunnloven hadde blitt vedtatt og godkjent av hans gode vilje. Til tross for at han hadde fått full suverenitet over Norge gjennom Kieltraktaten, hadde han likevel gått med på maktfordelingsprinsippet som ble etablert i Grunnloven.¹⁴¹ Dette gjorde at han tok det som en personlig fornærmelse at 17.mai ble markert som Norges frihetsverk og Grunnlovsdag.

Patrouillen og undersøkelseskomiteen som ble nedsatt hadde utførlig dekning av hendelsene i etterkant. Allerede to dager etter hendelsene, den 20. mai 1829, la Mariboe ved en rapport hvor han gjorde rede for hendelsesforløpet og viktige opplysninger omkring dagen, og meddelte at en lengre rapport ville komme: «Med Hensyn til den korte Tid, jeg

¹³⁶ Steen, 1962, s. 151

¹³⁷ Steen, 1962, s. 152

¹³⁸ Steen, 1962, s. 154

¹³⁹ Steen, 1962, s. 155

¹⁴⁰ Nymark, 2020, s. 194

¹⁴¹ Nymark, 2020, s. 194

har havt til at udfærdige nærværende Rapport, er den ikke så udførlig, som den under andre Omstændigheder burde være, og jeg forbeholder mig derfor længere hen at meddele yderligere Opplysninger»,¹⁴² skrev han.

Torbjørn Nilsson fremhever nettopp innbyggernes krenkelse av rettigheter som årsak til den opprørtheten som oppstod i etterkant. Det var ikke nødvendigvis utslag av radikalisme eller patriotisme, men det faktum at militæret ble satt inn mot en fredelig forsamling som ikke gjorde annet enn å samle seg i byen.¹⁴³ Disse hendelsene ble en sentral del av byggingen av det nasjonale narrative, og la videre grunnlag for markeringen og feiringen av 17. mai som Norges grunnlovsdag.

Selv om paragraf 100 vernet om ytringsfriheten gjennom rett til «frimodige Ytringer om Statsstyrelsen», var dette et vern som i praksis var forbeholdt den trykte ytringen, ikke offentlig talte ord. Det var dette som ble brukt som argument da øvrighetene slo ned på patriotiske nordmenns 17.mai feiring i 1829. Sammen med Paragraf 99: «Regjeringen er ikke berettiget til militair Magts Anvelndelse, uden efter de Lovgivningen bestemte Former, med mindre nogen Forsamling maatte forstyrre den offentlige Rolighed», begrunnet kongen bruken av militæret mot folkeforsamlingen.¹⁴⁴

I Grunnloven var det eksplisitt formulert at friheten til ytringer i det offentlige kun gjaldt enhver «Skrift, af hvad Indehold det end monne være». Frimodige ytringer og statsstyret var dermed i fremste rekke kun et vern om den trykte skriften. Det var et vern om den resonnerende – trykte – opinion, og ikke meningsfrihet, ytringsfrihet eller privat skrivefrihet.¹⁴⁵ Allerede her ble rommet for offentlige ytringer begrenset, og deltagelsen i offentligheten likeså. Det var uttrykkelig presisert at det var den trykte ytringen som hadde vern i Grunnloven. Kampen om ytringsfrihet var da i tiden etter 1814 i hovedsak rettet mot å utvide rammene for den trykte ytringen.

Trykkefrihetens paragraf åpnet opp for politiske ytringer, men det var ansett som umoralsk å drive valgagitasjon eller å prøve å påvirke velgere gjennom leserinnlegg og agitasjon. Dermed var det en privat og stille valgagitasjon som preget det politiske klimaet i samfunnet. Dette gjaldt også blant representantene. Representantene var riktig nok forventet å kommunisere med hverandre, men ikke med samfunnet rundt. Dette var for at de skulle

¹⁴² Patrouillen, 20.5.1829, s. 4

¹⁴³ Nilsson, 2008, s. 23–32; i Nymark, 2020, s. 198

¹⁴⁴ Lovdata, Kongeriket Norges Grunnlov av 1814, §. 99

¹⁴⁵ Eide, 2010, s. 206

følge sin egen overbevisning. Det var likevel forventet at de skulle følge med på det som foregikk i den trykte offentligheten. Det var her folkets mening kom til uttrykk, og hvor kunne det var tilgang på de beste, mest fornuftige argumentene. På denne måten kunne representantene få innblikk i folkeopinionen, noe som reflekterte samtidens oppfatning om at fornuftig og viktig opinion fant frem i det skriftlige.¹⁴⁶

Det å knytte ytringsfriheten i så stor grad til trykkefriheten, underbygget elitens oppfatning om at viktig opinion fant sin form i den skriftlige. Fordi den politiske offentligheten i så betydelig grad var forbeholdt trykte skrifter, la det et premiss for deltagelse i den offentlige samtalen. For å kunne delta i offentligheten, lå det i dette nærmest en forpliktelse i å kunne uttrykke seg skriftlig. Skrivekyndighet ble en forutsetning, men også tilgang til distribusjon og trykkeri.¹⁴⁷

Deltagelse i det offentlige rom var derfor for mange, særlig grad bøndene, fortsatt utilgjengelig på grunn av slike restriksjoner. De videreførte privilegiene fra enevoldstiden gjorde at embetsmennene fortsatt stod i en særstilling. Det var mange skrivekyndige i Norge på første halvdel 1800-tallet, men disse var ofte både sosialt og geografisk ujevnt fordelt.¹⁴⁸ Denne ujevne fordelingen førte til at det i realiteten var eliten og borgerskapet i byene som hadde tilgang på den trykte offentligheten. Veldig mange bønder kunne lese og skrive enkle tekster, men det var den skolerte embetsmanns-eliten og borgerskapet som kunne skrive lengre, avanserte tekster som passet inn i den trykte offentligheten.¹⁴⁹ Selv om det var et publikum for den politiske trykte offentligheten som utkom i tiden etter 1814, var store deler av det norske publikummet ikke vant til resonnerende og politiserende skrifter.¹⁵⁰ Det trengtes en tilvenning til den nye trykte offentligheten.

I tillegg til dette, var tilgangen på avisabonnementer en kostbar affære. Et abonnement kunne koste opp til en hel årslønn for enkelte, og deltagelse i offentlig debatt ble i praksis forbeholdt en samfunnsklasse med høyere inntekt og leseferdigheter. Den trykte skriftens distribusjon foregikk enten over disk i en bokhandel, eller gjennom abonnementer.¹⁵¹ For aviser og tidsskrifter var det abonnementer som gjaldt, og det var avhengig av postgangen.¹⁵²

¹⁴⁶ Eide, 2010, s. 207

¹⁴⁷ Eide, 2010, s. 207

¹⁴⁸ Eide, 2010, s. 207

¹⁴⁹ Dette har historiker Jostein Fet skrevet om i to av sine verker *Lesende bønder (1995)* og *Skrivende bønder (2003)*.

¹⁵⁰ Eide, 2010, s. 218

¹⁵¹ Eide, 2010, s. 217

¹⁵² Eide, 2010, s. 217

Postgangen utenfor Christiania var usikker. Dette gjorde at distribusjon av aviser og andre blader i praksis kunne være mindre tilgjengelig for distriktene utenfor hovedstaden. Norge, med sitt geografiske utgangspunkt og mange skiftende sesonger, kunne gjøre det vanskelig for enkelte aviser å nå ut til hele landet og spre politiske opplysninger og ideer.

Vanskelighetene med å distribuere aviser og bøker med postgangen, førte til at det etablerte seg egne sesonger for bok- og avissalg. Dette førte igjen til at selve postsystemet ble en hindring for spredningen av trykte skrifter.¹⁵³ Regjeringen anerkjente dette problemet; det var nærmest umulig å drive trykkevirksomhet og bladutgivelse på nasjonalt nivå, uten noen form for portoregulering. Løsningen ble at man kunne sende inn en søknad som kunne innvilge en slik postportomoderasjon. Betingelsene var at postverket skulle kompenseres ved å få en tredjedel av abonnementsprisen.¹⁵⁴ Men denne portomoderasjonen kunne også inndras dersom utgiver brøt paragrafen om ytringsfriheten.

2.3 Oppsummert

1814 er året da det moderne norske staten oppstod. Den nye Grunnloven som ble vedtatt dette året, var en liberal forfatning som åpnet for fremveksten av en fri norsk presse. Samtidig la den til rette for at en ny norsk riksoffentlighet kunne vokse frem, med pressen som den nye plattformen for politisk debatt og deltagelse. Med utvidelsen av offentligheten vokste også en tydelig opposisjon frem, hvor *Patrouillen* var en toneangivende aktør på 1820-tallet. Opplysningstidens idealer vernet om trykkefriheten som en naturrett, og sikret at opposisjonelle ideer fikk ytret seg i trykken. Tre opposisjonelle bølger var også med på å definere politikken. Særlig viktig for 1820-årene ble den gamle opposisjonens kampsaker som forente bønder og embetsmenn, og som formet det politiske landskapet som *Patrouillen* trådte inn i fra 1824.

Den nye ytringskulturen åpnet i teorien opp for at alle borgere kunne delta i offentligheten. Men til tross for at trykkefrihetens liberale formulering, hadde embetsmennene som utformet Grunnloven en annen forestilling til hvordan den trykte offentligheten formes. Det var en ide om at det var utdannede, autonome menn som skulle føre den politiske debatten i den trykte offentligheten. Dette underbygget elitens oppfatting

¹⁵³ Eide, 2010, s. 218

¹⁵⁴ Eide, 2010, s. 218

om at viktig opinion fant sin form i den skriftlige. Fordi den politiske offentligheten i så betydelig grad var forbeholdt trykte skrifter, la det et premiss for deltagelse i den offentlige samtalen. For å kunne delta i offentligheten, lå det i dette nærmest en forpliktelse i å kunne uttrykke seg skriftlig.¹⁵⁵

Det var kun den trykte ytringen som hadde sitt vern i Grunnloven. Det var et vern om den resonnerende – trykte – opinion, og ikke meningsfrihet, ytringsfrihet eller privat skrivefrihet.¹⁵⁶ Dette kom til uttrykk den 17. mai 1829, under det som ble kjent som Torgslaget da øvrighetene slo ned på ivrige patrioters forsamling i Christiania.

Karl Johan hadde motvillig stilt seg bak Grunnloven, og forsøkte ved flere anledninger å gjøre inngripen og endringer i den, som viste seg å være fånyttede på grunn av det sterke vernet om Grunnloven. Den maktkamp som forgikk mellom Kongen og Stortinget kom tydelig frem i sakene om blant andre adelssaken, gjeldsoppgjøret og reguleringer i trykkefriheten. Disse var viktige hendelser som var med på å definere og etablere maktfordelingen i Norge. Stortinget ønsket å sikre sin makt og sikre sitt myndighetsområde, mens kongen ønsket å sikre den utøvende makts stilling. De vant frem i ulike saker, men Stortinget fortsatte å stå sterkt.

Opposisjonen var blitt en frustrasjon for Karl Johan, og i hans forsøk på å tie den, ble portomoderasjon brukt som et våpen i kampen mot dem. Aviser og tidsskrifter var avhengige av portomoderasjon, og denne avhengigheten utnyttet Karl Johan. Han klarte likevel ikke å stanse opposisjonelle ideers spredning, men portomoderasjonsnekten hindret i det minste distribusjonen. Slik som det gjorde for *Patrouillen*.

¹⁵⁵ Eide, 2010, s. 207

¹⁵⁶ Eide, 2010, s. 206

3 *Patrouillen* – en «Oppositions-Tidende»¹⁵⁷

I arbeidet med å plassere *Patrouillen* i en historisk sammenheng, har det vært viktig å gjøre rede for de samfunnsmessige rammene som avisen befant seg i. Dette for å gi mening til og mulighet for fortolkning av innholdet, og for å kunne forstå *Patrouillens* rolle i offentligheten. Men det er også viktig å avklare *Patrouillens* form og egenskaper som opposisjonsblad. I dette kapittelet følger en gjennomgang av *Patrouillens* oppsett og utgivelsesdetaljer, slik som utgiversted, format, politiske profil, hyppigheten på utgivelser, dens syn på seg selv, og dens redaktør, Ludvig Mariboe.

Avisen skulle være representant for den offentlige mening og erklærer seg som opposisjonens talerør allerede ved første trykk. Den åpnet med å etablere sin rolle og lyder som følgende: «Nærværende Patrouille ere Udsendt fra en Autoritet med hvilken ingen dødelig Makt kan maale sig [...]».¹⁵⁸ Den var en ivrig forkjemper for trykkefriheten og motstander av kongens bestemmelse over avisportoene og den var forkjemper for å oppheve «overflødige» embeter for å spare penger i statskassa.¹⁵⁹ Altså kan en tenkes at den nok ikke nevneverdig populær blant embetsmenn. «‘Patrouillen’ har stor interesse ikke alene politisk, men også journalistisk sett»¹⁶⁰ skrev tidligere redaktør for *Drammens Tidende* Nils Raknerud, og begrunner det med: «Her møter vi nemlig det første blad som virkelig er personlig redigert, av en kundskapsrik og begavet mand som arbeidet for en bestemt politisk mening».¹⁶¹ Det var et stort fremskritt fra boktrykkeravisene. En annen omtale av *Patrouillens* profil kom fra Dr. Hjalmar Christensen: «der var et absolut hæderligt oppositionsorgan, alvorligt, omstændigt, med saa godt som udelukkende politisk og statsøkonomisk indhold».¹⁶²

Selv omtalte Mariboe *Patrouillen* som et «oppositions-Tidende».¹⁶³

Maribo påberoper seg en høystemt offentlig mening, og *Norsk presses historie* tegner *Patrouillen* inn i samtidens forestillinger om en journalistikk, og gir *Patrouillen* tilnavnet *sannhetspatrulje*. Og selv sverget den til å tale sannheten: «Vi agte her, som ved alle Leiligheder, at fremstille Sandheden i sin Nøgenhed, og frygte ingenlunde for at støde an

¹⁵⁷ Koht, 1940, s. 89

¹⁵⁸ *Patrouillen*, 5.1.1824

¹⁵⁹ Steen, 1954, s. 300

¹⁶⁰ Raknerud, 1911, s. 263

¹⁶¹ Raknerud, 1911, s. 263

¹⁶² Christensen, 1905, s. 383

¹⁶³ Koht, 1940, s. 89

imot noget Ceremoniel; thi vi kjende ei anden Rettesnor for vor tale, end den, Grundlovens §. 100 indeholder». ¹⁶⁴ Og slik gikk den frem: med opposisjonen som sitt flaggord og med grunnloven som sitt flagg. ¹⁶⁵

Man kalder saadanne Blade Oppositionsblade, fordi de i en vis Maade staae i Motsætning mod den Executive Magt, - skjøndt denne Modsætning kun er tilsyneladende, da hver god og liberal Regjering gjerne lader sig underrette om Folkes Ønsker, gjerne seer sine Foranstaltninger anstødingen bedømte fra forskjellige Synspuncter, for derved desto nøiere at overbevise sig om Foranstaltningers Gavnlighed». ¹⁶⁶

Slik omtales opposisjonelle blader slik som *Patrouillen* i *Det Norske nationalblad*, som videre knyttet et fritt ord med «felles fornuft for å bevare den offentlige Retfærdighed fremmes, Uorden forebygges, ærværdigt Frihedssind». ¹⁶⁷

Patrouillen ble i de to første årene av sin levetid utgitt i Drammen, hos Fredrik Carl Ferdinand Rode. Frem til 1829 ble *Patrouillen* trykt ved fem forskjellige trykkerier i og utenfor Christiania, før Mariboe opprettet eget trykkeri og overtok trykkingen. Første utgave var klar til distribusjon 5. januar 1824 og det var en erklæring på knappe 6 sider, trykt med frakturskrift i oktavformat. Avisen tok for seg dagsaktuelle politiske emner, og innlegg som kunne strekke seg over flere utgaver, og var preget av høy utførlighet og faglighet. Christensen kommenterte at dette nok førte til at den dermed «kun kan naa frem til en egere kreds», ¹⁶⁸ og antyder at publikummet måtte være en utdannet lesergruppe.

Rode var opposisjonsmann og avisgrunnlegger, som også ga ut *Drammens Tidene* fra 1816—1833. ¹⁶⁹ Lik som Mariboe, var Rode innvandrer fra Danmark. Men det var Mariboe som var hovedforfatter og redaktør av *Patrouillen*. De to første årene ble avisen driftet og distribuert uten portomoderasjon, Det var ikke helt heldig for avisen å være assosiert med Rode: «Rode var ganske utvisomt paa det sorte bret hos regjeringen» ¹⁷⁰ begrunnet Raknerud, som trekker portomoderasjonsnekten i sammenheng med dens tilknytning til Rode i Drammen. Det samme påpeker Otlu Alsvik som skrev at det var økonomisk fordelaktig for Mariboe å flytte avisdriften vekk fra Rode: «Da fikk nemlig avisen portomoderasjon – noe som ikke var blitt innvilget så lenge Rode trykte den», ¹⁷¹ med forklaring at: «Rode var

¹⁶⁴ *Patrouillen*, 19.2.1824, s. 59

¹⁶⁵ Eide, 2010, s. 222

¹⁶⁶ Johansen 2017: 126. *Det Norske nationalblad*, 17. juli 1815,

¹⁶⁷ Johansen, 2017, 126. *Det norske nationalblad*

¹⁶⁸ Christensen, 1905, s. 383

¹⁶⁹ Nymark, 2020, s. 239

¹⁷⁰ Raknerud, s. 263

¹⁷¹ Alsvik, 1952, s. 62

tydeligvis på svartelisten his kongen og regjeringen på grunn av sin fritalenhet og sine prosesser»,¹⁷² og påpekte det samme faktum som Raknerud.

Men *Patrouillen* annonserte den 7. januar 1826 at fra april måned samme år så skulle avisen flytte sin trykkevirksomhet: «*Patrouillen*, som hidtil tryktes og forlagdes af Hr. Bogtrykker Rode i Drammen, udkommer fra næstkommende April Maaned fra Hr. Bogtrykker Grøndhals Officin i Christiania».¹⁷³ For å få innvilget portomoderasjon var nok dette et nødvendig trekk, vel som at det ville være tettere på de politiske handlingene i hovedstaden.

«*Patrouillen* var et blad som søkte å etterligne *Nationalbladet* i utsyr og form» skriver Sverre Steen som sammenlikner *Patrouillen* med opposisjonsbladet *Nationalbladet*.¹⁷⁴ Det var i opposisjon til konge og regjering, men skilte seg fra *Nationalbladet* ved at det var Mariboe selv som fylte sidene fremfor innsendere, og at han selv holdt seg til sakene mens innsenderne gikk fri. At Mariboe var den eneste forfatter av *Patrouillen* er nok ikke helt riktig. Det ble opplyst 7. januar 1826 om at innlegg, anonyme eller signerte, kunne sendes til kaptein Ludvig Mariboe, med forbehold om at innleggende kan bli reviderte eller ikke bli trykt.

Allerede den 16. februar 1824 var det et innlegg signert *Pensionist hos politisk Viisdom*. Dette kan være med på å bekrefte at det var flere bidragsytere i *Patrouillen*. Også i *Patrouillen* den 19. april 1824 var det et innlegg signert *Einar Nordmand*. Ettersom Mariboe var dansk, kan en tenktes at det trolig var en nordmann bak pseudonymet i brevet titulert «Til Halvor Thorclubbe».¹⁷⁵ Men Hjalmar Christensen har antydnet at det var Mariboe selv som stod bak signaturen: «‘Ligefrem, pensionist hos politisk viisdom’ er f. Eks. En af de skikkelser, hvor Mariboe forsummer seg», skrev han.¹⁷⁶

Derfor må vi anta at det har vært flere forfattere som har bidratt til debatter og politiske innlegg i *Patrouillen*. Hvem disse var har ikke vært mulig å avklare innenfor denne oppgavens rammer, men det ville vært interessant for videre forskning og forsøkt å få kartlagt dette. Det er likevel rimelig å anse Mariboe som hovedforfatter av *Patrouillen*. Han var redaktøren, og reviderte innlegg slik at de kunne passe inn i den politiske profilen som *Patrouillen* hadde: «Bidrag, med eller uden Navn modtages, naar visse portofrie sendes til

¹⁷² Alsvik, 1952, s. 62

¹⁷³ *Patrouillen*, 7.1.1826, s. 15

¹⁷⁴ Steen, 1954, s. 299

¹⁷⁵ *Patrouillen*, 19.4.1824, s. 1

¹⁷⁶ Christensen, 1905, s. 384

Hr. Captain Ludvig Mariboe i Christiania; dog forbeholder vedkommende Redaction sig at antage, forkaste, eller om det Motsatte ikke Udtrykkeligen er betinget ved Indsendelse, da at Omarbeide dem.».¹⁷⁷

Noe av det mest fremtredende med *Patrouillen* var dens forsøk på å utvide det politiske samtalerommet og gjøre offentligheten tilgjengelig for opposisjonelle i og utenfor byene. Dette ble reflektert i Mariboets utrøttelige kamp for å holde Stortinget for åpne dører (for mer om dette, se kapittel 5), og hans forsøk på å gjøre politiske tidsskrifter tilgjengelige for alle, bønder som embetsmenn. «Det er altsaa Grundlovens Mening, at Adgang til at Høre paa Stortingets forhandlinger, skal være fri for Alle og Enhver».¹⁷⁸ Opplysning og tilgang på den politiske offentligheten var viktig av flere grunner. Tilgang til Stortinget var lovbundet, og opplysning for alle samfunnslag var viktig for folkestyret. *Patrouillen* vernet om Grunnloven og kampropet var Grunnlovens overholdelse, hvilket plasserer den i det liberale i politiske klimaet som opposisjonsavis, «Mit Løsen er: Gr. Lovens Overholdelse».¹⁷⁹

I løpet av de første årene etablerte *Patrouillen* seg som en høystemt opposisjonell avis. Opposisjonen måtte ses på som et sunnhetstegn og livskraft i en stat hvor folkes kunne nyte politisk frihet. Som opposisjonelt blad, ville *Patrouillen* være med på å holde de makthavende til ansvar ved å «gjøre den oppmærksom paa Feil og Misgreb».¹⁸⁰ Den så på seg selv om en som skulle fremsette sannheten og vokte Kongens og borgernes rettigheter. Den skulle være upartisk og:

Uadskillelig fra den represæntative Statsforfatning, ledet af Færdrenelandskjærlighed, af hengivenhed til Constitutionen, af Agtelse for Lovenene og ærværdige Indstiftelser, ytrer sig denne Opposition frimodigen over Statstyrelsen og alle offentlige Foranstaltninger [...].¹⁸¹

Det var dens mandat å bidra til et opplyst folkestyre og bidra til «Nationens politiske Dannelsen».¹⁸² At den var upartisk og skulle fremstille sannheten var idealet, men det stod ikke nødvendigvis alltid i praksis. *Patrouillen* hadde ikke en spesielt upartisk tilnærming til en rekke politiske saker, særlig de som truet med endringer i Grunnloven. Den engasjerte seg i politiske debatter, men det var ikke før noen år ut i driften at vi kan se en tydeligere, og mer refererende avisdrift som forholder seg mer distansert til politikken. Fra 1827

¹⁷⁷ *Patrouillen*, 7.1.1826

¹⁷⁸ *Patrouillen*, 16.1.1830, s. 2

¹⁷⁹ *Patrouillen*, 5.1.1824, s. 3

¹⁸⁰ *Patrouillen*, 7.1.1826, s. 2

¹⁸¹ *Patrouillen*, 7.1.1826, s. 2

¹⁸² *Patrouillen*, 7.1.1826, s. 3

begynte det å gi referater fra Stortinget, og utviklet seg herfra til å bli mer et etterretningsblad enn et diskusjons- og agitasjonsblad.¹⁸³ Den kommenterende stilen forsvant mer og mer, og under dekningene ved Stortingssamlingene i 1827, har *Patrouillen* en langt mer refererende stil enn ved forrige samling i 1824.

3.1 Portomoderasjonsnekt

Kongen i Norge hadde ingen lovfestede måter å aksjonere mot pressen på etter 1814. For å straffe uønskede redaktører eller avisutgivere måtte kongen eller regjeringen gå igjennom rettsvesenet via søksmål, tiltale, rettsak, dom eller ankesaker.¹⁸⁴ I enevoldstida hadde kongen hatt kontroll over det offentlige trykte ordet, og stod i makt til å endre og tilpasse lover ut ifra eget ønske. Det nye rettssystemet etter 1814 hadde begrenset kongens myndighetsområde når det gjaldt å kontrollere eller å stanse uønskede tidsskrifter. I tillegg var fortolkningene av trykkefrihetsparagrafen liberale, og ga romsligere vilkår for trykte ytringer, enn hva Karl Johan var komfortabel med.

Som nevnt i forrige kapittel, hadde Karl Johan fra 1818 forsøkt å stramme inn trykkefrihetslovene. Blant annet ønsket han at 1799-forordningen skulle stå gjeldende som sin helhet for å juridisk stramme inn trykkefriheten. Forordningen var riktig nok svært begrensende for trykte ytringer, men manglet likevel noen viktige aspekter for Karl Johan; det var nemlig et forbud mot fornærmelser mellom unionspartnere, og en juryordning.¹⁸⁵ Forslaget om en jury ble avslått i Stortinget med begrunnelsen om at en jury ikke passet inn den etablerte prosessformen som var i Norge og at det ga svak rettsikkerhet å bli dømt av ufaglærte.¹⁸⁶

Men Konstitusjonskomiteen som hadde gitt avslaget, ga kongen rett i at forordningen fra 1799 måtte bli ansett som gjeldende lov, det måtte ingen jurist være i tvil om¹⁸⁷: «Ei heller kan der udledes noget Argument for uopholdeligen at udgive en Trykkefrihedslov deraf, at den gjeldende Lovgivning aldeles skulde mangle Bestemmelser i saa Henseende, da vel næsten enhver tænkende Jurist maa ansee det for udenfor al udentvivl».¹⁸⁸ Det var

¹⁸³ Koht, 1940, s. 89

¹⁸⁴ Nymark, 2020, s. 220

¹⁸⁵ Nymark, 2020, s. 143

¹⁸⁶ Nymark, 2020, s. 149

¹⁸⁷ Nymark, 2020, s. 150

¹⁸⁸ St. Forh. 1821, 5. del, S. 17.8, s. 269

likevel tre rådene fortolkninger om hvordan 1799-forordningen og trykkefrihetsparagrafen skulle forstås, argumenterer Kristian Nymark.¹⁸⁹ Den konservative tolkningen anså alle delene av 1799-forordningen som gjeldende. Den venstreliberale tolkningen fastslo at forordningen var opphevet som følge av §100. Den siste fortolkningen var mer pragmatisk, og anså 1799-forordningen som gjeldende lov i tilfeller der det var brudd på §100. Det var denne fortolkningen som ble det gjeldende oppfatningen.¹⁹⁰

Det langsomme veien gjennom rettssystemet, gjorde at Karl Johan søkte etter andre måter å kontrollere uønskede aktører i den norske pressen på. Mangel på kontroll i takt med en liberal fortolkning av Grunnlovens § 100 utgjorde en trussel for Karl Johan. Løsningen skulle vise seg å gå igjennom postvesenet. De utfordrende geografiske forholdene Norge har omgitt seg i, og manglende infrastruktur har gjort det vanskelig for blader og tidsskrifter å bli distribuert. Spredningen av trykte skrifter var avhengige av brevposten, og selv om veinettet og postvesenet var godt utbygd, var postgangen en kostbar affære.¹⁹¹ Dette førte til at tidsskrifter var avhengige av portoreduksjon dersom de skulle klare å nå ut til et bredere publikum. Argumentene for kongens regulering av porto ble snart en debatt med sterke stemmer i begge leirer, som vi straks skal se nærmere på.

Kongen og regjeringen hadde forsøkt å finne en balanse mellom å ta til motmæle mot uønskede ytringer, og det å ikke gi de unødvendig oppmerksomhet. I statsrådsmøte med den svensk-norske kongen Karl Johan ble det gjort endringer i de kongelig resolusjoner. Postmoderasjoner innvilget til trykte tidsskrifter, kunne også trekkes tilbake: «Hans Majestæt forbeholder sig at tilbakelalde den naadigst utgovne Tilladelse, naar almindelige Vel maatte fordre det».¹⁹² Dette var i utgangspunktet en uformell og vilkårlig form for sensur, men ble et virkningsfullt våpen for kongen og regjeringens i kampen mot opposisjonelle aktører og uønskede ytringer.¹⁹³

For at en redaktør eller utgiver skulle få innvilget reduksjon til forsendelse med posten, måtte han sende inn en formell søknad til regjeringen.¹⁹⁴ I tiden hvor *Patrouillen* var en aktør i offentligheten så var det Finansdepartementet som behandlet slike søknader.¹⁹⁵

¹⁸⁹ Nymark, 2020, s. 143—151

¹⁹⁰ Nymark, 2020, s. 151

¹⁹¹ Nymark, 2020, s. 221

¹⁹² Sitert i Nymark, 2020, s. 226

¹⁹³ Nymark, 2020, s. 220

¹⁹⁴ Nymark, 2020, s. 223

¹⁹⁵ Tidligere, fra 1814—1818 hadde det vært 3. departement for politisaker som hadde styrt postvesenet. Finansdepartementet overtok ansvaret fra 1819. Nymark, 2020, s. 223

Departementet kom så med en uttalelse til søknaden som ble sendt til Regjering og deretter til Kongen. Ut ifra dette kunne kongen innvilge, avslå, endre og utsette portomoderasjon til søker. Det ble oftest innvilget, men det skjedde en skifte etter 1821.

Karl Johans tålmodighet med opposisjonelle krefter i Norge var tynnslitt i 1821.¹⁹⁶ Den forsiktigheten som pressen hadde blitt behandlet med, mente kongen måtte ta slutt. Kongen og regjeringen tok riktig nok ut færre tiltaler i trykkefrihetssaker etter 1821, men Kongen hadde begynt å bruke portoregulering som en måte å kontrollere plagsomme redaktører og tidsskrifter. Ved å nekte portomoderasjon til en avis, ville nedslagsfeltet for opposisjonen bli langt mindre. Dette førte til at selv om det i realiteten var lovbunden trykkefrihet, kunne den begrenses dersom portomoderasjon ikke ble gitt. Etter 1821 kan man se en økende tendens til at portomoderasjon mer målrettet brukt som et verktøy i kampen mot uønskede ytringer og informasjonskanaler.¹⁹⁷

Portomoderasjonen hadde i utgangspunktet vært en ordning som var tiltenkt å sikre spredning og distribusjonen av trykte ytringer og trykksaker for å sikre gode forutsetninger for den trykte offentligheten. Men kongens mulighet til å innvilge og tilbaketrekke portomoderasjon førte til at ordningen ble brukt som et viktig maktmiddel for Karl Johan i kampen mot opposisjonspressen.¹⁹⁸

I 1824 søkte *Patrouillen* om anmodning til portomoderasjon. I søknaden som *Patrouillen* sendte inn i 1824 stod det at deres formål skulle være å «udbrede gavnlige Ideer i et Frimodig og beskedent Sprog».¹⁹⁹ Den søkte om samme lave sats som var blitt innvilget både *Tilskueren* og *Patrioten* før den, noe som ville gitt en sats på under 1/10 av den årlige abonnementskostnaden.²⁰⁰ Forventningene til å få innvilget portomoderasjon var høye, ikke bare fra *Patrouillen*. *Trondhjem Borgerlige Realskoles alene privilegerede Adresse-contoires Efterretninger*, heretter referert til *Adresseavisen*, skrev følgende om *Patrouillen*: «Indsender tvivler aldeles ikke paa at Patrouillen jo vil faae Portofrihed, og saaledes vil Tusindes ønske vorde Opfyldt.»²⁰¹ Den oppfattet *Patrouillen* som et godt konstitusjonelt blad, men anerkjente at den nok også lå i et terreng hvor det muligens kunne være til frustrasjon for noen:

¹⁹⁶ Nymark, 2020, s. 172

¹⁹⁷ Nymark, 2020, s. 171—178

¹⁹⁸ Nymark, 2020, s. 224

¹⁹⁹ Nymark, 2020, s. 235; Finansdepartementet. Referatprotokoll 42 (1824) sak 243.

²⁰⁰ Nymark, 2020, s. 233

²⁰¹ *Trondhjem Borgerlige Realskoles alene privilegerede Adresse-contoires Efterretninger*, 11.5.1824, s.4

Patrouillen er efter nærværende Indsenders redeligste Følelse et ypperligt konstitusjonelt Blad, der sandeligen fortjener at blive bekjendt og lest over hele Riget. [...]Sproget er i det hele som det sig sømmer, adelt, mandigt, stærkt og saaledes, som den for konstitusjonelle Borger bør tale. Men at det nok kan være «en Torn i Sommes Øine, men han synes ikke at ville beile til undværlig Gunst». ²⁰²

Innsender i *Adresseavisen* oppmuntret ideen om portomoderasjon til *Patrouillen*, og hadde ingen tvil om at dette skulle innvilges.

I påvente av behandling av sin søknad om portomoderasjon, delte *Patrouillen* sine tanker om trykkefrihet og portomoderasjon. Det måtte ikke legges noen reguleringer for spredning av ideer og tanker: «fra Regjeringens Side, bør ingen Hindringer, af hvad Navn nævnes kan, lægges for tankernes frie Udbredelse». ²⁰³ Tilgang på aviser, tidsskrifter og andre trykte ytringer måtte vurderes som avgjørende for utbredelsen av leselyst kunnskap og «udbrede Oplysning og Kundskaber blandt Samfundets forskjellige Classer». ²⁰⁴ I disse fem månedene frem til avslaget kom, hadde *Patrouillen* utgitt 31 utgaver og gitt et inntrykk av å ha vært en avis for opposisjonen som fryktløst brukte til pennen som våpen i politiske saker.

Til tross for at Finansdepartementet i perioden fra 1814—1821 hadde innvilget portomoderasjon til alle periodiske skrifter som søkte om det, fikk *Patrouillen* nå som første blad uten noen overtramp å vise til, avslag allerede i Finansdepartementets behandling av den. Begrunnelsen var ifølge dem selv at *Patrouillen* ikke hadde levd opp til egne lovnader, men tvert imot hadde «flere Articler indeholt upassende Ytringer og Personaliteter, som aldeles ikke kunde virke gavnligt». ²⁰⁵ Ingen favor kunne innvilges *Patrouillen* på bekostning av postvesenet. Men det ble fordret at dersom bladet endret sin profil, så kunne det søke på nytt ved senere anledning.

Patrouillen fremstod radikal på mange måter. I Finansdepartementets avslag på søknaden om portomoderasjon, kan det fremstå som at de var enig i at *Patrouillen* var for radikal. I sin besvarelse i søknaden om portomoderasjon var det begrunnet at *Patrouillen* var upassende i sine ytringer «som aldeles ikke kunde virke gavnligt». ²⁰⁶ Og mange tingmenn mislikte de rabulistiske tendensene som de mente *Patrouillen* hadde. Peter Treschow Hansen, departementsfullmektig og forfatter av tidsskriftet *Tilskueren*, omtalte *Patrouillen*

²⁰² Trondhjem *Borgerlige Realskoles alene privilegerede Adresse-contoirs Efterretninger*, 11.5.1824, s.4

²⁰³ *Patrouillen*, 23.2.1824, s. 70

²⁰⁴ *Patrouillen*, 23.2.1824, s. 70

²⁰⁵ Nymark, 2020, s. 235

²⁰⁶ Nymark, 2020, s. 235

som et blad som «higer efter Pøbelens Bifald». Han mente at forfatteren av *Patrouillen* fornødret seg dypt fordi den:

[...] forbinder med en Yttring om en Forfatters kun halvt forestaaede Mening om en Bemærkning, der sigter til at opvække Ringeagt mod hans Person; og dobbelt pøbelagtig er det naar samme gjælder en Olding af saa høi en værd baade fra Aandens og Hjertets Side som den i Patrouillen omtalte.²⁰⁷

Trykkefriheten hang umiskjennelig sammen med innvilgelsen av portomoderasjon, og regjeringen måtte gjøre alt i sin makt for å tilrettelegge for at dette grunnlovens prinsipp skulle imøtekommes, uttrykte *Patrouillen*. Og den 23. februar 1824 skrev *Patrouillen* et innlegg om dens forventninger til å få innvilget portomoderasjon:

Saalænge, at Udviseren af en Tidende, eller et periodisk Skrift har ansøge Regjeringen om Tiladelse, at lade mod billig Porto forsendelse sit Skrift med Posten: saalenge det staaer i Regjeringens Magt, at kunne enten reent nægte denne Tilladelse, eller give den betinget (indtil videre, eller indtil anderlunde vorder bestemt), kan jeg ikke indsee at vi nyde Trykkefrihed [...].²⁰⁸

Avslaget på søknaden om portomoderasjon for *Patrouillen* kom som nevnt allerede i Finansdepartementets behandling av saken. Departementet hadde i utgangspunktet klaget overutfordringer omkring portomoderasjonsordningen, og mente den var problematisk og unødvendig. Den moderasjonen som kunne gis var betinget, og kunne med det trekkes tilbake dersom styresmaktene mente det var grunn for det. Departementet uttalte følgende:

En saadan uvis Stilling for deslige Blade udsætter desuden baade Udgiver og Subskribenter for Pengetab, som de ikke have kunde beregne, og giver de facto en Indragings-Ret, som Loven ikke hjemle, hvorved disse Blade underkastes en anden Domstoel end den almindelige, for hvem det sog synes som de med fuldkommen Sikkerhed for det offentlige kunde ene staae eller falde. Denne Departements Mening har imidlertid ikke vundet Bifald, og alle periodiske Blade heri Riget have saaledes kun «indtil videre»tilsaaet Porto Moderation for Hans Majestæt, naar Høystsamme anseer deres Udgivelse ikke at være gavnlig, kan søge den hemmet ved Fratagelse af Porto-Moderationen.²⁰⁹

Dette var kritikk rettet mot kongen. I en nærmere undersøkelse av departementets dokumenter, har Kristian Nymark skrevet i sin avhandling at det kan se ut som at det har vært innblanding i søknadsprosessen, som kan antyde at det var kongens innblanding som førte til avslag på søknaden. Det var fysiske spor etter innblanding i utforming av avslaget om portomoderasjon, og dette kan tyde på at en konklusjon kan ha blitt tvunget frem. I

²⁰⁷ *Tilskueren*, 8.2.1824

²⁰⁸ *Patrouillen*, 23.2.1824, s. 71

²⁰⁹ Sitert i Nymark, 202, s. 236

protokollene fra regjeringens innstillinger til kongen, så var det visekongen Oscar som hadde signert, ikke stattholder Sandels.²¹⁰ Oscar, Sverige og Norges kronprins, hadde kommet til Christiania og inntatt rollen som visekonge. Og ved å nekte portomoderasjon til *Patrouillens*, hadde visekongen til dels klart å begrense opposisjonelle røster i den norske offentligheten. Dette betød likevel ikke at opposisjonen var kneblet; den stod foresatt sterk i Stortinget.²¹¹

Her kan vi regne med at det var større politiske omstendigheter som spilte inn i avslaget. *Patrouillen* hadde, i motsetning til *Nationalbladet*, ikke rukket å skrive noe som kunne brukes mot den i et avslag. *Nationalbladet* hadde jo gjort nettopp dette, da de mistet portomoderasjonen i 1821. Sakene som hadde opptatt Stortinget i 1824 var kongens forslag om Grunnlovsendringer, og da spesielt den om den kongelige absolutte veto, og *Patrouillen* hadde tidlig gjort tydelig sin posisjon i dette terrenget som motstander av et kongelig veto som nok ikke var populær blant de kongelige. Visekonge Oscars begrunnelse, som ble sendt i en rapport til Karl Johan i Sverige, var at tendensene i *Patrouillen* var av en slik karakter som tilsa at de ikke burde få innvilget noen som helst økonomisk avlastning.²¹² Med et flertall i Stortinget som var imot kongens forslag, var et slikt opposisjonsblad som *Patrouillen* det siste kongen trengte.

En medvirkende årsak til at *Patrouillen* i 1824 fikk avslag på søknad om portomoderasjon, var nettopp dens forbindelse til Rode. Det fremkom ikke hvem som var forfatter av avisen mens den ble utgitt i Drammen. Og Rode ble som boktrykker og utgiver, samt den som undertegnet søknad om portomoderasjon antatt å være forfatteren *Patrouillen* frem til 1826, når Mariboe stod frem. Det var nok en tydelig formening om hva det innebar at Rode skulle starte et opposisjonsblad. Rode ble i 1821 tiltalt som utgiver av et innlegg i bladet *Drammens Tidene* og brudd på grensene i §100 som omhandlet trykkefriheten. Tiltalen uttalte at han hadde: «forhaanet vort Riges Constitution eller Grundlov, der i dens §. 100 paabyder og hjemler Trykkefrihed; og end mere har han søgt at opvække Haan og Foragt mod denne vor Grundlovs Bestemmelse» [...].»²¹³ Blant Rodes tilhengere ble dette oppfattet som innskrenking på trykkefriheten: «vor Trykkefrihed nu er gaaet føiten».²¹⁴

Et av argumentene som ble brukt i debatten om portoregulering, og for kongens bestemmelse over den, var at postvesenet var under kongens kontroll. Ergo burde Karl Johan

²¹⁰ Nymark, 2020, s. 237

²¹¹ Nymark, 2020, s. 237

²¹² Nymark, 2020, s. 239

²¹³ Forfang, 2021, s. 547

²¹⁴ Rode, 1822, s. 5

ha det siste ordet i saken om portomoderasjon. Men, argumenterte *Patrouillen* imot, alle statens inntekter og utgifter burde bestemmes av nasjonens representanter, og ikke kongen alene. I Grunnloven §17 stod det at Kongen kunne gi og oppheve anordninger, der angikk handel, toll, næringsliv og politi – men at det ikke måtte stride med grunnloven (§77, 78, 79).²¹⁵ Det måtte ikke legges noe hinder for trykkefriheten; det var selve ånden av konstitusjonen. Det å fremme opplysninger på alle måter, ville styrke og gi kraft til staten:

[...] det gjælder at unersøge, om Trykkefriheden, om Offentligheden bør lægges nogen middel – eller umiddelbar Hindring i Veien der ei finder Hjemmel i Grundloven; det gjælder at fremme oplysningen paa alle Maader; at give Kraft og Stykre til den constitutionelle Statslegeme, hvis Aand er Trykkefrihed; at sikre de contitutionelle Rettigheder, ved det eneste varige og trygge Hegn, Offentlighed og Trykkefrihed; oplyse Fyrsten, der ene kan oplyses ved Trykkefrihed, holde Vilkaarlighed ude, forjage Uselhed og Spionerie, vække og vedligeholde Almenaand og Kjærlighed til den Grundlov, der skal sikre os lovbunden Frihed.²¹⁶

Trykkefriheten måtte vernes om som en av Grunnlovens viktige grunnsetninger for folkestyre. Også Pierre P. Flor stilte seg bak denne argument-føringen: «Naar Du endu betragter Postvæsenet, som et Regal (landsherlig Rettighed), da glemmer Du, at under den repræsentative indskrænkede Regjeringsform, skal samtlige Statens Indtægter og Udgifter bestemmes overeenstemmende med Nationens Repræsentanters Beslutning». ²¹⁷ Og debatten måtte ikke handle om statens inntekter fra postvesenet, det ville vært «Overfladigt og eensidigt»,²¹⁸ men om det kunne legges noen hindringer for trykkefriheten og om offentligheten når det ikke var noe hjemmel for det i Grunnloven. Det var gjennom distribusjonen og postvesenet at opplysning kunne virkeliggjøres i praksis. Og det igjen var avgjørende og nødvendig for å sikre det folkestyret Norge var grunnlagt på, argumenterte Pierre Flor, som var samstemt med *Patrouillen*.

Det måtte anses som Grunnlovsstridig å nekte portomoderasjon til aviser som skulle bidra til det offentlige samtalerommet, når portomoderasjonsnekten kunne gis vilkårlig og med betingelser. «Trykkefriheden, Constitutionens, Frihedens og Borgersikkerhedens Værn, seer formeentlig smukkere ud i Grundloven, end i det Daglige Liv,»²¹⁹ skrev en innsender

²¹⁵ *Patrouillen*, 26.2.1824, s. 73

²¹⁶ *Patrouillen*, 26.2.1824, s. 75

²¹⁷ Flor, 1822, s. 8

²¹⁸ Flor, 1822, s. 8

²¹⁹ *Patrouillen*, 22.4.1824, s. 10

undertegnet «Einar Nordman» i *Patrouillen*. Innlegg var publisert som en gjengivelse av et brev til en «Halvor Thorklubbe».²²⁰ Videre skrev innsenderen i *Patrouillen*:

Naar man berøver Udgiveren af et Blad, uden foregaaende Dom, den ham engang givne Tilladelse mod nedsat Porto (om denne tilladelse endog var givet paa ubestemt Tid) at turde forsende det med Posten, fordi en aller annen Artikel i Bladet mishager Regjeringen – da kunde det synes, som den dømmer uden Lov, og straffer uden Dom, hvilket jo, om saadan fant Sted, ville være stridene imod Grundlovens §. 96 o.s.v».²²¹

Det var en misnøye fra innsender Einar Nordmann, men også blant fler, at trykkefriheten i realiteten ikke tjente det formål som Grunnloven så uttrykkelig hadde presisert. Portomoderasjon var helt avgjørende for at trykte ytringer skulle kunne spre opplysninger og politikk til offentligheten. Også Flor var engasjert i debatten om hvor reel trykkefriheten var, når den var så avhengig av innvilgelse av portomoderasjon fra en Konge som også kunne trekke den tilbake:

Saalænge, at Udgiveren af en Tidende, eller et periodisk Skrift har at ansøge Regjeringen om Tilladelse, at lade mod billig Porto forsende sit Skrift med Posten: saalænge det staaer i Regjeringen Magt, at kunne enten reen nægte denne Tilladelse, eller give den betinget (indtil videre, eller indtil anderlunde vorder bestemt), kan jeg ikke indsee, at vi nyde Trykkefrihet.²²²

Denne kampen for trykkefriheten og portomoderasjon for å realisere den, fortsatte i flere år. Det skulle gå to år før *Patrouillen* ble innvilget portomoderasjon i 1826. Årsaken til at den i den nye søknaden nå ble innvilget, hang nok sammen med at avisen hadde brutt sine forbindelser med Rode, og Mariboe stod frem som *Patrouillens* forfatter og redaktør. Og med portomoderasjon økte også den politiske rekkevidde og nedslagskraften til avisen. Samtidig med dette var *Patrouillen* også kommet nærmere de politiske forhandlingene i Christiania etter at den byttet lokasjon og trykkeri. Dette kom til synet ved at referatene og de politiske innleggende i årene fra 1826 og utover bar preg av å være mer detaljerte, konkrete og tidsnære. En nærmere analyse og drøfting av disse funnene vil bli gjort i kapittel 4. Og samtidig med dette ble Ludvig Mariboe kjent som redaktøren for *Patrouillen*.

²²⁰ Halvor Thorklubbe er et pseudonym, hvor Thorklubbe trolig var en referanse til Thor med hammeren. Einar Nordmann var et vanlig pseudonym for norske patrioter på denne tida. Peder Soelvold (redaktør i *Statsborgeren*) bruke noen år senere samme pseudonym, men det var trolig ikke han som er innsender her, da det ville vært for tidlig for han politiske aktivitet.

²²¹ *Patrouillen*, 16.2.1824

²²² Flor, 1822, s. 6

3.2 Ludvig Mariboe

«Dette varme Hjerte slog sit første Slag den 12te Oktober 1783 i Kjøbenhavn»,²²³ innleder Wergeland sin biografi om Kaptein Ludvig Mariboe. Hans foreldre var av jødisk opprinnelse ble det påpekt, men han ble senere ble døpt kristent.²²⁴ I 1804 kom han til Norge etter et tilbud fra Bernt Anker som skulle sørge for hans utenlands-korrespondanse. Etter Ankers død etablerte Mariboe seg som kjøpmann i Christiania, hvor han var engasjert i fedrelandsanliggende.²²⁵ I 1813 ble Mariboe ansatt som «Capitain á la suite» i Armeen.

Mariboe markerer seg etter hvert som en tydelig norskpatriot: «Mariboe bar bleven sin Ungdoms Beslutning troe: han var ganske bleven Norsk», skrev Wergeland om den danskefødte redaktøren. Den norske patriotismen kom tydelig til uttrykk gjennom hans etablering av opposisjonsavisen *Patrouillen*.

«Han gav seg i vei som pressens Moses» skriver Martin Eide om Ludvig Mariboe.²²⁶ «Ved Afmarchen overlevertes mig en stor Tavle, i hvilket Norges Grundlov af 4de November er indgravet med gyldne Bogstaver [...]».²²⁷ Med religiøse konnotasjoner proklamerte Mariboe sitt selverklærte ansvar for å tale opposisjonens sak og verne om Grunnloven. Denne høylytte påberopelsen var typisk forsamtidens opposisjonelle retorikk, og var et kjennetegn for *Patrouillens* språk og innhold. Mariboe var en selvbevisst og seriøs redaktør som holdt den offentlige meningen høylytt frem som sin kampsak, trygg på den støtte han hadde gjennom sine redskaper, pennen og papiret: «Forsynet med min Instrux, med min Tavle, med min Pergaments-Rolle, og en lille Bogtrykkerpresse, begiver jeg mig nu ut paa Patroulleringerne»,²²⁸ åpnet han med å proklamere i *Patrouillens* første utgave, 5. januar 1824. Gjennom pressen skal Mariboe verne om Grunnloven som var selve fundamentet for hele den politiske frihetens base. Og *Patrouillen* ble hans redskap for å «la den allmenne stemme tale»,²²⁹ og hvor sannheten skal løftes frem.

Han ønsket å tale på vegne av folket, og kjempet for at offentligheten skulle være tilgjengelig for alle. Men det kan se ut til at han ikke nødvendigvis var like elsket av folket

²²³ Wergeland, u.å. s. 352

²²⁴ Halvorsen, 1896, s.13

²²⁵ Halvorsen, 1896, s. 13

²²⁶ Eide, 2010, s. 222

²²⁷ *Patrouillen*, 5.1.1824, s. 3

²²⁸ *Patrouillen*, 5.1.1824, s. 3

²²⁹ Sitert i Christiansen, 1905, s. 384

i retur. Henrik Wergeland skrev i 1833 et dikt til Mariboe hvor denne antydningen kommer frem:

*Thi Folket gav dig ingen Krands.
Det har en kort Erindringssands
Det kommer først med den paa Baaren,
Og troer at sone alt med Taaren.*²³⁰

Mariboe hadde immigrert fra Danmark, og selv om han ble døpt kristen i ungdomsårene, var han av jødisk opphav. Dette preget nok enkeltes inntrykk av han til det negative, både i samtiden og i ettertiden. Om Mariboe skrev Rolv Laache at han ikke virket ubetinget tillitvekkende.²³¹ «Han vilde forstå sig på allting, skulde uttale sig om allting, rose eller fordømme allting. Han geskjeftig, selvopptatt og forfengelig».²³² En annen omtale av Mariboe kom fra en anonym avisskribent som noe ironisk skrev følgende: «Det er bekjent nok med hvilken patriotisk Utrættelighed han under dette Storthing har læst, skrevet, talt, løbet om. Instruert, concipert og inspirert».²³³ Dette har ikke fremgått i noen andre kilder hva som var årsaken til misnøyen mot Mariboe, og Wergeland påpekte heller ikke hva som i tilfelle var grunnen til en eventuell misnøye mot Mariboe. Det er åpenbart at politiske meningsmotstandere nok ikke var begeistret for en høystemt opposisjonspolitiker. Men jeg lurer på om det kanskje kan ha hatt noe med hans jødiske opphav å gjøre ettersom det var sterke antisemittiske holdninger i det norske samfunnet på denne tiden.

Laache gjenga et sitat fra Pavel, som i 1815 ytret følgende om Mariboe: «Med al den patriotiske ham brammer af, stikker dog nok noget af Jødenaturen i ham».²³⁴ Både Laache, og de han referere til, avslørte tydelige antisemittiske holdninger i sin omtale av Mariboe. De antisemittiske holdningene stod sterkt i Norge på 1800-tallet og det samme gjorde de på 1930-tallet, da Laache skrev om Mariboe. Disse karikaturene av Mariboe fremstår som subjektive og farget av samtidens oppfatninger av jøder, og er ikke med på å si noe om hans person eller rolle som redaktør for avisen. Det de derimot bidro til, var å bidra til å

²³⁰Wergeland, u.å., s. 361 Også Martine Eide har påpeker at Mariboe muligens ikke var like høyt elsket av folket basert på Wergelands dikt, men har ikke utdypet denne påstanden videre. Eide, 2017, s. 223

²³¹ Laache, 1937, s. 342

²³² Laache, 1937, s. 342

²³³ Laache, 1937, s. 342

²³⁴ Laache, 1937, s. 342

mistenkeligjøre han og degradere han. Politisk uenighet kan ha blitt forsterket av religiøse baktanker. Mariboe var en markert og høystemt norsk patriot, som talte Grunnlovens sak, så kanskje var også hans jødiske bakgrunn årsak til Wergelands antydning om at han ikke var anerkjent eller verdsatt blant «Folket», som gav ham «ingen Krands».

Da han etablerte *Patrouillen* skulle dette bli det blant de første aviser som brakte referater fra Stortinget (fra 1827—1831). Avisen ble et viktig politisk redskap for Mariboe. Her kunne hans enorme engasjement rundt opposisjonspolitik og folkeopplysning komme til livs. I kampen om portomoderasjon var argumentene hele veien viktigheten av å spre opplysning og politikk til hele nasjonen. Provisjon for avisen ble aldri nevnt eller antydnet. Det var Mariboers utrettelige kamp for å etterfølge selve grunnlovens ånd at portomoderasjon måtte innvilges slik at trykte skrifter kunne spres; selv uavhengig av politisk ståsted.

Han holdt i avisdriften helt til han selv ble valgt inn i som representant i Stortinget i 1830. Her ble blant andre som 3. representant for Christiania og Lagtingsrepresentant i 1830.²³⁵ Tre år senere velges han inn som 4. representant for Akershus Amt. Ved begge anledninger var han engasjert i verv som Valg- og fullmaktskomiteen, Gage- og Pensjons-, Budget- og Skattekomite. I 1833 var han i tillegg i den kongelige kommisjon, det som frem til 1830 hadde vært lovkomitéen. Siden ble han valgt som statsrevisor etter å ha vært suppleant til Statsrevisoren siden 1830.²³⁶

Patrouillen kan unektelig krediteres å ha gitt Mariboe politisk fremgang, tilhengere og meningsopponenter. At avisen ble lagt ned et knapt år etter at han velges inn som tingmann, er med på å bekrefte hypotesen om at avisen utelukkende tjente et formål: folkeopplysning. Hadde provisjonen fra avissalget vært en av drivkreftene, er det rimelig å anta at driften hadde holdt frem, selv med Mariboe som tingmann. *Patrouillen* la et grunnlag for Mariboers fremgang i politikken, og fra Stortingssalen fortsatte Mariboe å kjempe for åpenhet i politikken gjennom tilgang til debatter og åpne dører gjennom alle Stortingets sesjoner.

3.3 Oppsummert

Patrouillen var en tydelig opposisjonsavis som erklærte seg som tolk for opinionen og en som skulle tale sannheten uten å ta hensyn til rang eller klasse. Den utkom ukentlig fra Drammen de to første årene, før den etter hvert blir flyttet til hovedstaden Christiania.

²³⁵ Halvorsen, 1896, s. 14

²³⁶ Halvorsen, 1896, s. 14

Ludvig Mariboe, danskfødt og etter hvert norsk patriot var redaktøren bak. Uten portomoderasjon de første årene, var avisen mer lokalt utbredt. Men etter at den flytter, og den inntil nå anonyme Mariboe stod frem som redaktør, ble også portomoderasjon innvilget. Dens opposisjonelle profil ble mer raffinert og tilspisset etter hvert som den utviklet seg igjennom årene.

Ludvig Mariboe var en engasjert opposisjonspolitiker som ønsket å tale den offentlige meningens sak gjennom trykken. Han brukte *Patrouillen* for å fremme politiske debatter og meningsutvekslinger, hvor det viktigste var å spre opplysning til folket for å åpne det politiske samtalerommet.

Som vi skal se i neste kapittel, var det et brudd med *Patrouillens* profil og innhold i overgangen mellom 1824 og 1827, mens det i perioden 1827 til 1820 var mer kontinuitet. Det opposisjonelle var fellesnevneren for periodene, men det tydeligste skiftet var *Patrouillens* dekning av og tilnærming til politikken. Ludvig Mariboers egne politiske ambisjoner formet la grunnlaget for de politiske vinklingene. Og da han ble valgt inn på tinget i 1830 kunne han i større grad være med på å påvirke politikken enn hva han hadde kunnet gjennom spaltene i *Patrouillen*.

4 *Patrouillens* dekning av politikken i 1824

For å forstå hvordan og hvorfor *Patrouillen* var en betydningsfull opposisjonell aktør, og for å besvare om den bidro til å utvide det politiske samtalerommet, har jeg gjennomgått en rekke utgaver av *Patrouillen* i tidsspennet mellom 1824 og 1830. I tillegg har referater fra stortingssesjoner blitt brukt for å støtte opp under funn som har blitt gjort i gjennomgangen av avisen, dette for å korrelere funnene. Også innlegg fra andre aktører i samtiden, slik som tidsskriftet *Tilskueren* som har vært med på å gi en større innsikt i *Patrouillens* betydning og rolle.

Stortingssesjoner og pressedekning og samt en rekke relevante avisinnlegg vil bli gjennomgått i dette kapitlet. For å gi en tydelig oversikt og tilnærming til funnene, har det vært nødvendig å kategorisere funnene tematisk, men innenfor en kronologisk ramme. Derfor vil det først bli en gjennomgang av året 1824 hvor de største politiske sakene blir presentert tematisk. Dette året har vist seg at skiller seg ut seg fra de to andre årene som har blitt undersøkt hva det gjelder politisk dekning. Dette har ført til at årene 1827 og 1830 vil bli samlet dekt i kapittel 5 hvor funn og innsikter blir drøftet der.

4.1 I offentlighetens ærend.

Våren 1824 skulle stortinget samles for fjerde gang i Norges historie. Rett før tingmennene skulle samles i februar utga *Patrouillen* sin første utgave datert 5. januar 1824. *Patrouillen* skulle ettergå det politiske livet i sømmene og plasserte seg hevet over all status: «Denne Autoritet tilsidesætter al Hofskik; uanmeldt farer den forbi Excelencer, Hofmarskalker, Kammertjenere, Adjuanter, m.m., tager Sæde paa høire Side af Thronerne, følger Monarkerne i Cabinettet, og vil i Statsraadet have en afgjørende Stemme.»²³⁷, og anså seg som et talerør for den offentlige meningen; «[f]ra denne ophøiede Magt - den offentlige Menig - er jeg utsendt for at patrouillere».²³⁸ På dette tidspunktet var Ludvig Mariboe en anonym forfatter av avisen, hvilket han forble frem til avisens trykkevirksomhet ble flyttet til Christiania i 1826. Mariboe brukte folkelig retorikk og språk, og et gjennomgående tema i *Patrouillen* var dens motsetning til adelsstanden, kongemakten og regjeringen.

²³⁷ *Patrouillen*, 1824, 1

²³⁸ *Patrouillen*, 1824, s. 3

Da Stortinget skulle samles februar 1824 var det 77 representanter som møtte som tingmenn, av disse var 36 embetsmenn, 24 bønder, 14 kjøpmenn, 2 sakførere og 1 håndverker.²³⁹ Men grunnet saken om representasjonsrett for Drammen by, var det kun 75 som faktisk møtte til tinget etter fullmaktsprøvingen. Også sorenskriver Morgenstjerne hadde blitt avvist i fullmaktsprøvingen grunnet lønnstilskudd fra kongens private kasse. Han ble erstattet med kjøpmann J. Gasmann.²⁴⁰

Mye hadde skjedd innenfor opposisjonsbevegelsen og i politikken siden Stortinget sist var samlet, tre år tidligere i 1821. Den styrkeprøven som hadde utspilt seg mellom kongen og Stortinget var roet ned. Den første opposisjonelle bølgen hadde vunnet frem med flere viktige prinsipper, og Stortingssamlingene i 1824 var mindre konfliktfylt enn det hadde vært i de foregående. Store politiske og økonomiske saker slik som gjeldsopprøret og adelssakene hadde blitt avgjort.

Patrouillen inntok den politiske scenen tre år etter det konfliktfylte Stortinget i 1821, med mål om at nettopp en politisk offentlig diskusjon skulle finne sted. Den gamle opposisjonen som hadde preget politikken i årene omkring 1820, hadde allerede sørget for at deres politiske agenda var blitt adressert og de hadde vunnet igjennom på mange viktige områder. *Patrouillen* vernet om Grunnloven, og var radikal i mange politiske spørsmål.²⁴¹ Som en utrøttelig proponent for trykkefriheten stod den i bresjen for en mer tilgjengelig offentlighet gjennom åpne dører på Stortinget, og for distribusjon av - og mer tilgjengelige referater - fra samlingene. Dette for å sikre folkeopplysning som igjen var til gode for folkestyret: «Det er Trykkefrihed og Offentlighed, som vedligeholde Overeenstemmelse imellem Folket og Regjering».²⁴²

Saken om det absolutte kongelige veto ble lagt frem for Stortinget i 1824. Dette grunnlovsforslaget kjempet Karl Johan for med både trusler, agitasjon og overtalelser.²⁴³ Den offentlige meningen om saken var tydelig, i første rekke gjennom samtidens tidsskrifter. Bladet *Tilskueren* og *Patrouillen* var blant disse engasjerte deltagerne. Som en ekte opposisjonell krevde Mariboe at Grunnloven skulle forbli uforandret og stod støtt i argumentasjonen om at et kongelig veto ville være grunnlovsstridig.

²³⁹ Meld, St., (1824), s. 2—7

²⁴⁰ Steen, 1954, s. 305

²⁴¹ Steen, 1954, s. 299

²⁴² *Patrouillen*, 26.2.1824, s. 75

²⁴³ Steen, 1954, s. 309

4.1.1 Kongens vetoforslag

For å få gjennomført endringer i lovverket, var det nødvendig for Karl Johan å få Stortinget med på samtlige endringer og lovforslag han selv ønsket.²⁴⁴ Ved valget i 1823, var atmosfæren preget av en sterk grunnlovskonservatisme. Karl Johan hadde truet Norges selvstendighet to år tidligere, men fokuset hadde blitt byttet ut med trusler om endringer i Grunnloven da forslaget om et absolutte veto ble lagt frem ved stortingssamlingene i 1824. Derfor ble forslaget om et kongelig veto viet mye oppmerksomhet i Stortingssamlingene, og tidvis i *Patrouillen*. Det ble ingen enkel sak, nordmennene vernet om Grunnloven som den var og Karl Johan var nødt til å vinne over både Regjering og Storting for å nå frem med forslagene sine.²⁴⁵ Et absolutt veto i «konstitusjonelle stater» kunne i prinsippet være vel og bra, men måtte ikke fremkomme i Norge.

Da Stortinget ble åpnet den 9. februar 1824, var det Finansminister Jonas Collett som leste opp trontalen på vegne av Kongen. Den vektla viktigheten av «en fullkommen enighet mellom nasjonens utkårede og statens overhode».²⁴⁶ Ordlyden og retorikken var forsiktig, og ikke utfordrende, Kongen ønsket å fremstå som villig, med tanke på at den forsamlingen han talte til skulle behandle grunnlovsforslaget han hadde lagt frem. Videre oppfordret Karl Johan i trontalen at: «det er ved rolighet, ettertanke, ved tilsidesettelse av all personlig fordel og ved i rette tid å beherske sin vilje at et folk blir i stand til å gi seg en forfatning der passer til landets særskilte beskaffenhet og dets innvåneres karakter.»²⁴⁷ En likevekt mellom kongen og den lovgivende forsamlingen måtte opprettholdes Norge, og dette mente Karl Johan og hans tilhengere kun kunne skje dersom kongen hadde et absolutt veto.

Et absolutt veto innebar at kongen kunne stanse et lovforslag, og slik sett overstyre den lovgivende forsamlingen, Stortinget. Karl Johan fryktet at uten et absolutt kongelig veto så kunne en dyptgripende lovgivende makt vokse frem. Et veto skulle sikre likevekt og gjensidig kontroll: «Denne gjensidige garanti er ufullstendig så lenge kongemakten ikke er i besittelse av absolutt veto», ble det argumentert.²⁴⁸ Kongen forsøkte å overbevise tingmennene om at femmaktsforbundets mektige stater ikke ville godta at Stortinget hadde så mye makt over Kongen. Et veto måtte ses på som beskyttelse og en nødvendig motvekt

²⁴⁴ Steen, 1954, s. 302

²⁴⁵ Steen, 1954, s. 289

²⁴⁶ Steen, 1954, s. 305

²⁴⁷ Steen, 1954, s. 305

²⁴⁸ Seip, 1993, s. 76

mot menn med onde planer som kunne lede folk på villspor, «slik som i Spania og i Sverige».²⁴⁹

Karl Johan hadde riktignok et utsettende veto, hvilket betydde at han kunne utsette et lovforslag inntil tre ganger. Dette kunne i praksis bety at et lovforslag kunne fremmes og avslås ved tre Storting, før et lovforslag muligens kunne gå igjennom på tross av Kongens ønske. Altså kunne han skape store utsettelse om ønskelig, men ikke umiddelbart.

Da *Patrouillen* utkom, hadde den fra starten etablert en tydelig posisjon i det politiske terrenget. Kongens foreslåtte Grunnlovsendringer fikk motstand fra flere hold, inkludert fra *Patrouillen*. Men også enkeltaktører som blant andre Kaptein Johan Jørgen Broch og Pierre P. Flor var samstemte i sin motstand. Begge skrev de hver sin bok hvor de tok avstand fra forslagene. Som med alt menneskelig måtte også Grunnloven anses som ufullkommen, mente Flor. Men det var ikke god nok grunn til å gjøre inngripen i den. Det absolutte veto ble ansett som så inngripende at det ville forandre hele konstitusjonen.²⁵⁰

Patrouillen stod i klar opposisjon til regjeringen og kongens forslag om grunnlovsforandringer og det absolutte veto: «[...] det Absolute Veto, indført i vor Grundlov med de Bestemmelser og de Principer, hvilke den nu indeholder, er at berøve Folket al Ret, ved dens Repræsentanter at udøve den Lovgivne Magt».²⁵¹ I store ordlag langer Mariboe ut mot at dette lovforslaget og at et kongelig veto ville «innskænke i saa høi Grad den lovgivende Magt».²⁵² *Patrouillen* argumenterte for at et absolutt veto ville utfordre selve maktfordelingsprinsippet, og talte imot et hvert argument som talte for et kongelig veto, og mente at det ville: «innskænke i saa høi Grad den lovgivende Magt, og forandre, tvertimod Grundlovens udrykkelige Bud, en af dens væsentlige Grundsætninger».²⁵³ Det var kjensgjerning, skrev *Patrouillen* videre: «at vor Konge næsten ved ethvert Storthing har benyttet sig af sit Veto».²⁵⁴ Som følge av dette hadde flere lover ikke blitt vedtatt, men kun blitt stående som provisoriske anordninger.

Heller ikke å sammenlikne det norske folkestyre med andre republikkers system og president-vetoer var et argument som falt i god jord hos motstanderne av vetoet. Man kunne ikke overføre andre staters styresett til den norske, forslaget var «ingenlunde

²⁴⁹ Sitert i Steen, 1954, s. 309

²⁵⁰ Steen, 1954, s. 293

²⁵¹ *Patrouillen*, 18.3.1824, s. 123

²⁵² *Patrouillen*, 5.2.1824, s. 26

²⁵³ *Patrouillen*, 5.2.1824, s. 26

²⁵⁴ *Patrouillen*, 5.2.1824, s. 26

overeenstemmende med Gr.lovens Natur». ²⁵⁵ Et kongelig veto i andre stater var ikke noe argument for at Karl Johan skulle ha et, kun «folkets uafhænderlige Rettigheder, kan og bør være lige i alle Stater», ²⁵⁶ skrev *Patrouillen*.

Den 19. mars 1824 var konstitusjonskomiteen behandling av saken om et absolutt veto ferdig behandlet, hvor Christian Krogh var formann. I komitéens protokoll stod det:

Herved bemerkedes, at om det enn antages at det i alminnelighet i konstitusjonelle stater kunne være riktig at konge hadde det absolutte veto når ved Grunnloven var tatt det fornødne hensyn til å modifisere denne rett, så kan det samme dog ikke antages med hensyn til vår forfatning, hvor Grunnloven, især i den 17de § har tillagt kongen en sådan makt som ikke kan bestå med landets vel når kongen hadde det absolutt veto. ²⁵⁷

Et absolutt veto passet ikke inn i den norske Grunnloven, men den anerkjente at Kongen allerede hadde et absolutt veto i Grunnlovssaker. At komitéen tok opp dette aspektet, handlet nok om den pressediskusjonen som hadde foregått mens saken skulle behandles. I pressen hadde debattene gått gjennom hele våren mens Stortingsforhandlingene pågikk. Og fremst i debatten var *Patrouillen* og *Tilskueren*. Saken om det kongelige veto preget tematikken i de to bladene. Den polemiske tonen mellom *Tilskueren* og *Patrouillen* preget debatten, og gjennom meningsutvekslingene mellom de to opponentene kan vi få innsikt i *Patrouillens* meninger omkring saken.

4.1.2 To opponenter: *Tilskueren* og *Patrouillen*

Patrouillen og *Tilskueren* lå i jevn meningsstrid våren 1824. I *Patrouillen* var det til sammen 12 utgaver i perioden februar—juli som omhandlet eller var adressert *Tilskueren*. ²⁵⁸ *Patrouillens* formeninger om *Tilskueren* kom tydelig til uttrykk. At *Patrouillen* mislikte og betvilte redaktøren av *Tilskueren* var stadig tydelig i ordvekslingene dem imellom. Det kan også han noe med at redaktøren av *Tilskueren* var embetsmannen Peter Treschow, som var departementsfullmektig. Dette kom i tillegg til de åpenbare uenighetene vedrørende politiske saker: «De Færreste innsaae strax, at et Blad, hvis Udgiver var en Embetsmand, som uden Lov og Dom kan afskediges; et Blad, der endog gav haab om Meddelelse at

²⁵⁵ *Patrouillen*, 5.2.1824

²⁵⁶ *Patrouillen*, 5.2.1824, s 26

²⁵⁷ Sitert i Steen, 1954, s. 312

²⁵⁸ Nasjonalbiblioteket, hentet 20. mars 2023 fra: <https://www.nb.no/search?q=tilskuer&mediatype=aviser&sort=dateasc&series=patrouillen&fromDate=18240201&toDate=18240831>

offisielle Artikler, umuligen kunde vedligeholde den lovede Frimodighet og Upartiskhed».²⁵⁹ Det var klar tale fra *Patrouillen*, som trakk i tvil *Tilskuerens* evne til å bevare frimodige og upartiske ytringer om statsstyrelsen, og trakk dermed dens troverdighet i tvil som politisk opposent i den trykte offentligheten.

Tilskuerens perspektiver omkring det absolutte veto stod i kontrast til *Patrouillens*. Tonen mellom de to opposentene var tilspisset og polemisk. De stod på hver sin side i saken om det absolutte veto; *Patrouillen* i klar opposisjon til forslaget mens *Tilskueren* holdt bestemt på at et absolutte veto et gode, og nødvendig for å beskytte de som ikke var stemmeberettigete i Norge. Det var her gjennom debatten om det kongelige veto, at den store avstanden mellom meningsopponentene *Tilskueren* og *Patrouillen* kom til syne. *Tilskueren* var åpenbart regjeringsvennlig, dog ikke direkte kongevennlig, mens *Patrouillen* stod i tydelig opposisjon til både Kongen og regjeringen og vernet om Grunnloven hvilket i realiteten plasserte *Patrouillen* som liberal i politiske anliggende.

Redaktøren av *Tilskueren* var departementsfullmektig Peter Treschow Hansen, hvis onkel var leder av Kirke- og undervisningsdepartementet, Niels Treschow.²⁶⁰ Det kan derfor antas at *Tilskueren* langt på vei gikk kongen og regjeringens ærend. *Tilskueren* søkte i 1823 om portomoderasjon. Det ble fremlagt som et opposisjonsblad og at bladet skulle omtale offentlige anleggene og rapportere for nasjonen. I de siste årene hadde den offentlige samtalen manglet opposisjonelle organer, og Finansdepartementet erkjente dette problemet i sin behandling av søknaden. På grunn av behovet for politiske tidsskrifter ble *Tilskueren* tildelt den laveste postsatsen, som var en stats på under 1/10 av dens årlige abonnementspris.²⁶¹ Likevel var det alt annet enn opposisjonelt bladet skulle vise seg å bli. Tvert imot inntok den en konservativ holdning i politikken, og stilte seg bak Kongen og regjering.

I saken om det absolutte veto, ble det blant annet argumentert i *Tilskueren* at et veto måtte innføres for å verne og sikre folket, hvilket kom frem i innlegget 15. januar 1824. Her viet *Tilskueren* plass til en redegjørelse av vetoets bruk i europeiske konstitusjoners historie. «Den engelske Constitution derimod tilstaaer Kongen et absolut Veto, i hvis Kraft han kan nægte de af Parlamentet samtykkede Lovforslage sin Sanction, hvorved visse da maae

²⁵⁹ *Patrouillen*, 15.3.1824, s. 114

²⁶⁰ Nymark, 202, s. 234

²⁶¹ Nymark, 2020, s. 233

henlæggees»²⁶² skrev *Tilskueren*. Den trakk den engelske konstitusjonen frem som eksempel for sitt synspunkt og argumentasjon for hvorfor den norske stat likeså burde tillate kongen et absolutt veto. Vetoet måtte betraktes som et vern for de uten stemmerett og for «Borgers Frihed og rettigheder mod Folkeforsamlinges Vildfarelser».²⁶³ Det burde, mente *Tilskueren*, vektlegges at et veto var et privilegium som sjeldent var bruk for, men hvor vernet for folket var det viktige argumentet i saken. Ergo vil et kongelig veto være til gagn for et folkestyre. «Regjeringen har altid et klarere Begreb om Færelandets utvordes eller politiske Forhold end Undersaattende»²⁶⁴ argumenterte *Tilskueren*. Her brukte *Tilskueren* et klassisk konservativt argument som baserte seg på at folkeforsamlingers makt må avgrenses fordi de ikke er like kompetente som kongen og hans regjering.

Videre påpekte *Tilskueren* at «[d]enne Myndighed har ingen Regent af det nuværende Kongehus nogensinde gjort Brug af». ²⁶⁵ Vetoet måtte ikke ses på som en trussel mot folkestyret, mente *Tilskueren* og begrunnet det igjen med den britiske konstitusjonen; «fordi den Britiske Nation siden Aarhundreder er opdragen i og for en lovbunden Frihed».²⁶⁶ Den svenske kongen var likeså forpliktet til en lovbunden frihet. Kongen var i så stor grad moralsk forpliktet til sitt folk og militære, at det ville være vanskelig for ham å utøve et veto som var i strid og i konflikt med Parlamentet: «[...] den Regent, der attraaede at gjøre sin Villje gjældende mod Parlamentes og Nationens, neppe kunde gjøre sig haab om at understøttes ad den militære magt». Et interessant aspekt i denne argumentasjonen er hvor opptatte de var av å få innført et kongelig veto, men samtidig insisterte på at den ikke skulle bli brukt.

Patrouillen uenig i innføringen til tross for lovnader om at den nok ikke skulle brukes, og påstod at det var langt flere eksempler på herskesyke fyrster som innskrenket folkets makt, enn de som lot seg tøyse av moralsk forpliktelse til sine undersåtter.

Gives der ikke langt flere Exempler paa, at Regenter, enten av egen herskesyg Drift, eller ledede af deres Ministre, ved aaben Vold, eller lumskeligen, have skrenket Folkets Rettigheder, end Exempler, at National-Forsamlinger have stræbt at overskride deres Rettigheder paa den executive Magts Befolkning?²⁶⁷

²⁶² *Tilskueren*, 15.1.1824, s. 1

²⁶³ *Tilskueren*, 15.1.1824, s. 1

²⁶⁴ *Patrouillen*, 13.2.1824, s. 43

²⁶⁵ *Tilskueren*, 15.1.1824, s. 1

²⁶⁶ *Tilskueren*, 15.1.1824, s. 1

²⁶⁷ *Patrouillen*, 12.4.1824, s. 182

At andre land hadde det, var ingen gyldig grunn å innføre et kongelig veto i Norge. Norges situasjon måtte nødvendigvis forstås adskilt fra andre konstitusjoners ordninger: «Den Grund som du anfører, at fordi alle øvrige constitutionelle Konger have det absolute Veto, derfor bør vor Konge ogsaa have det, finder jeg ligesaa intetsigende, som jeg finder Factumet at være fremsat».²⁶⁸ Det var kun et folks rettigheter som var uavhendelige, og som ikke kunne gis slipp på, og som «kan og bør være lige i alle Stater; kun det er den hellige Grundsætning, hvorpaa alle Grundlover bør hvile.».²⁶⁹

Det måtte anses som grunnlovsstridig å innføre et veto, ut ifra de verdier den norske Grunnloven tross alt var bygget på i 1814, mente *Patrouillen*: «[...] det Absolute Veto, indført i vor Grundlov med de Bestemmelser og de Principer, hvilke den nu indeholder, er at berøve Folket al Ret, ved dens Repræsentanter at udøve den Lovgivne Magt».²⁷⁰ Og på lik linje som *Tilskueren* anførte klassiske konservative argumentasjoner, var dette klassiske liberale argumenter som bygget på ideen om folkesuverenitetsprinsippet og vernet om Grunnloven.

Tilskuerens mening i saken om det kongelige veto ble lagt frem og argumentert for som et vern for den ikke-stemmeberettigete borgeren. Dette kan fremstå som et mer vikarierende motiv fra *Tilskuerens* side hvis vi ser nærmere på redaktørens tilhørighet og bakgrunn. Med tett tilknytning til Regjeringen som departementsfullmektig og med en onkel som leder for Kirke- og undervisningsdepartementet, kan det virke mer tilbøyelig å anta at det i realiteten handlet om å sikre kongens og regjeringens makt.

Uenighetene som gjaldt det kongelige vetoet, var ikke det eneste som bød til debatt. Den 4. mars skrev *Patrouillen* et innlegg om den norske frihet og selvstendighetsfølelse, hvor Mariboe beskyldte *Tilskueren* for å skrive om den norske historien og anklaget *Tilskueren* for å ha syndet imot historiske kjensgjerninger. Hva som ble reagert på var *Tilskuerens* ordlegging som krediterte Norges selvstendighet og frihetsfølelse til Karl Johan, «Stifteren af vor Selvstændighed og Frihed [...]».²⁷¹ Var det ikke alminnelig kunnskap for enhver nordmann, at visse hovedbestemmelser var gjort; og grunnsetningene i Grunnloven hadde blitt vedtatt av selvstendige nordmenn før Karl Johan anerkjent som Norges konge, ytret *Patrouillen*. Det var ren villedelse av den norske selvstendighets historie, «som

²⁶⁸ *Patrouillen*, 5.2.1824, s. 26

²⁶⁹ *Patrouillen*, 5.2.1824, s. 26

²⁷⁰ *Patrouillen*, 18.3.1824, s. 123

²⁷¹ *Tilskueren*, 22.2.1824, s. 1

Tilskueren, forsøge at forvandske Historien, og ved denne Forvanskning strøe Virak paa en Fyrstes Alter, der kun kan glædes ved at bleven udkaaret til et fritt, selvstændig, trofast og tappert Folkets Drot». ²⁷²

Patrouillen kom ikke bare med motargumenter til *Tilskuerens* politiske punkter, den kom også med krass og tidvis sarkastisk kritikk rettet mot *Tilskuerens* rolle og anseelse som en politisk aktør: «en stor Trøst er det for os, at denne nye politiske Tilskuer endnu ikke er sadelsatt, eller rettere sagt, at han er saa vaklende i sitt politiske System». ²⁷³ Denne typen forsøk på å delegitimere meningsmotstanderen var typisk for samtidens debattkultur. ²⁷⁴ Den nedlatende tonen ble brukt aktivt i retorikken mellom de to tidsskriftene. «Stikk Fingeren i Jorden og lugt hvor De er, De vil da finde, at her kun gives eet Slags Normænd, der ligesom deres Forfædres udmærke sig ved Retsind, Trofasthed og Frimodighet [...]» ²⁷⁵ skrev *Patrouillen* til *Tilskueren*, og forsøkte å kritisere meningsopponentens troverdighet. Samme retorikk (eller kanskje heller hersketeknikk) fortsatte da *Patrouillen* trakk frem *Tilskuerens* sammenlikning av den norske og den spanske Grunnlov, hvor *Patrouillen* avviste blankt at en slik sammenlikning kunne gjøres, da det «er det samme, som at sammenligne Maanen med en grøn Ost». ²⁷⁶

Et annet problem som *Patrouillen* syntes å ha med *Tilskueren* var dens åpenbare kunnskapsmangel av hva som gjaldt historiske og politiske saker. I en etter hvert kjent, sarkastisk tone var *Patrouillen* tydelig i sin tale om hva han tenkte om sin opponents innsikter.

Deres mange og ivrige Tilhængere, gode og humane Herr Tilskuer, ønske af et oprigtig hjerte: at en Hippocrates snart maa indfinde sig i vore Egne og forskrive Dem en passende Dosis Nyserod fra Anticyra, der kan helbrede Dem, bedste Herr Tilskuer, for alle Deres mange øvrige politisk-historiske Svagheder. ²⁷⁷

Tilskuerens beskrivelse av *Patrouillen* var heller ikke videre smigrende. I kjent retorisk ordkrig, anklaget *Tilskueren* sin meningsopponent for å fornødre seg og føre sine lesere bak

²⁷² *Patrouillen*. 4.3.1824, s. 95—96

²⁷³ *Patrouillen*, 13.2.1824, s. 44

²⁷⁴ Johansen, 2019. *Komme til orde*

²⁷⁵ *Patrouillen*, 13.2.1824, s. 46

²⁷⁶ *Patrouillen*, 13.2.1824, s. 46

²⁷⁷ *Patrouillen*, 29.3.1824, s. 145. Hippokrates anses som legekunstens far. «Nyserod» er dansk for «Julerose» og ble brukt i tradisjonell urtemedisin som blant annet brekningsmiddel og «djevelutdrivelse» ved sinnsykdom. Altså sparer ikke *Patrouillen* på kruttet da den gikk til angrep på *Tilskuerens* åpenbare manglende kunnskaper om politisk historie.

lyset ved å utelate informasjon om hvem han egentlig var, ettersom Mariboe fremdeles på dette tidspunktet var anonym forfatter av hoveddelen av *Patrouillen*:

I høi Grad oprørede har det været for Indsenderen at læse i Patrouillen No. 2 S. 21 hiin Udladelse mod en baade ved sin Alder og sine mangfoldige Fortjenester ærverdig Statsmand og Philosoph. Udladelsen er desuden ligesaa uretfærdig som uværdig. Saaaledes fremtræder kun en Skribent, som higer efter Pøbelens Bifald; thi pøbelsaktigt er og bliver det overalt, hvor der endnu gives Gnist, jeg vil ikke sige at Dyd, men kun af Anstændighed, naar en Journalist fornædret sig saa dybt, at han forbinder med en Yttring om en Forfatters kun halvt forestaaede Mening om en Bemærkning, der sigter til at opvække Ringeagt mod hans Person; og dobbelt pøbelagtig er det naar samme gjælder en Olding af saa høi en værd baade fra Aandens og Hjertets Side som den i Patrouillen omtalte.²⁷⁸

Den meningsutvekslingen som foregikk mellom de to meningsmotstanderne vekslet mellom uenigheter om politikk og personangrep. Nedsettende utsagn om hverandres kompetanse eller innsikt gikk igjen i mange av argumentasjonsrekkene. *Patrouillen* var tydelig uenig i *Tilskueren* måte å tolke den konstitusjonelle makten på. Uenighet om hvordan man skulle forstå og anvende grunnloven og den konstitusjonelle makten var åpenbar: «Kan man læse større Galimatias, end den Anonymus fremsætter Side 23?»,²⁷⁹ skrev den i et av sine mange tilsvær om *Tilskueren* politiske innspill og tolkninger. Selv leserne av *Patrouillen* burde være i stand til å avsløre at mangelen på kunnskap til Grunnloven og politisk takt var høyst tilstedeværende i *Tilskuerens* resonnement:

Side 17 fortæller Anonymus os, at Kongen foreskrev Stortinget i 1821 Betingelserne, under hvilke han vilde sanctionere Beslutningen [hvor brennevinsbrenning ble forbudt] angaaende Modificationer i den Norske Adels Retigheder; vi overlade det til Læserne selv, at commentere denne Sætning, samt det Øvrige, som Side 17 og Side 11 indeholde. At dette røbe ligesaa megen fiin politisk Takt, som kondskab til vor Grundlov, herom kan neppe være to Meninger (!?)²⁸⁰

Meningsforholdene mellom *Patrouillen* og *Tilskueren* forble polemisk, noe *Patrouillen* selv erkjente: «[...] saa tvivle vi dog paa, at der nogensinde kan blive Harmonie imellom den forsigtige, kloge, ængstelige, overfladige Herr Tilskuer og den ligefremme, frimodige, constitutionelle Patrouille.»,²⁸¹ skrev den allerede i Mars 1824.

Men det var ikke bare *Patrouillen* som *Tilskueren* lå i strid med. Også *Patrioten* var en opposisjonsavis *Tilskueren* brukte tid på å diskutere med.²⁸² Og det var til *Patrioten* at

²⁷⁸ *Tilskueren*, 8.2.1824

²⁷⁹ *Patrouillen*, 12.4.1824, s. 180

²⁸⁰ *Patrouillen*, 12.4.1824, s. 181

²⁸¹ *Patrouillen*, 15.3.1824, s. 118

²⁸² Nymark, 2020, s. 234

Patrouillen overløt ordkampen med *Tilskueren*: «*Patrouillen* overløder i øvrigt til *Patrioten* at fuldende den begynte Smelteprøve med *Tilskueren*, og inderlig skal det glæde os, om den fremkommende *Regulus*²⁸³ holder saa mange Procent, at den fortjener videre Bearbeidelse og Omkostninger».²⁸⁴

Patrioten og *Tilskueren* lå også i åpen ordfeide, men *Patrouillen* var nok ikke helt ute av debattene. Den fulgte trolig tett på meningsvekslingene, noe vi kan se da *Patrouillen* uttalte på at den syntes at *Patrioten* hadde kommet med noen unødig angrep på *Tilskueren*, da *Tilskueren* hadde antydnet våpenhvile: «Det gjør os ondt at ikke *Patrioten*, ikke forstod at respectere Parlamentair-flagget, hvilke denne *Tilskuer* reiser, og vi ventede af *Patrioten*, at han i det mindste for denne Gang havde seet igjennem Fingerne med den tilskuerlige Arvesynd, alltid at ville beholde det sidste Ord».²⁸⁵

Debattene som forgikk mellom de to opponentene, dominerte spalteplassen hos *Patrouillen*. Det var en politisk debatt som var med på å forme *Patrouillen* som opposisjonsavis og den trykte offentligheten. Saken om det absolutte vetoet var et omfattende politisk spørsmål som opptok den politiske offentligheten våren 1824. *Patrouillens* engasjement og stilling i diskusjonen rundt den, har vært av stor betydning for å kunne plassere *Patrouillen* i det politiske landskapet i samtiden. Den hadde en liberal profil med et sterkt vern om Grunnloven, og argumentasjonen ble ført under flagget av folkesuverenitetsprinsippet og folkeopplysning.

4.1.3 Lokalpolitikk og «Politiske Strøetanker»

Saken om det absolutte kongelige veto, sammen med den politiske meningsutvekslingen med *Tilskueren*, preget i stor grad *Patrouillens* innhold gjennom våren og sommeren 1824. Men i løpet av første året i dens eksistens ble det også viet mye plass til saker av en mer lokalpolitisk art. Dette kan ha noe med den geografiske plassering til avisen å gjøre, da Stortingsforhandlingene foregikk i Christiania. Med avisens trykkevirksomhet lokalisert i Drammen, kunne ikke Mariboe være like tett på politikken i hovedstaden som han senere var, og det kan trolig forklare noe av avstanden den hadde i noen av de politiske sakene. Det

²⁸³ «Et chemisk Utrykk ved Erts-Prøver», i *Patrouillens* fotnote, 16.2.1824, s. 30

²⁸⁴ *Patrouillen*, 16.2.1824, s. 30

²⁸⁵ *Patrouillen*, 17.5.1824

har vært et aspekt som har vært med på å forklare *Patrouillens* utvikling og profesjonalisering som opposisjonsavis.

En av de andre sakene som det ble viet mye oppmerksomhet i *Patrouillen* våren 1824 var den om Drammens-representantene krigsråd Pierre P. Flor og statskaptein Elling Mathias Holst. I referatene fra Stortinget den 28. februar 1824, kom det frem at:

[...] i Drammen Districtsforsamling den 20de Februar dette Aar foretagne Valg af Repræsenter af Drammens Bye til nærværende Storthing bør, som uforeneligt med Grundloven uefterretteligt at være, og som en følge heraf kunne de valgte Repræsenter, Krigsraad Flor og Statscapitain Holst, ei efter bemelde Valgforretning tilstædes at møde og tage Sæde paa Storthinget.²⁸⁶

På grunn av dette, mistet Drammen sin rett til å sende representanter til Stortinget. Begrunnelsen var at de hadde stemt på seg selv. Med 47 mot 24 stemmer ble det vedtatt at «Drammens Bye ansees for uberettiget, til nærværende Storthing at fremsende Repræsenter».²⁸⁷

I et innlegg adressert «Om Repræsentationsretten ved Storthinget» omtales saken hvor Drammen by har tapt representasjonsretten etter fullmaktsprøvingen ved Stortinget i 3. år, tilsynelatende uten god grunn. «Ifølge Kundgjørelse i offentlige Blade har Drammen Commune tabt sin Repræsentationsret i tre Aar, uden at man har seet de Grunde, som har motiveret denne Storthingets Beslutning»,²⁸⁸ skrev *Patrouillen*.

Patrouillen mente at å nekte Drammen representasjonsrett for tredje år på rad, måtte kunne kalles Grunnlovsstridig, da det blant annet i verste fall kunne føre til at minimums kravet til representanter på 75 ved stortinget ikke ble imøtekommet. Avisen listet opp flere grunner og henviste til flere av Grunnlovens paragrafer: «Det er uforenelig med flere af Grundlovens bestemmelser, thi; [...] 4) Udtrykker Slutningen af Grdlvs. § 59 sig saaledes: ‘og bør Repræsæntanternes Antall i det hele ikke være mindre end 75’.» Dersom en annen by eller «commune» skulle havne i tilsvarende situasjon som Drammen, da ville ikke Stortinget kunne bli vurdert som fulltallig, skrev *Patrouillen*.

Saalænge altsaa det er en uomtvistelige Sandhed, at Drammens, eller enhver anden Commune udgjør en Deel af det Norske Folk, er det en Selvfølge, at naar en Commune berøves Repræsentationsretten, er det ikke længre Folket, men en

²⁸⁶ St. forh. 1824, S, 28.2.1824, s. 153

²⁸⁷ St. forh 1824, S, 28.2.1824, s. 154

²⁸⁸ *Patrouillen*, 5.4.1824, s. 161

Deel, eller in casu den største Deel, af Folket, som udøver den lovgivende Magt imod Grundlovens nysciterede bestemte Udtryk.²⁸⁹

Patrouillen kom med eksempler på byer og ulik representasjonsrett. Det ble pekt på at det var inkonsekvetheter i Stortingsforhandlingene. Flor og Holt (i tillegg til Dietrich Cappelen) ble ikke godkjente som representanter fra Drammen på grunner som burde gjort at heller ikke representantene Mørch og Larsen ble valgt inn.²⁹⁰ Det var et frimodig forsvar *Patrouillen* kom med i møte med anklagene som var rettet mot representantene Flor og Holst:

Staaer det i de sidst opregnede §pher noget Forbud imod at vælge paa sig selv? Naar man vil bortraisonnere en Lovs Mening og Forstand, kan man ei herved bortraisonnere selv den tydeligst udtalte Lov, og vil ei dette letteligen lede til Vilkaarlighed? Hvor findes da Værn for Frihed og Borgersikkerhed?²⁹¹

Mer overordnet diskuterte *Patrouillen* også hvem som burde kunne velges og ikke som representanter til Stortinget. Et av samtidens viktigste idealer og kriterier var uavhengige, autonome og utdannede menn.²⁹² Og et av temaene *Patrouillen* diskuterte handlet om Grunnlovens paragraf 62, som bestemte at pensjonister eller ansatte i hoffet ikke kunne velges til representanter. Her argumenterte *Patrouillen* mot de som mente man kunne forstå Grunnloven på en slik måte, som kunne åpne opp for at enkelte kunne velges som representanter. Faren med dette var at slike menn var i økonomisk forbindelse med kongen, og kunne ikke anses som uavhengige.

Patrouillen var tydelig i sitt motsvar, og den advarte mot å åpne opp for fortolkninger i Grunnloven: «[...] da turde maaskee mangan Rabulistes onde Aands fare i dette Nationens Palladium».²⁹³ Økonomisk uavhengighet hos representantene måtte være et ufravikelig prinsipp for å sikre representanter som ikke kunne kjøpes opp, eller la se bestikke av embeter eller andre goder.²⁹⁴ Suppleanten fra Skien hadde blitt avist fordi hans sønn mottok pensjon fra kongen, men hva da med Grev Wedel Jarlsbergs hustru som mottok årlige summer fra kongen: «men man har ikke erfaret, at der angaaende Grev Wedel og hans Gemalinde skal qua Statsdame have 300 Spd. Aarlig af Hs. Majestet»,²⁹⁵ trakk *Patrouillen* frem.

²⁸⁹ *Patrouillen*, 5.4.1824, s. 163

²⁹⁰ *Patrouillen*, 8.4.1824, s. 175

²⁹¹ *Patrouillen*, 19.4.1824, s. 8

²⁹² Johansen, 2017, s. 205.

²⁹³ *Patrouillen*, 12.2.1824, s. 35

²⁹⁴ Johansen, 2017, s. 205

²⁹⁵ *Patrouillen*, 8.4.1824, s. 175

Patrouillen lot seg engasjere i flere politiske saker i 1824. Deriblant ble det brukt endel spalte plass for å diskutere ulike politiske tanker og saker. En av disse handlet om Statsministerens reiser i forbindelse med sykdom eller liknende. En embetsmann hadde tillatelse til å foreta reiser grunnet sykdom mot at det ble konstituert en annen i hans sted. *Patrouillen* derimot betvilte statsministerens lengre reise og mente at dette tilfellet var «udentvivil blandt de sjeldne Tilfælde».²⁹⁶ En undersøkelse av saken måtte gjøres av Stortinget: «Udentvivil fortjener denne Sag Storthingets Undersøgelse, thi Sparsommelighed bør jo være Hovedgrundsætningen i vor Finantsbestyrelse»²⁹⁷

En annen sak *Patrouillen* drøftet handlet om tilordningen av Oberst og stiftsamtmann Fade. Han tildeltes en statspost etter et opphold i Sverige. Grunnlovens paragrafer 13 og 29 ble trukket frem da det ble stilt spørsmål om tilsettelsen, «Ved at gjennemgaae Grundloven, kan vi ikke udfinde, at der paa noget Sted i samme omtale, at Statsraade paa saadan Maade skal tilordnes [...]».²⁹⁸

Felles for flere av sakene var *Patrouillens* ettertrykkelige ønske om å ettergå både Regjeringen og Stortinget i sømmene, slik at de ikke skulle kunne falle og få sitt «Banesaar af Vilkaarligheden».²⁹⁹ Trykkefriheten og opposisjonen måtte fungere som en motvekt til de konstitusjonelle makter, og slik sett bistå med å opprettholde balansen og sikre den lovbundne friheten, for: «En kraftfuld Regjering der handler efter Troe og Love, har intet at frygte af nogen somhelst Opposition [...]».³⁰⁰

Patrouillens politiske innhold og debatter innafor de politiske foregikk i hovedsak som meningsutvekslinger mellom meningsopponenter og kommenterende innlegg til politiske vedtak i 1824. Det ble ikke referert til konkrete debatter i Stortinget slik vi kan se fra 1827. Politiske saker ble kommentert som innlegg med et overordnet tema som angikk politikken, eller gjennom debatt mellom meningsopponenter slik so den med *Tilskueren*. Det var med andre ord et politisk opposisjonelt blad som hadde en mer kommenterende profil i møte med politiske saker i 1824.

²⁹⁶ *Patrouillen*, 1.3.1824, s. 84

²⁹⁷ *Patrouillen*, 1.3.1824, s. 84

²⁹⁸ *Patrouillen*, 1.3.1824, s. 85

²⁹⁹ *Patrouillen*, 13.2.1824, s. 42

³⁰⁰ *Patrouillen*, 13.2.1824, s. 48

4.2 Oppsummert

I 1824 var *Patrouillen* fremdeles en ny aktør i den politiske offentligheten. De sakene som gikk igjen i *Patrouillen* i 1824 var blant andre den om kongens ønske om et absolutt veto som for det meste kom til uttrykk gjennom de meningsutvekslingene som ble gjort med *Tilskueren*. En annen var den om representasjonsretten for Drammen by, ved representantene Pierre P. Flor og Elling Mathias Holst. Utover dette var det ulike politiske saker som ble adressert fra tid til annen, inkludert *Patrouillens* søknad om portomoderasjon. Dens politiske dekning var synlig gjennom sterke meningsutvekslinger og innlegger om ulike politiske temaer.

Dette trekket ved avisens tidlige drift, skal vi straks se stod i kontrast med den som utviklet seg fra 1827 og utover. Da gikk avisen over til å ha en mer refererende stil, og med plass på første rad i politikken, var *Patrouillen* nærmere Stortingsforhandlingene. Selv om *Patrouillen* dette første året har en kommenterende tilnærming til politikken, har det politiske ståstedet til avisen blitt tydelig markert. Den kjemper for å verne om Grunnloven, og var en høylytt motstander av for sterk kongelig makt. Det politiske grunnlaget som ble lagt dette året, var viktig for avisens utvikling.

5 Fra kommenterende til refererende. *Patrouillen* i 1827 og 1830

Underveis i undersøkelsen av *Patrouillen* har det som tidligere nevnt vist seg at dens største og mest tydelige utvikling i henhold til profil og innhold kan ses i overgangene mellom årene 1824 og 1827. Det som var påfallende, var hvordan *Patrouillen* helt tydelig endret tilnærmingen den hadde i politiske anliggende i fra 1827 og senere. Kortfattet kan en si at *Patrouillen* gikk fra å ha en litt mer kommenterende stil av hva det gjaldt politiske spørsmål i 1824, mens den fra 1827 viste en mer nøytral og refererende stil. Trykkevirksomheten har blitt flyttet fra Drammen til Christiania og med dette var Mariboe nå tettere på den politiske aktiviteten og forhandlingene som skjedde i Stortinget. Dette kan vi se ved at sakene fra Stortinget ble gjengitt kort tid i *Patrouillen* etter at det var blitt tatt opp i tinget, med langt flere detaljer fra forhandlingene.

Det har vært endringer og utviklingstendenser også i overgangene fra 1827 til 1830, men overordnet er det en større kontinuitet i formidlingen imellom disse årene. Det største bruddet i formidlingstradisjonen fant sted i overgangen fra 1824 til 1827. Dermed 1827 og 1830 bli presentert som i dette kapittelet samlet å drøfte de endringene og utviklingene som skjedde innenfor disse årene.

5.1 På plass i Christiania: *Patrouillen* 1827.

Med flyttingen til et nytt trykkeriet i Christiania var *Patrouillen* tettere enn tidligere på Stortingssamlingene. Etter å ha drevet avisen i to år uten portomoderasjon, fikk Mariboe omsider innvilget dette. Innvilgelsen av portomoderasjon var unektelig av stor betydning for *Patrouillens* mulighet for en bredere utbredelse og nasjonal distribusjon. Muligheten for å nå et større publikum kunne omsider realiseres, og Mariboers mål om å åpne politikken for alle, var på vei i riktig retning. Trykken i *Patrouillen* har blitt noe bedre og lettere å lese, men den fortsatte å utgi i oktavformat, som siden utkom i samlede hefter omtrentlig hvert kvarta ut 1827. I det hele fremkommer det som at *Patrouillen* har vært igjennom en modningsprosess og blitt en mer profesjonell politisk aktør.

I 1827 trådte et nytt Storting sammen. Interessen for valget i 1826 var etter pressen å dømme stor dette året, men det var ikke tegn til agitasjon i pressen.³⁰¹ Ludvig Mariboe hadde riktignok oppfordret i *Patrouillen* til å unngå å stemme på embetsmenn og andre øvrigheter

³⁰¹ Steen, 1962, s. 31

ettersom de lett kunne være avhengige av Kongen, hvilket var i strid med moralen om å forholde seg uavhengig, men det kan neppe kalles valgagitasjon. Sakene som ble drøftet dette året var blant andre spørsmål om valgeregler, om ed til forfatningen og hvilke egenskaper valgmenn og representantene skulle ha.³⁰²

Til tross for at konges forslag om det absolutte veto ble endelig nedstemt i 1824, fortsatte det å dukke opp også i 1827. Forskjellen i de senere årene var at forslaget ble raskt lagt dødt uten videre styr og oppmerksomhet i Stortinget. Selv viet *Patrouillen* kun to utgaver til omtale av det absolutte veto og det gjenopptatte forslaget i 1827.³⁰³ Dens mening angående saken forble uendret fra forrige runde med debatt: «Hvor liden Betryggelse indeholde ikke hine Bestemmelser i Norges Grundlov, om engang i Tiden, en despotisk Konge, understøttet af likesindede Svenske Raadgivere, som ei kunne drages til Ansvar af det Norske Folks Represæntanter, sad paa Thronen?».³⁰⁴ Et absolutt veto ville komprimere folkestyret og måtte ikke innføres i Norge, som i så stor grad var avhengig av sin svenske konge og hans svenske rådgivere, var *Patrouillens* mening. Faren for at det i fremtiden under en annen konges ledelse kunne bli misbrukt, var ikke noe en kunne avvise.

Foruten for et par innlegg om det absolutte vetoet, var spalteplassen i *Patrouillen* under Stortingssamlingene nå reservert dagsreferater fra Stortinget i 1827. *Patrouillen* refererte fra Stortingssamlingene dag for dag, og den politiske profilen til avisen var blitt tydeligere og mer definerende. Avisen utkom med omtrentlig samme intervall som tidligere; en til to ganger i uken, men med noe økt frekvens i juli.

Måten den gjenga referater på var at den hadde korte oppsummeringer fra flere av samlingene i en avisutgave, med tidvise gjengivelser av utsagn og debatter fra Stortingssamlingene. Utgavene som utkom underveis under Stortingssamlingen i 1827, og som inneholdt referater fra samlingene var titulert «Storthinget», og åpnet med å datere når en debatt eller et vedtak hadde skjedd: «Torsdag den 15de Februar endtes Debatterne angaaende Reglement-Committeens foreløbige Indstilling».³⁰⁵ Deretter fulgte en eventuell beslutning: «Som Følge deraf besluttedes: Naar Storthinget, i Overenstemmelse med Grundsløven, er constituert og aabnet, skal det samlede Storthingg af sin egen Midte

³⁰² Steen, 1962, s. 31

³⁰³ Med forbehold om at ikke alle utgavene har blitt gjennomgått systematisk etter at stortingsforhandlingene ble avsluttet. Nasjonalbibliotekets søkemotor gav for øvrig ingen treff utover de nevnte utgavene som har blitt undersøkt, men jeg kan ikke utelukke at temaet ikke ble adressert i senere innlegg samme året.

³⁰⁴ *Patrouillen*, 10.2.1827

³⁰⁵ *Patrouillen*, 22.2.1827, s. 1

udnævne en Valgcommittee, bestaaende av 9 Medlemmer».³⁰⁶ Meddelelsene fra Stortingssamlingen utkom som oftest innen en uke etter at forhandlingene var skjedd i Stortinget, og i all hovedsak var det slik *Patrouillen* gjena referater fra Stortinget i 1827. De var detaljerte og relativt tidsnære, tatt i betraktning distribusjonsstandard.

Patrouillens rapporteringer fra Stortinget inneholdt gjerne referater fra flere samlinger i en utgave. Den 22. februar refererte både fra Stortingsforhandlingene når Odelstinget var samlet den 15. februar og den 17. februar. Selv om Stortinget trådte sammen allerede 1. februar, gjenga ikke *Patrouillen* referat fra de første samlingene i Stortinget. De to første utgavene som kom mens Stortinget inneholdt to innlegg med tanker om det gjentatte forslaget om et absolutt veto. Årsaken til at de første stortingssamlingene ikke ble gjengitt som referat i *Patrouillen*, var nettopp fordi disse første samlingene tok for seg representantenes prøving av fullmakter, og disse ble unnlatt offentligheten ved at de ble holdt bak lukkede dører.³⁰⁷ Den offisielle åpningen av Stortinget skjedde først den 12. februar 1827.

Den første rapporteringen fra Stortinget kom derfor fra *Patrouillen* den 16. februar. Her gjenga *Patrouillen* den trontalen Karl Johan hadde holdt ved åpningen av Stortinget mandag 12. februar, da var fullmaktsprøvingene ferdig behandlet. Den inkluderte også Stortingspresident Christian Kroghs besvarelse av kongens innlegg. I samme utgave fulgte en liste over de menn som i «overeenstemmende med Grundlovens §. 74 udvalgte en Fjerdepart blandt dets Medlemmer, som skulle utgjøre Lagthinget.»³⁰⁸ Deretter ble det opplyst hvilke menn som var valgt inn i til komitearbeidet som skulle «gjennemgaae Reglement et for Storthingets invdortes Politie». De utvalgte mennene som var valgt inn i Lagtinget var oppgitt med den stilling og antall stemmer de hadde blitt valgt inn med og i den samme utgave ble det videre informert om i hvilke saker Stortingspresidenten hadde lagt frem for Stortinget. I det hele viser *Patrouillen* allerede i tidlige utgaver et langt sterkere nærvær i politikken, enn den hadde da Stortinget var samlet tre år tidligere.

I 1827 fikk *Patrouillen* innvilget billett på galleriet for å følge med på Stortingssamlingene: «Justits- og Politie-Departementet, til hvilket, overeenstemmende med ovennævnte Reglements §. 54, Fordelingen af Indgangsbilletter er overladt, har visst Publicum den Opmærksomhed, at give saaveld til mig, qva Redactør af *Patrouillen*, som til

³⁰⁶ *Patrouillen*, 22.2.1827, s. 1

³⁰⁷ St. forh., 1827, S, 14.2.1827, s. 90

³⁰⁸ *Patrouillen*, 16.2.1827, s. 50

Udgiveren af Morgenbladet, en fast Indgangsbillet».³⁰⁹ Med dette hadde de to redaktørene i *Patrouillen* og *Morgenbladet* mulighet til å underrette offentligheten om viktige debatter, taler og bestemmelser som fant sted på Stortinget. *Patrouillens* adgang til Stortingsforhandlingene ble også bekreftet gjennom de vedtatte innstillingene fra komiteen for lovforslags trykning noen måneder senere:

Storthinget besluttede: Udgiveren af Bladet Patrouillen tildæles Adgang til Storthingets og dets Afdelingers Protocoller, ligesom ogsaa Adgang til de indkomne kongelige Propositioner , Lovforslag, Committee-Indstillinger med Bilage og andre Documenter, i alle Henseender lige med Udgiveren av Morgenbladet.³¹⁰

Med dette var Mariboe tett på de politiske handlingene i Stortinget, og muligheten for å opplyse offentligheten var til stede. Men dette var likevel ikke tilstrekkelig, og Mariboe fremmet et forslag om at et eget Stortingsblad, dedikert til å referere debatter og forslag, burde opprettes.

5.1.1 Storthings-efterretninger

Behovet for en tids nær dekning av Stortinget var nødvendig, mente Mariboe. Han mente at for å vekke den politiske interessen blant folk og borgerklassen, så måtte de få innsikt i hva som skjedde under Stortingssamlingene, mens de pågikk: «[...] de mest virksomme Midler for at oplive og udbedre Interessen for Alt hvad vedkommer de offentlige Anliggender [...] bør udentvivi Bekjendtgjørelsen af Storthingets Forhandlinger, medens det er samlet, henregnes». Han begrunner forslaget sitt med bestemmelsen i paragraf 84 hvor offentligheten var hjemlet: «Storthinget holdes for aabne Døre».³¹¹ Denne paragrafen lovfestet at Stortingets forhandlinger skulle bekjentgjøres ved trykken slik at offentligheten kunne underettes.

I forlengelsen av argumentasjonen om å dele offentlige anliggende med folket, ble forslaget om et eget blad som refererte fra Stortingsforhandlingene tatt opp. Den 23. mars 1827 ble forslaget om et eget Stortingsblad lagt frem. I forslaget ble dette bladet foreslått å hete *Storthings-efterretninger*, og at det skulle være et blad som skulle rapportere og referere fra stortingsforhandlinger mens de pågikk. Argumentene var å få en utvidet publisitet av

³⁰⁹ Patrouillen, 16.2.1827, s. 53

³¹⁰ Patrouillen, 6.3.1827, s. 100

³¹¹ Lovdata, «Grunnloven av 1814», § 84

stortingssamlingene og å gi allmuen tilgang til stortingsforhandlingene mens de pågikk. Den skulle gi et summarisk overblikk av forhandlingene, under Stortingets eget oppsyn.

Ettersom *Storthings-efterretninger* kunne bli et potensielt konkurrerende blad for *Patrouillen* dersom det skulle bli realisert, kan det tyde på at det for Mariboe faktisk var viktigere med folkeopplysningen og tilgang til politikken, enn det var med provisjon fra avissalg. Tanken var at det skulle utgis hvert år tinget var samlet. Argumentasjonen var at bladet ville bidra til å åpne offentligheten. Og åpenhet ville gi økt tillit, og offentligheten var helt avgjørende og grunnleggende for det norske folkestyret og konstitusjon, hevdet Mariboe og begrunnet det med at: «Offentligheten er Aanden af vor Constitution».³¹² Ønsket var at *Storthings-efterretninger* skulle utgis som et tillegg til *Patrouillen*, og kunne dermed utkonkurrere *Morgenbladet* på et viktig felt.³¹³

Mariboe fikk støtte blant flere, deriblant Eivindvikpresten Niels Dahl som «gjorde hvad der stod i hans makt for å vekke almenånden».³¹⁴ Debattene hvor Dahl var involvert, ble sitert i *Patrouillen* den 23. mars 1827. Dahl hadde ytret seg med varme over utgivelsen av et blad som *Storthings-efterretninger*:

Storthings-Efterretningerne, under Storthingets eget Opsyn, udgivne medens det holdes, extractviis, uden trættende Vidtløftighed, og som alene give et summarisk Overblik over alle Forretningernes Gang i Storthinget, og Hoved-resultaterne af hvad der bliver udrettet, vil være et høit gavnligt Hjælpemiddel endog for Embedsmænd og alle inderfor Bondestanden.³¹⁵

Dahl var ikke enig i komitéens avslag på at Stortingets forhandlinger skulle utkomme i et eget blad. Et slik blad ville være av stor viktighet for å utdanne almuen: «For Almuesmanden i Almindelighed vil det være af Viktighed [...] da en ikke aldeles uvidende Almuesmand af disse Efterretninger kan see hvor omhyggelig Lovforslage blive drøftede».³¹⁶

Gjennom et eget blad kunne offentligheten få innsikt i de møysommelige prosessene som et lovforslag eller debatter måtte igjennom. «Jeg øiner ikke noget tænkelig Middel, der mere directe leder til baade at oplyse Almuen, og tillige hos den at befæste Tillide til Embedsclassen»,³¹⁷ argumenterte Dahl, og fortsatte: «Neppe kunne, efter min Anskuelse, en

³¹² *Patrouillen*, 17.1.1830, s. 2

³¹³ Laache, 1937, s. 338. Uten stenograf på Stortinget var det kun *Morgenbladet* som hadde hatt tilgang på å gjengi debatter og innlegg fra 1824, frem til *Patrouillen* fikk innvilget samme rett i 1827.

³¹⁴ Laache, 1937, s. 338

³¹⁵ *Patrouillen*, 23.3.1827, s. 137

³¹⁶ *Patrouillen*, 23.3.1827, s. 138

³¹⁷ *Patrouillen*, 23.3.1827, s. 139

ubetydelig Summa af Nogle hundre Specier, anvendes gavnligere, til et ædlere Øiemed». ³¹⁸
For selv ikke *Morgenbladet* eller *Patrouillen* klarte å dele tilstrekkelig fra Stortingets samlinger:

[...]at enkelte Ting af mer eller mindre Vigtighed i ethvert af disse Blade enten blive udeladte, udhævede, eller fremstillede fra en Synspunct, som maaskee Storthinget i det hele eller enkelte af dets Medlemmer ikke troe, at Taler eller Yttringer i Thinget have givet Anledning til. ³¹⁹

En gjennomgående holdning var likevel den at den alminnelige mann ikke hadde forutsetninger for å følge med i Stortingets anliggende, og burde heller ikke oppfordres til å legge seg opp i det. Det var en oppfatning om at lavere samfunnslag ikke hadde de samme forutsetningene til å forstå seg på politikk. Det var for de utdannede og innsiktsfulle å føre debatt. ³²⁰ Men Mariboe oppfordret likevel sine rundt 600 abonnenter, å dele de referatene som ble gjengitt i *Patrouillen*, ettersom: «mængden af Statsborgerne, hvoriblandt der findes saa mangem hvis Evner ei tillade dem at afsee Penge til at betale den vilkaarlige Priis, som en Udgiver af en dyr Tidende kan afsætte, kommer til Kundskab om hvad der forhandles paaa Storthinget». ³²¹ At man ikke kunne betale for et abonnent skulle ikke avgjøre muligheten for å få tilgang til offentligheten og politikken.

I politikken ellers ble motsetningen dypere mellom de to statsmaktene utover våren 1827. Dette til tross kongens velvillige holdning når det gjaldt grunnlovsforslagene. Det var en strid mellom kongen og Stortinget som ikke bare var juridisk, men likefullt politisk og ble utkjempet på to forskjellige arenaer: i Stortingssalen hvor statsråder kunne holdes ansvarlige for sine handlinger, og i odelstinget ved gjennomgåelse av regjeringsprotokollene. ³²² Stortingsarbeidet skred langsomt frem, og drev med detaljpirk hvor viktige kongelige proposisjoner til valglov og ansvarlighetslov var enda ikke kommet til behandling ved midten av mai, heller ikke budsjettet. ³²³ Dette kan vi også se i *Patrouillen* som gjenga forhandlingene fra Stortinget den 10. mai 1827. Her ble innstillinger fra komitéen for skattevesenet og budsjetter, samt statsrevisorens bemerkninger angående

³¹⁸ *Patrouillen*, 23.3.1827, s. 140

³¹⁹ *Patrouillen*, 23.3.1827, s. 140

³²⁰ Johansen, 2017, s. 117

³²¹ *Patrouillen*, 16.2.1827, s. 54

³²² Steen, 1962, s. 71

³²³ Steen, 1962, s. 71—73

statsregnskapet for 1819 tatt opp i Stortinget da de enda ikke hadde kommet til behandling.³²⁴

Den 3. mai skrev *Patrouillen* også om prosessene i Stortinget og vanskelighetene ved å få avsluttet endel av disse på grunn av stortingsrepresentantenes flerdelte roller: «derimot forekommer det os, at ved at tilbagesende Forslaget til Committeen, hvoraf en Deel af Medlemmerne have Sæde i Lagthinget, vorder det vanskeligt, om ikke næsten umuligt at faae Sager tilendebragte».³²⁵ Det ble da fremlagt et forslag om at Lagtingets medlemmer ikke burde ha komitéverv som innebar å behandle lovforslag. Dette ble trukket frem i *Patrouillen* den 26. juni, hvor saken om en lov angående Brennevins-brygging skulle behandles, ble kommentert: «Fra denne Synspunct have vi bedømt Vanskeligheden af Committeens Hverv, og tænkt os de mange Debatter, som den vil foranledige, uden maaskee dog at føre til andet Resultat, end at Forslaget hænlegges».³²⁶

I 1827 rapporterte *Patrouillen* i hovedsak fra Stortingets forhandlinger med korte, presise oppsummeringer og gjengivelser av debatter fra Stortinget i 1827. Det ble referert fra valg til komitéer, og hva resultatene ble, og *Patrouillen* fulgte opp på de politiske sakene som ble adressert på Tinget. Innslag av egne innlegg som ytret egne politiske tanker var færre, og sjeldnere, men kunne fortsatt forekomme, men slike innslag var i hovedsak færre da politiske referater fikk hovedplassen i *Patrouillen*. Spalteplassen var i hovedsak forbeholdt politiske debatter, referater og lovforslag. Og dette fortsatte den med også i 1830, fortsatt lokalisert i Christiania, men nå med folioformat.

5.2 På plass på Stortinget: *Patrouillen* 1830

Tre år senere var *Patrouillen* nok en gang klar for å rapportere til offentligheten om de politiske begivenhetene fra Stortinget. Det var tross alt i Grunnlovens ånd at det politiske samtalerommet skulle være tilgjengelig for offentligheten, og gjennom *Patrouillen* skulle Mariboe gjøre det han kunne for å bidra til dette. I 1827 fikk *Patrouillen* innvilget billett til galleriet på Stortinget, men dette året var Ludvig Mariboe var han etter flere år som redaktør og politisk engasjert i *Patrouillen* blitt valgt inn som representant på Stortinget, hvor han

³²⁴ *Patrouillen*, 16.5.1827, s. 138—141

³²⁵ *Patrouillen*, 3.5.1827

³²⁶ *Patrouillen*, 26.6.1827, s. 274

tjente flere verv i blant andre komiteen for «Gage- og Pensions-Listernes Revision, samt Bugettet og Skattevæsenet».³²⁷

Det Storting som trådte sammen den 1. februar 1830, kom til å telle 81 medlemmer: 51 valgt fra landdistriktene og 30 fra kjøpstedene. Grunnlovens bestemmelse om at tredjedeler skulle velges fra landdistriktene var altså ikke overholdt. 34 av tingmennene som var blitt valgt inn hadde møtt på Stortinget tidligere, mens 47 av de var nye i salen,³²⁸ deriblant Ludvig Mariboe. At Mariboe velges inn dette året, kan godt ses i sammenheng med *Patrouillens* posisjon og Mariboets engasjement i offentligheten i forbindelse med avisens dekning av undersøkelseskomisjonens arbeid etter Torgsalget året før. At han etter hvert var blitt en tydelig stemme i offentligheten som redaktør for *Patrouillen* bidro nok også. Han hadde vært politisk aktiv i flere år før han grunnla avisen, og gjennom *Patrouillen* fikk han en stemme i den politiske offentligheten.

De politiske sakene som ble drøftet denne våren var blant andre nok en gang Kongens forslag om et absolutt veto. Dette gjentagende forslaget ble tatt opp slik som ved de foregående Stortingsvalgene, men denne gangen foreslo Kongen til gjengjeld innskrenkninger i kongens rett til å gi provisoriske anordninger. Han foreslo også ønske om vetorett ovenfor stortingsvedtak og ved naturalisering av innflyttere.³²⁹ I *Patrouillen* kommenterte Mariboe forslaget om å gi Kongen veto i saker om naturalisering:

Det har været anført af en æret Taler: 'at det er ikke Kongens Interesse, men det Norske Folks Interesse, at den foreslaaede Forandring finder Sted.' Men Alt dette anførte ogsaa Regjeringen, da Spørgsmaalet var om at give Kongen det absolute Veto, og at lade ham faae Andeel i Naturalisationsretten.³³⁰

De nye forslagene om veto måtte ses i sammenheng med de begrunnelsene som ble gitt anført i vurderingen om et absolutt veto, skrev Mariboe. Regjeringen hadde allerede tatt stilling til hvorvidt det egentlig var kongens eller folkets interesse med et veto også i naturaliseringsprosesser, og det norske folk var klare i sin mening om dette, skrev Mariboe: «Den Norske Folks Interesse er det, at see Grundloven uforandret».³³¹ Et veto i naturaliseringssaker ville også være grunnlovsstridig. Komiteen som skulle vurdere forslagene avsto både forslaget om et absolutt veto og et veto for naturalisering av

³²⁷ St. forh., 1830, S, 24.2.1830, s. 136—137; 27.2.1830, s. 182;

³²⁸ Steen, 1962, s. 176

³²⁹ Steen, 1962, s. 176

³³⁰ *Patrouillen*, 31.8.1830, s. 5

³³¹ *Patrouillen*, 31.8.1830, s. 5

innflyttere. Det ble hevdet igjen at et absolutt veto ikke kunne innrømmes uten fare for Norges vesentlige interesser.³³² Komitéen hadde svart: «at den offentlige mening er på det bestemteste og udelte imot innrømmelse av absolutt veto».³³³

Spørsmål om Kongens og Stortingets kyndighet inntok mindre plass enn tidligere, men ble likevel drøftet i flere sammenhenger. Men et nytt spørsmål dukket opp, og det var om Stortinget skulle gi noe av sin myndighet til et mindre utvalg. Tidligere var det oppnevnt en valgkomite som valgte medlemmer til de de faste komitéene, og Stortinget skulle hver åttende dag foreta nytt valg, på vekselvis på 4 og 5 av valgkomitéens medlemmer.³³⁴ Ludvig Mariboe foreslo at valgkomitéen heretter bare skulle foreslå medlemmer, og at selve valget skulle ligge hos Stortinget og utvides til 15 menn og gradvis fornyes hver uke: «Capitain Mariboe fremsatte et motiveret Forslag, bestaaende af følgende 2de Punkter: '1: at den i §1 af Reglementet for 5te ordentlige Storthings indvortes Politie bestemte Valgcommittee kun gives Ret til at foreslaae Medlemmer til Committeeer».³³⁵ Det første forslaget handlet om å gi valgkomitéen forslagsrett, fremfor valgrett, mens det andre forslaget handlet om at medlemmene skulle gradvis byttes ut: «at hver 14de Dag udræde 4 og 5 af Valg-Commiteens Medlemmer. De saaledes Udtrædende maae ikke samme Gang vælges paa ny, eller førend et Mellemrum af 14 Dage, hvorimod Valget for øvrige er aldeles frit»,³³⁶ fremla han som forslag.

Blant de innledende argumentene til Mariboe ble det poengtert at utvelgelsen til de ulike komitéene var en tidkrevende affære for Stortinget: «Der behøves vel neppe nogen Beregning for at bevise, at mere Tid medgaaer til de ovennævnte Valg end til at vælge en Gang for Alle Medlemmerne til de ved Reglementet bestemte faste og særskilte Committeeer.»³³⁷ Men først for fremst var det den store makten valgkomitéen hadde, han mente var mest problematisk.

Mariboe mente at valgkomitéen hadde et for stort myndighetsområde på bakgrunn av at de kunne velge medlemmer, og med dette fryktet han «Valg-Commiteens Enevæde»:

Ikke kan jeg udfinde nogen fyldestgjørende Grund til at antage, at Valg-Vommitteens Medlemmer, der ikke vælges efter forud bestemte Regler, der vælges efter at Storthinget kun har været nogle Dage forsamlet, kunne havet

³³² Steen, 1962, s.176

³³³ Sitert i Steen, 1962, s. 176

³³⁴ Patrouillen, 24.2.1830, s 5.

³³⁵ St. forh., 1830, S, 20.2.1830, s. 139; Patrouillen, 24.2.18230, s. 6

³³⁶ St. forh., 1830, S, 20.2.1830; Patrouillen, 24.2.18230, s. 6

³³⁷ Patrouillen. 24.2.1830, s. 5

nøiere Beskjendtskab til samtlige Repræsenanters Kundskaber, Indsigter og tænkemaade, end det kan forudsættes hos Thingets øvrige Medlemmer.³³⁸

Mariboe ytret sin misnøye over hvordan valgkomitéens makt stadig hadde økt med årene: «hvilken udstrakt Myndighed har man ikke saaledes efterhaanden givet denne Valg-Committee!».³³⁹ Det hadde gått fra ha en «døgn-Tilværelse med innskærket Myndighed» til å ha fått en «vedvarende Enevolds-Magt», skrev han.

Disse forslagene ble støttet av Jonas Hielm, som mente at tinget ikke hadde rett til å forlenge sin makt og myndighet til andre, og at et slik tilfelle ville virke svekkende på forfatningen. Forslagene ble også anbefalt av reglementskomiteen, men de ble likevel forkastet av Stortinget mot 17 stemmer.³⁴⁰

5.2.1 «Offentligheten er Aanden af vor Constitution»³⁴¹

Det at Stortinget skulle holdes for åpne dører, skulle i teorien føre til at hvem som helst skulle kunne følge de forhandlingene som fant sted på Stortinget. I praksis var dette ikke tilfelle, noe som ble synliggjort da Justisdepartementet innførte reguleringen til galleriet.³⁴² De som fikk utstedt adgangsbillett var hver av tingmennene, statsråd og høyesterettsdommer, stattholderskapet, Universitetet, formenn i Christiania, offentlige institusjoner, borgerskapet i byen, landmilitæretaten og pressen. Til sammen ble det utstedt 255 billetter.³⁴³ Pressens rolle var å underrette offentligheten, slik at lesere av avisene anledning til å oppdateres på politiske forhandlinger og få innsikt i debatter som foregikk.

Patrouillen og *Morgenbladet* hadde begge to tidligere fått utdelt hver sin billett og plass på galleriet.³⁴⁴ Denne bestemmelsen kom fra komitéen for Tryking og Correctur som hadde vedtatt at Stortingets forhandlinger skulle meddeles via *Morgenbladet* og *Patrouillen*: «1) Udgiverne af Morgenbladet, og Bladet Patrouillen have paa den Maade, som vedkommende Præsidentskaber nærmere bestemme, Adgang til Storthingets og dets Afdelingers Protocoller med Bilage for derav at gjøre Brug ved deres Kundgjørelser, angaaende Storthingets Forhandlinger».³⁴⁵

³³⁸ Patrouillen, 24.2.1830, s. 5

³³⁹ Patrouillen, 24.2.1820, s. 6

³⁴⁰ Steen, 1962, s. 175

³⁴¹ Patrouillen, 17.2.1830, s. 2

³⁴² Steen, 1962, s. 172

³⁴³ Steen, 1962, s. 173

³⁴⁴ Steen, 1962, s. 174

³⁴⁵ Patrouillen, 3.4.1830, s. 1

Ganske straks det nye Stortinget var trådt sammen, ble forholdet mellom folket og Stortinget tatt opp til debatt. Folket hadde en lovbunden rett i å bli underrettet Stortingssamlingens forhandlinger og debatter, paragraf 84 lød nemlig som følger: «at Stortinget holdes for Aabne Døre, untagen i de Tilfælde, hvor det Modsatte besluttes ved Stemme fleerhed».³⁴⁶ Og det reiste seg spørsmål om hvordan forholdene kunne legges til rette slik at publikum lett kunne følge tingets forhandlinger, drøftinger, debatter eller vedtekter om ble gjort i Stortinget. Dette var sentrale punkter som drev Mariboos engasjement i kampen om å utvide offentligheten og gjøre den mer tilgjengelig for folket. For tilfellet var at ikke Stortingssamlingene var helt åpne for offentligheten. Fullmaktsprøvingene ble holdt for lukkede dører, og blant forsvarerne av dette, ble det begrunnet med at man ikke anså Stortinget som konstituert før etter fullmaktsprøvingene. Mariboe argumenterte imot.

I *Patrouillens* første utgave under Stortingsforsamlingene den 17. februar, ble Mariboos forslag om at fullmaktsprøvingene skulle skje for åpne dører og at offentligheten skulle få tilgang til også disse, publisert. Hans forslag skulle opp til diskusjon:

Ved den høit ærede Forsamlings Beslutning af 1ste denne Maaned, er det paalagt nærværende Committee at give Betækning og Indstilling, angaaende et af Repræsentanten Capitaine Mariboe, samme Dag, i Stortinget fremsat forslag, der gaaer ut paa, at, naar Committeeen har afgivet sin Betækning, angaaende Repræsentanternes Fuldmagter, og Sagen tages under Behandling, saadant maatte skee for aabne Døre.³⁴⁷

Stortingsamlingene var det rommet der politisk tale og debatt ble stiftet, og alt burde være åpnet for offentligheten, mente Mariboe. Det måtte være åpent for alle ved enhver anledning dersom man skulle forstå §68 som at Stortinget var åpent i det øyeblikket det trådte sammen «første søndag i Februarii Maaned»,³⁴⁸ noe som ikke var tilfelle.

Når alle representantene møttes i februar, måtte man anse stortinget som åpnet, slik Grunnloven hadde bestemt. Det var et fundamentalt prinsipp, at når representantene møttes, var Stortinget samlet: «Det er i henhold til visse Grundlovens bestemmelser, at jeg ærbødigst foreslaaer, at naar Fuldmagternes Revisions-Committee har til Stortinget afgivet sin Betækning, og Saken dernæst skal tages under Behandling, saadant maa skee under Aabne

³⁴⁶ Patrouillen, 6.2.1830, s. 1

³⁴⁷ Patrouillen, 17.2.1830, s. 1

³⁴⁸ Grunnloven av 1814, § 84

Døre»,³⁴⁹ skrev Mariboe. At fullmaktsprøvingene ble holdt bak lukkede dører, utilgjengelig for offentligheten måtte anses som Grunnlovsstridig.

Offentlighetsprinsippet var argumentasjonen de førte i debatten; og denne offentligheten var ansett som selve kjernen i Grunnloven. Tilhengerne av Mariboers forslag mente at mest mulig av Stortingets forhandlinger burde foregå offentlig eller offentliggjøres, og at det ikke var noen grunn til å fravike prinsippet når det gjaldt fullmaktsprøvingen. Motstanderne av Mariboers forslag argumenterte ved det formelle aspektet ved fullmaktsprøvingen. De forfektet deres argumentasjon om at forsamlingen av representanter ikke kunne kalles Storting før den hadde konstituert seg som Storting, og at det skjedde først etter at fullmaktene var prøvd og tvilstilfeller var avgjort. Mariboe argumenterte imot, og mente at Grunnloven var helt tydelig i om saken:

Da nu §84 ikke indeholde den Bestemmelse: at først naar Storthinget er constitueret, og dets Forhandlinger aabnes af Kongen, eller den, han dertil beskikker med en Tale, - men derimod bestemmer: 'at Storthinget holdes for aabne Døre, og det forhandlinger kundgjøres ved Trykken, undtagen i de tilfælde, hvor det Modsatte besluttes ved Stemme fleerhed' – saa ansee jeg mig ikke berettiget til at lægge mere eller mindre i disse tydelige Ord.³⁵⁰

Lukkede dører ville kun medføre en svekkelse av den allmenne tillit, og at mistenksomhet ville være et resultat av en slik uvitenhet som ville skapes med lukkede dører. Og det igjen ville forgifte hele den politiske atmosfæren.³⁵¹ «Thi hvorfor skjule sig, naar man ikke er bange for Lyset?»,³⁵² ble det argumentert. Dersom det ikke var noe å skjule, behøvde det heller ikke å foregå bak lukkede dører.

I referater fra stortingssesjonene i 1830 ble Mariboers forslag om at det måtte holdes åpne dører under fullmaktsprøvingene gjengitt: «Dernest tok samme Committees Indstilling angaaende repræsentant Capitain Mariboers forslag om, at Forhandlingerne med Hensyn til Fuldmagternes gjennemgaaelse burde foretages for aabne Døre».³⁵³ Det ble i samme referat opplyst om at komiteen for fullmaktenes revisjon skulle gi betenkning og innstilling til Mariboers forslag, og det ble anmodet at dette skulle skje for åpne dører.

Mariboers forslag var begrunnet i Grunnlovens paragrafer 67, 68 og 84. Men det forundret visse menn – dersom Mariboers begrunnelse var riktig – at «samtlige hidintil

³⁴⁹ Patrouillen, 6.2.1830, s. 1

³⁵⁰ Patrouillen, 17.2.1830, s. 2

³⁵¹ Johansen, 2017, s. 121

³⁵² St. forh., 1830, S, 10.2.1830, s. 37

³⁵³ St. forh., 1830, S, 10.2.1830, s. 12

afholde Stortinget havde handlet imod visse Grundlovens Bud». Det ble videre antydnet før saken var tatt opp til behandling, at Stortinget ikke var offisielt åpnet, før fullmaktene var godkjente, «saa forekommer det ogsaa Committeeen sandsynligt: at Grundlovens §84 ikkun har havt saadane Forhandlinger, som finde Sted ved Stortinget, efter at det har constituert sig og paa lovlig Maade er bleven aabnet».³⁵⁴ Stortingets egentlige forretninger var ikke begynt før etter fullmaktsprøvingene, og §84 bestemte at Stortinget kunne innhente høyesteretts «Betænkning over Juridiske Gjenstænde».³⁵⁵

Men en kontroll av valg og fullmaktsprøvinger burde vært holdt for åpne dører, ettersom mange nettopp hadde benyttet seg av denne anledning til å luke unna opposisjonelle menn, påstod Mariboe. Det var et ønske om personvern som gjorde at disse sakene ble holdt under diskresjon, argumenterte motstandere tilbake.³⁵⁶ Likevel var Mariboe klar på sin sak: Stortinget måtte anses som konstituert og samlet i det representantene var samlet, ikke først etter fullmaktsprøvingene: «At udvikle her Forskjellen mellem et samlet og aabnet Storting og et constitueret Storting [...]det anser jeg at være overflødig.»³⁵⁷

Offentligheten måtte anerkjennes som selve «aanden av vor Constitution»,³⁵⁸ uttrykte Mariboe, og mente at det helt tydelig stod i loven at det skulle være åpne dører når Stortinget var samlet; «saaledes har jeg ikke heller troet mig berettiget til at fortolke Ordet 'Storting' anderledes end som anvendeligt paa den første Sammenkomst af Repræsenanterne».³⁵⁹ Flaggordene var frihet, åpenhet og innsyn og spørsmålet om åpne dører angikk selve Grunnlovens ånd. Mariboe fikk støtte fra Jonas Anton Hjelm som var samstemt med Mariboe. Han støttet seg til at: «en Grundsætning i vores Statsforfating er Offentlighed».³⁶⁰ Det var ikke nødvendigvis ansett som et alvorlig avvik at Stortinget konstituerte seg for lukkede dører, men det satte en farlig presedens; det kunne føre til ytterlige utglidninger.³⁶¹

Denne kampen om åpenheten var et uttrykk for hvor viktig offentligheten og tilgangen på den var. Det var selve kjernen i Grunnloven. Den friheten som hadde blitt vunnet i 1814 ville gå tapt uten åpenheten i statsforvaltningen og i politikken. Offentligheten måtte være åpen og de offentlige debatter av statsaffærer måtte derfor frem. Uten den ville det ikke være

³⁵⁴ St. Forh. 1830, S, 10.2.1830, s. 13

³⁵⁵ Grunnloven, 4.11.1814, § 84

³⁵⁶ Johansen, 2017, s. 122

³⁵⁷ St. Forh., 1830 (del 1), s. 21

³⁵⁸ Patrouillen, 17.2.1830, s. 2

³⁵⁹ Patrouillen, 17.2.1830, s. 2

³⁶⁰ Johansen, 2017, s. 122

³⁶¹ Johansen, 2017, s. 122

en reell frihet. Men til tross for iherdig jobbing og Mariboers drivende engasjement for å åpne dørene på Stortinget, vant ikke opposisjonen frem i denne saken. Mariboers forslag ble forkastet mot 21 stemmer. Og tilfelle om åpne dører på Stortinget forble til dels endel av teorien, ikke praksisen. Galleriet på Stortinget åpnet ikke for pressefolk før etter at Kongen formelt hadde åpnet Stortinget, etter at fullmaktsprøvingene var avsluttet.

5.3 En premissleverandør for opposisjonspressen?

Offentlighetens tilgang på forhandlingene i Stortinget var drivkraften bak flere av Mariboers politiske kampsaker. Saken om åpne dører på Stortinget bygget på samme argumentasjon, som den som var blitt ført i 1824 da *Patrouillen* kjempet for portomoderasjon, og i 1827, da Mariboe fremmet forslag om et stortingsblad og i 1830 da han kjempet for åpne dører under fullmaktsprøvingene. Felles for de alle, var at de var ideologisk viktige i kampen for folkeopplysning og som angikk Grunnlovens paragraf 84, som lød som følger etter 1814: «Storthinget holdes for aabne Døre, og dens Forhandlinger kundgjøres ved trykken».³⁶² Kampen om portomoderasjon var en kamp for å spre den trykte skriften for offentligheten. Kampen for et stortingsblad handlet om å spre den trykte offentligheten raskere og mer konsist, og kampen for åpne dører på Stortinget handlet om å åpne offentligheten slik at folkeopplysningen kunne ytterligere realiseres.

Fra 1827 har den politiske profilen til *Patrouillen* endret seg betydelig fra de foregående årene. Den refererende stilen som vokste frem etter 1827, reflekterte et blad som tydelig var nærmere politikken på mange måter. Den gjenga referater Stortingsforhandlingene ukentlig, og disse var detaljerte om forhandlinger og avstemninger. Da det i 1827 ble lagt frem et forslag om å opprette et eget blad som skulle referere raskere og presist fra Stortinget, var det med begrunnelse i paragraf 84. Mariboe mente at et slikt blad ville bidra til å opplyse og utvide offentligheten. *Storthings-efterretninger* ble ikke godkjent, men ble et symbol for Mariboe og hans medkjemperes ideal; en åpen offentlighet. Og det samme med saken om åpne dører i 1830 hvor kampen fortsatt handlet om en åpen offentlighet.

Kristian Nymark skriver i sin avhandling fra 2020 at det «mellom høsten og sommeren 1821—1826 fantes ingen betydningsfulle opposisjonsblader med nasjonalt nedslagsfelt», og

³⁶² Grunnloven, 4.11.1814, § 84

peker på at årsaken var portomoderasjonens virkning. Ordningen som også rammet *Patrouillen* i 1824 hindret helt klart at dens spredning var begrenset frem til portomoderasjon omsider ble innvilget i 1826. Å regne *Patrouillen* som en betydningsfull opposisjonsavis på nasjonalt plan før 1827 er nok å spenne buen litt for høyt. Som Nymark har lagt frem, var portomoderasjonen et svært betydningsfullt virkemiddel for Karl Johan i kampen mot opposisjonspressen. Dette førte til at *Patrouillen* i de første årene av dens virksomhet ikke hadde mulighet til å nå ut til et nasjonalt publikum.

Likevel la de første årene av *Patrouillen* et viktig politisk grunnlag for dens fremtidige virksomhet. Selv om den ikke hadde begynt å referere fra Stortingssamlingene enda, var den dypt engasjert i samtidens viktige politiske spørsmål. Dens debatt som utviklet seg med *Tilskueren* viste frem *Patrouillen* som en tydelig opposisjonell avis. Det var en kamp hvor våpnene var krass retorikk i en kamp mot meningsopponentens kunnskaper for å fremme egne overbevisninger. Dette kom tydeligst frem i debatten om det absolutte kongelige vetoet. Der hvor *Tilskueren* mente at dersom andre utenlandske fyrste hadde et veto, så burde den norske konge ha et likeså, gikk ikke hjem hos *Patrouillen*. Og argumentasjonene gikk frem og tilbake i en tydelig polemisk tone. Selv om *Patrouillen* ikke rapporterte fra Stortinget i 1824, kunne lesere av avisen likevel til en viss grad engasjere seg og oppdatere seg på de innspillene og drøftingene som fikk plass mellom en og annen fornærmelse av opponenter. Det politiske budskapet var tydelig fra starten, men *Patrouillen* var foreløpig kun en lokal avis uten portomoderasjon med base i Drammen.

Det var først i 1827 at *Patrouillen* virkelig definerte seg som et betydningsfullt opposisjonelt blad. Langt på vei kan vi se at det først var nå at *Patrouillen* virkelig begynte å påvirke det offentlige politiske samtalerommet. Der hvor vi har kunnet se en kontinuitet i den politiske driften i årene mellom 1827 og 1830, kan vi si at det er et brudd i overgangen mellom 1824 og 1827/1830. Den hadde i 1827 omsider fått innvilget portomoderasjon, flyttet trykkeriet til Christiania og fått innvilget inngangsbillett til galleriet på Stortinget. Den hadde med andre ord fått plass på første rad for å bivåne og rapportere fra de politiske handlingene i hovedstaden. Mulighetene for å ha et nasjonalt nedslagsfelt var omsider til stede, og *Patrouillen* lot ikke til å ta lett på sitt mandat om å opplyse offentligheten.

Helt fra Mariboens politiske oppstart som begynte med *Patrouillen* i 1824, møtte han på flere utfordringer med å få igjennom sine politiske kampsaker. Portomoderasjonsnekten førte til at han i to år ikke hadde mulighet til å nå et større nasjonalt publikum. Senere ble hans forslag om et eget Stortingsblad avvist, og i 1830 ble forslaget om å åpne dører på

Stortinget avslått. At han tilsynelatende møtte så mange avvisninger, var ikke ensbetydende med at han ikke hadde en betydelig påvirkning på offentligheten. Gjennom driften av *Patrouillen* la han et viktig grunnlag for en fremvekst av en tydeligere opposisjonell presse. Blant annet ved at den gjennom sin tilgang til Stortingssamlinger kunne refererte detaljert fra Stortinget til en gradvis mer utvidet offentlighet.

Fra 1827 kan vi begynne å anse *Patrouillen* som en betydelig opposisjonell aktør med et nasjonalt nedslagsfelt. Dette fortsatte ut helt frem til den ble lagt ned i 1831. *Patrouillen* var en premissleverandør av opposisjonelt innhold i årene den utkom, hvor dens tilgang til Stortingsforhandlingene gjorde den høyaktuell for å spre politikk til offentligheten. Dermed har Nymark delvis rett i sin påstand; *Patrouillen* var ikke et opposisjonsblad med nasjonalt nedslagsfelt før 1827, men det var helt klart svært betydningsfullt som opposisjonsblad gjennom alle dens år som opposisjonsavis. *Patrouillen* hadde strengt tatt heller ikke mange konkurrenter mens det utkom, men det i seg selv styrker også argumentet om at *Patrouillen* kan anses som den viktigste opposisjonsavisen på 1820-tallet og frem til 1830.

5.4 Oppsummert.

I 1827 utkom *Patrouillen* med jevne intervaller 1—2 ganger ukentlig i hele perioden Stortinget var samlet. Rapporterte fra Stortingets forhandlinger med korte oppsummeringer og gjengivelser av debatter fylte spaltene. Det ble referert fra valg til komitéer, og hva resultatene ble, og *Patrouillen* fulgte opp på de politiske sakene som ble adressert på Tinget. Innslag av egne innlegg som ytret egne politiske tanker var færre, og sjeldnere, men kunne fortsatt stadig forekomme. Dens opposisjonelle profil var ikke hvisket ut. Men i hovedsak var spalteplassen i *Patrouillen* reservert politiske referater fra debatter, lovforslag og voteringer mens Stortinget var samlet.

I 1830 fortsatte denne kampen om en mer åpen offentlighet og debattene fikk plass i *Patrouillens* spalter ved siden av de ukentlige dagsreferatene fra Stortingsforhandlingene. Dette året var kampen for åpen offentlighet uttrykt gjennom forslaget om åpne dører under fullmaktsprøvingene på Stortinget. Argumentene Mariboe førte i saken vektet det Grunnlovsstridige ved at prøvingene ble holdt rutinemessig bak lukkede dører. Dette måtte endres. Han mente at viktige saker ble unnlatt offentligheten når fullmaktsprøvingene ble holdt for lukkede dører. Paragraf 84 ble også her brukt i argumentasjonen. Kontroll av

fullmakter burde vært holdt for åpne dører for å hindre mistenksomhet. Heller ikke i denne saken vant Mariboe frem i denne runden, men forslaget fortsatte å dukke opp utover på 1830-tallet, med blant andre Ole Gabriel Ueland i spissen.

Som et av få tidsskrifter på 1820-tallet, hadde *Patrouillen* en betydelig rolle som leverandør av opposisjonelt innhold. Med innvilget portomoderasjon fra 1826, fikk *Patrouillen* mulighet til å ha et nasjonalt nedslagsfelt. Det er derfor betegnende å kalle *Patrouillen* for en premissleverandør innenfor opposisjonspressen. Det moderate markedet for tidsskrifter, og den betydelige rollen *Patrouillen* tilegnet seg gjennom sin dekning fra og tilgang til Stortinget, tyder på en avis med betydelig påvirkning på samtidens politiske samtalerom.

6 Konklusjon

Denne masteroppgaven har tatt for seg hvilke måter *Patrouillen* deltok i og formet den politiske offentligheten i tidsrommet 1824—1831. Den har sett på hvilke politiske ideologier som var styrende, og hvilke sosiale og kulturelle faktorer som regulerte samtiden etter 1814, og deretter plassert *Patrouillen* inn i dette.

Grunnloven av 1814 hadde lagt til rette for en fremvekst av et nytt politisk samtalerom på nasjonalt plan gjennom trykkefriehtsparagrafen som var blitt vedtatt. Den nye plattformen som fant sted i pressen la til rette for en mer åpen offentlig debatt, slik at politikk og statsstyrelse ble i en større grad del av det offentlige anliggende. Til tross for at offentligheten i teorien var åpen for alle, var det fra embetsmennesenes side tiltenkt at offentligheten var en sfære forbeholdt eliten. Deres idealiserte forestilling om trykkefriehtens formål og funksjon kom i konflikt med hvordan den utviklet seg i praksis. Ytringer fra andre samfunnslag var ikke ønsket, og krav om lese- skriveferdigheter skapte en eksklusiv referanseramme for eliten. Ettersom den politiske offentligheten var forbeholdt den trykte skriften, var det nærmest en forpliktelse å kunne uttrykke seg skriftlig for å kunne delta. Og med dette ble det kulturelle hegemoniet til embetsmennene til dels opprettholdt, og var gjeldene på 1820-tallet da *Patrouillen* utkom.

Patrouillen startet opp som en lokal opposisjonsavis i Drammen hvor den hadde base i to år før det flyttet til Christiania. Dens mandat var å være et talerør for opposisjonen og gå i sømmene på det politiske livet, noe den erklærte allerede ved første utgave i 1824 hvor den uttrykte at den skulle bidra til et opplyst folkestyre og til «Nationens politiske Dannelse».³⁶³ Noe av det mest fremtredende med *Patrouillen* var dens uttalte forsøk på å utvide det politiske samtalerommet og gjøre offentligheten tilgjengelig for opposisjonelle i og utenfor byene. I starten kom dette til syne gjennom ukentlige debattinnlegg og meningsutvekslinger om den politiske dagsordenen, mens det senere utviklet seg til strukturerte rapporter fra Stortingsforhandlingene mens de pågikk.

Fra 1824 utkom *Patrouillen* 1—2 ganger ukentlig, og gikk kompromissløst ut som opposisjonell og vernet om Grunnloven. I denne første tiden lå den i en polemisk feide med et annet nyoppstartet tidsskrift, nemlig *Tilskueren*. Denne feiden har vært med på å plassere *Patrouillen* i det politiske terrenget og viste tydelig hvilke saker den kjempet for og hvordan

³⁶³ *Patrouillen*, 7.1.1826, s. 3

den gjorde det. I meningsutvekslingene med *Tilskueren* kjempet *Patrouillen* om det absolutte vetoet som dypest sett handlet om vernet om folkestyret og Grunnloven. Et absolutt kongelig veto kunne føre til at Karl Johan kunne stanse et lovforslag og overstyre den lovgivende forsamlingen. *Tilskueren* på sin side vernet om Kongens rett til å ha et absolutt veto og argumenterte med at det var til folkets beste. *Patrouillen* derimot holdt fast på at et slikt forslag var grunnlovsstridig, og ingen kunne forsikre om at det i fremtiden ikke ville komme en despotisk konge som kunne misbruke et slikt veto.

Utover våren 1824 lå disse to avisene i jevn konflikt omkring saken om et absolutt veto, men *Patrouillen* dekket også en rekke andre politiske saker som representasjonsrett for Drammen amt. Det som gjennomgående preget *Patrouillens* innhold dette året at *Patrouillen* ikke var direkte involvert i politikken på Stortinget. I 1824 var *Patrouillen* fremdeles en ny aktør i den politiske offentligheten, men den var likefullt engasjert i politiske saker for å opplyse offentligheten. Det er gjennom sterke meningsutvekslinger og innlegger om ulike politiske temaer at vi får kjennskap til hva slags type opposisjonsblad *Patrouillen* var og utviklet seg til å bli.

Fra 1827 kan vi se at *Patrouillen* rapporterte detaljerte referater fra Stortinget. I tillegg til å ha flyttet til hovedstaden har den fått innvilget portomoderasjon og kan distribuere til et større publikum. Innholdet i *Patrouillen* var fra i 1827 langt på vei reservert politiske referater fra debatter, proposisjoner og voteringer mens Stortinget var samlet. Den var tett på de politiske handlingene i hovedstaden, og hadde også fått tilgang på galleriet for å bivåne de politiske debattene og forhandlingene. Gjennom fast plass på Stortinget kunne den rapportere jevnlig og fast for å underrette lesere i offentligheten. Blant de mange sakene som ble dekt i *Patrouillen*, var det dette året, var det også viet plass til meninger og diskusjonene omkring Mariboers forslag et eget Stortingsblad, *Storthings-efterretninger*. Begrunnelsen var folkeopplysning og at dette kunne realiseres ved at referater fra forhandlinger ble gjort tilgjengelige for folket så raskt som mulig etter de var tatt opp i Stortinget.

Den politiske profilen var i 1830 i stor grad likeens med det foregående og forhandlinger ble referert møysommelig i *Patrouillen* ukentlig. Også kampen om å åpne opp offentligheten fortsatte. Dette året ble kampen kjempet gjennom Mariboers forslag om åpne dører på Stortinget. Dette var en viktig sak for Mariboe ettersom det angikk selve Grunnlovens ånd: «Offentligheden er Aanden af vor Constitution», formanet han. Et summarisk uttrykk for de mange politiske kampene han kjempet for gjennom *Patrouillen*. Han la frem dette forslaget i det Stortinget han selv var valgt inn i, og argumenterte med at

det var et fundamentalt prinsipp, lovfestet i Grunnloven, at når representantene møttes, så var Stortinget samlet. Han påpekte at det ble holdt møter *rutinemessig* bak lukkede dører, og ikke etter særskilt beslutning slik Grunnloven krevde. Dermed måtte også fullmaktsprøvingene inkluderes som endel av Stortingets saker som måtte gjøres tilgjengelig for offentligheten. Mariboe hadde støtte i flere, men til tross for argumentasjon i lovverket, ble ikke dørene åpnet for innsyn under fullmaktsprøvingene.

Et av de mest påfallende utviklingstrekkene ved *Patrouillen*, og som har blitt påpekt i denne oppgaven, har vært at den hadde en tydelig endring i overgangen mellom 1824—1827, et brudd med sin formidlingsstil, men hadde en viss kontinuitet i årene 1827—1830. Endringene som skjedde handlet om hvordan *Patrouillen* presenterte og engasjerte seg i politikken. Funnene har pekt på at *Patrouillen* var langt mer refererende i henhold til de politiske forhandlingene som fant sted på Stortinget i perioden fra 1827 til 1830. Dette var som følge av at avisen var både nærmere forhandlingen rent geografisk, men også fordi den hadde fått tilgang på galleriet i 1827. Men selv om *Patrouillen* rapporterte fra Stortinget, reserverte den seg ikke fra å begi seg ut i meningsvekslinger eller subjektive ytringer. Det opposisjonelle preget forble et kjennemerke på avisen i alle årene den utkom.

Patrouillen påberopte seg upartiskhet i sin første utgave og proklamasjon av sin hensikt. Men det at *Patrouillen* var upartisk og skulle fremstille sannheten må ses på som et ideal mer enn en uttalt praksis. Det kan trolig heller forstås at den skulle være upartisk til stand eller stilling, fremfor politisk upartisk i dens søken etter å fremstille sannheter. For *Patrouillen* hadde ikke en spesielt upartisk tilnærming til en rekke politiske saker, særlig ikke i de saker som truet med endringer i Grunnloven. Den første saken av større omfang som belyser denne tydelig definerte holdningen i politiske saker, var den om det absolutte vetoet. I dens kamp om å verne Grunnloven, ble saken om det absolutte veto et tydelig eksempel for *Patrouillens* drivende engasjement. I sparringskampen med *Tilskueren* plasserte *Patrouillen* seg tydelig i terrenget som en avis i opposisjon til Konge og Regjering.

De politiske kampene som *Patrouillen* engasjerte seg i kjennetegnes ved at de vernet om Grunnloven og trykkefriheten. Dette kan ses på som et uttrykk for å verne om det nye folkestyret som hadde oppstått i Norge etter 1814, og som var avhengig av folkeopplysning og deltagelse i offentligheten for at ikke kongemakten eller regjeringen skulle bli for sterk. Men med en offentlighet som i så stor grad var begrenset av økonomiske og sosiale forhold, så kan kampen om ytringsfriheten i hovedsak ses på som en kamp om å utvide rammene for den trykte ytringen. Samtidens konseptualisering av ytringsfriheten blant embetsmennene

var at den kun fant sted i den trykte skriften, og med de begrensingene som da var til stede i det norske samfunnet, ble det en rettighet som i praksis tilkom denne eliten.

Problemstillingen denne oppgaven har tatt for seg har vært stor, men empirien har vært konsentrert og avgrenset. Funnene som har dukket opp gjennom denne studien av *Patrouillen* har bidratt til å gi mening til en større sammenheng enn kun forståelse av avisen i seg selv. Og for å si noe om hvorvidt *Patrouillen* bidro til å utvide offentligheten, har jeg måtte kontekstualisere og ta i betraktning hvilke endringer som fant sted i samfunnet i de årene den utkom. Mariboe kjempet høylytt for en utvidet offentlighet, men hverken saken om et eget stortingsblad eller åpne dører på Stortinget fikk gjennomslag. *Patrouillen* ble likevel et betydningsfullt verktøy for utvidelsen av offentligheten, men det var ikke før 1827 at vi virkelig kan snakke om en avis med betydelig nedslagsfelt og politisk tilstedeværelse. Det har også vært viktig å anerkjenne portomoderasjonens funksjon og betydning for *Patrouillen*. For opposisjonelle ideer har ikke stor verdi dersom få har tilgang til dem. En opplyst offentlighet er avhengig av å være oppdatert på hvilke politiske spørsmål som opptar Stortinget. Gjennom opplysning har man mulighet til å delta i diskusjoner og påvirke politikken selv gjennom valg. Og det var nettopp dette *Patrouillen* i stor grad var med på å bidra til. Jevnlige referater som tok for seg alt fra debatter, forlag og voteringer var med på å opplyse offentligheten om politisk dagsorden og om hva som skjedde bak dørene på et Storting hvor få hadde tilgang.

En kan spørre seg, hvorfor skal en avis som ble gitt ut for 200 år siden ha noen relevans for oss i dag? Som opposisjonsavis var *Patrouillen* etter hvert en betydningsfull aktør som fikk mulighet til å påvirke og utvide offentligheten i samtiden. Den kjempet ikke kampen alene, men var en viktig bidragsyter som la en viktig presedens etterfølgere som skulle delta i den norske offentligheten. Det kulturelle hegemoniet som regjerte blant embetsmennene og som ga dem definisjonsmakt etter 1814 og til midten av 1800-tallet, ble utfordret av en stadig sterkere opposisjon, hvor *Patrouillen* ble en toneangivende aktør. *Patrouillens* kamp for å utvide offentligheten må forstås som et uttrykk for å verne og sikre folkestyret gjennom folkeopplysning i den trykte offentligheten. Den historiske innsikten som undersøkelsen av *Patrouillen* har gitt, har pekt på at for at demokratiske tradisjoner skal kunne opprettholdes og videreutvikles i land slik som Norge, så vil det være av stor betydning at folket i sin helhet har mulighet til å ha tilgang til, og tilrettelagte muligheter for å delta i den politiske offentligheten.

7 Litteratur og kilder

7.1 Trykte kilder

- Flor, P.P. (1822). *Findes der trykkefrihed i Norge? Et brev til min Ven Supplicanten*. Drammen: C. F. Rode
- Rode, C. 1822, *Procedure og Domme udi trende Processer eller Trykkefriheds-Actioner i Anledning af tvende Indrykkelser i Drammens Tidende No. 69 for 1821*. C. F. Rode.
- Wergeland, H. (u.å.). *Samlede skrifter*. 5. bind. Avhandlinger, Opplysningsskrifter. 1843—1845. Dokumentasjonsprosjektet. Universitetet i Oslo. Hentet fra <https://www.dokpro.uio.no/wergeland/WIV5/WIV5021.html#TID2070>

7.2 Stortingsforhandlinger

- Stortingsforhandlinger. (1821). *De 3de ordentlige Storthing 1821*. (17.8 s. 269). Hentet 10.11.22, fra https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1821&paid=5&wid=a&psid=DIVL8&pgid=a_0271&vt=a&did=DIVL50
- Stortingsforhandlinger (1824). *Det 4de ordentlige Storthing 1824*. (28.2. s. 153—154) Hentet 10.11.22 fra: <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1824&paid=1&wid=a&psid=DIVL254&s=True>
- Stortingsforhandlinger. (1827). *Det 4de ordentlige Storthing 1827*. (14.2. s. 90) Hentet 10.11.22 fra: https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1827&paid=1&wid=a&psid=DIVL8&pgid=a_0058&vt=a&did=DIVL26
- Stortingsforhandlinger. (1830). *Det 6. ordentlige Storthing 1830*. (10.2.1824, s. 12, 13, 37; 20.2., s. 139; 24.2. s. 136—137) Hentet 10.11.22 fra: <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1830&paid=5&wid=a&psid=DIVL8&s=True>

7.3 Aviser og tidsskrifter

Christiania Intelligentssedler, 1824

Det Norske nationalblad 1815—1821

Drammens Tidene, 1824

Patroullen/Patrouillen 1824—1831

Trondhjems Adresse-Contoires Efterretninger 1824

Tilskueren 1824

7.4 Rettskilder

Grunnloven av 4. november 1814.

7.5 Litteratur

Alnæs, K. (2013). *1814 – Miraklenes år*. Schibsted Forlag.

Alsvik, O. (1952). *Bokhandelen i Drammen gjennom tre hundre år*. Hentet 30.09.22 fra <https://www.nb.no/items/6fcdbbe748f9fdcb027b547?page=0&searchText=oaiid:%22oai.nb.bibsys.no:998321407324702202%22>

Bastiansen, H. G. & Dahl, h. F. (2003). *Norsk mediehistorie*. Universitetsforlaget.

Björne, L. (2019). «Yttrandefriheten i Norden 1815—1914». I Hemstad, R. & Michalsen, D. (Red). *Frie ord i Norden? Offentlighet, ytringsfrihet og medborgerskap, 1814—1914*. Pax Forlag

Christensen, H. (1905). *Det nittende aarhundredes kulturkamp i Norge*. Kristiania, Aschehoug.

Dahl, O. a) (1999). Om «Sannhet» i historie. *Historisk tidsskrift (Oslo: trykt utg.)*, 78: 1999: 3, S. [365]—374.

Dahl, O. b) (1999). *Norsk historieforskning i det 19. og 20. århundre*. Universitetsforlaget

Dørum, K. (2010). «Oppgjør eller legitim politisk praksis? Kommunalisme og folkelige aksjoner i Norge, ca. 1750—1850». I Sandvik, H. (red) *Demokratisk teori og historisk praksis. Forutsetninger for folkestyre*. Oslo, Scandinavian Academic Press.

Dyrvik, S: (1998). «Lofthusreisninga og følgene, 1786—1787». I Johansen, B. E. & Sætra, G. (Red.). *Kristian Lofthus og hans tid. Artikler fra historisk sommerseminar arrangert av Høgskolen i Agder i samarbeid med Lillesand kommune*. Trykkeriet, Høgskolen i Agder

Dørum, K. (2010). «Opprør eller legitim praksis?». I Sandvik, H. (Red.). *Demokratisk teori og historisk praksis. Forutsetninger for folkestyre 1750—1850*. Scandinavian Academic Press

- Edgren, H. (2019). «Med grunnlagen i sin hand. Konstitution och politisk press i Norge och Sverige på 1810- och 1820-talet». I Hemstad, R. & Michalsen, D. (Red). *Frie ord i Norden? Offentlighet, ytringsfrihet og medborgerskap, 1814—1914*. Pax Forlag
- Forfang, Å. (2021). *Trykkefridommens første tiår: § 100 i Grunnlova 1814—1842*. Universitetsforlaget. Hentet fra <https://www.idunn.no/doi/epdf/10.18261/9788215049618-2021-27>
- Gripsrud, J. (2017). «Offentlighet: idealer, realiteter og tilfellet Norge». I Gripsrud, J. (Red.). *Allmenningen – Historien om den norske offentlighet*. Universitetsforlaget.
- Habermas, J. (1971). *Borgerlig offentlighet – dens fremvekst og forfall. Henimot en teori om det borgerlige samfunn*. Oversettelse av tysk 1. utg. (1962). Gyldendal.
- Halvorsen, J. B (1896). *Norsk-Forfatter Lexikon 1814—1880*. Bind 4. Kristiania: Det norske Forlagsforening.
- Hommerstad, M. (2012). *Politiske bønder. Bondepolitikk og Stortinget*. [Doktorgradsavhandling]. Universitetet i Oslo. Hentet 03.10.22 fra https://nbn-resolving.org/nbn:nb-no:nb_digibok_2020100807781 }
- Johansen, A. (2017). «Landets beste menn». 1814—1840. I Gripsrud, J. (Red.), *Allmenningen: Historien om den norske offentligheten*. (s. 113—179). Universitetsforlaget.
- Johansen, A. (2019). *Komme til orde. Politisk kommunikasjon 1814—1913*. Universitetsforlaget
- Kjeldstadli, K. (Red.). (1999). I hvilken forstand kan vi snakke om sannhet i historie? *Historisk tidsskrift (Oslo: trykt utg.)*, 78: 1999: 3, S. [375]—386.
- Koht, H. (1940). «Ludvig Mariboe». I Brøgger, A. W. & Jansen, E. *Norsk biografisk leksikon*. Bd. 4. Forlagt av H. Aschehoug & co. (W. Nygaard). Hentet fra: <https://www.nb.no/items/e761bfcfae39fc5a5eff89f0b494d761?page=97&searchText=patrouillen>
- Laache, R. (1937). «Om Eivindvikpresten Nils Dahl – bidrag til Norges historie i Carl Johans tid». I. *Historisk tidsskrift*. Bd. 31. 317—370. Grøndahls og Søns Trykkeri. <https://www.nb.no/items/69098c30fdb9203d87a90f8c5a84e817?page=3>
- Nilsson, T. (2018). *Torgslaget i 1829. Myter och minnen om ett norsk-svensk drama*. Santerus Forlag.
- Nymark, K. (2014). Statsborgeren under Peder Soelvold. 1831—1835. Institutt for arkeologi, konservering og historie. [Masteroppgave, Universitetet i Oslo]. DUO Vitenarkiv. <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/42450/Nymark-master.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Nymark, K. (2018). «Om Klapper-Slanger og statsborgelige Skrighalse». *Heimen*. 55(4), 328—342. <https://doi.org/10.18261/issn.1894-3195-2018-04-04>
- Nymark, K. (2020). *Kampen om trykkefriheten. Karl Johan og den norske presse 1814—1844*. [Doktoravhandling] Universitetet i Sørøst-Norge.
- Ringvej, M. (2014). «Trykkefriheten i 1814. Det opplyste eneveldets demokratiske arv». I *Historisk tidsskrift*. 93. S. [67]—93. Hentet 11.05.23 fra <https://doi-org.ezproxy1.usn.no/10.18261/ISSN1504-2944-2014-01-04>.

- Raknerud, N. M. (1911). «Pressen». I Pedersen, T. (Red.). *Drammen 1811—1911*. Harald Lyche
- Sars, J. E. (1904). *Norges politiske historie – 1815—1885*. Oscar Andersen Bogtrykkeri.
- Schnitler, C. W. (1911). *Slegten fra 1814*. Aschehoug.
- Seip, J. A. (1993). *Utsikt over Norges historie – første del*. 3. Utg. Gyldendal Norsk Forlag A/S.
- Steen, S. (1954). *Det frie Norge: Bd. 3. Krise og avspenning*. J. W. Cappelens Forlag.
- Steen, S. (1962). *Det frie Norge: Bd. 5. Konge og Storting*. J. W. Cappelens Forlag.
- Storsveen, O. A. (2010). «Ytringsfrihet og ufrihet – et streiftog i norsk historisk praksis». I Sandvik, H. (Red.). *Demokratisk teori og historisk praksis. Forutsetninger for folkestyre 1750—1850*. Scandinavian Academic Press
- Sætra, G. (1998). «Lofthusreisinga og følgene, 1786—1787». I Johansen, B. E. & Sætra, G. (Red.). *Kristian Lofthus og hans tid. Artikler fra historisk sommerseminar arrangert av Høgskolen i Agder i samarbeid med Lillesand kommune*. Trykkeriet, Høgskolen i Agder
- Tjønneland, E. (2018). *Gripsruds grep. Offentligheten som ideologi*. Freigeist Publications